

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERSITAS
OSTRAVIENSIS

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

TENTO PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY.

RUKOVĚŤ TVORBY BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

VERONIKA ŠEVČÍKOVÁ

PODPORA TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ
STUDENTŮ SE SPECIFICKÝMI
VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI
NA OSTRAVSKÉ UNIVERZITĚ V OSTRAVĚ

CZ.1.07/2.2.00/29.0006

OSTRAVA, ZÁŘÍ 2013

Studijní opora je jedním z výstupů projektu ESF OP VK.

Číslo Prioritní osy:	7.2
Oblast podpory:	7.2.2 – Vysokoškolské vzdělávání
Příjemce:	Ostravská univerzita v Ostravě
Název projektu:	Podpora terciárního vzdělávání studentů se specifickými vzdělávacími potřebami na Ostravské univerzitě v Ostravě
Registrační číslo projektu:	CZ.1.07/2.2.00/29.0006
Délka realizace:	6.2.2012 – 31.1.2015
Řešitel:	PhDr. et PhDr. Martin Kaleja, Ph.D.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Název: Rukověť tvorby bakalářské práce
Autor: Doc. PhDr. Veronika Ševčíková, Ph.D.

Studijní opora k inovovanému předmětu: *Seminář k bakalářské práci (KHV/DIPB)*

Jazyková korektura nebyla provedena, za jazykovou stránku odpovídá autor.

Recenzent: *PhDr. Jiří Kusák, Ph.D.*
katedra hudební výchovy Pedagogické fakulty Ostravské univerzity

© Doc. PhDr. Veronika Ševčíková, Ph.D.
© Ostravská univerzita v Ostravě
ISBN 978-80-7464-410-8

OBSAH:

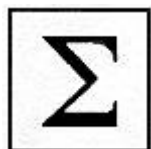
Úvod.....	10
1 Bakalářská práce jako reprezentativní výstup bakalářského studia	12
1.1 Bakalářské studium hudební výchovy a české vysoké školy.....	13
1.2 Vysokoškolské kvalifikační práce a vnitřní předpisy OU.....	14
1.3 Administrace a zpřístupňování VŠKP na OU	15
1.4 Systém Theses.cz a problém plagiátorství	17
Shrnutí kapitoly	19
2 VŠKP v úzu KHv PdF OU.....	23
2.1 Seminář k bakalářské práci na KHv PdF OU.....	26
2.2 Postoje bakalářů – aspirantů k jejich vlastním pracím.....	27
2.3 Komentář garantky a vyučující předmětu KHV/DIPB Seminář k bakalářské práci	31
Shrnutí kapitoly	32
3 Bakalářská práce jako problém obsahový a koncepční	37
3.1 Výběr tématu bakalářské práce	39
3.2 Název a podtitul graduační práce	40
3.3 Cíl, koncepce a struktura bakalářské práce	42
3.4 Základní principy tvorby bakalářské práce	44
Shrnutí kapitoly	45
4 Primární a sekundární odpovědnost za text a etika vědecké práce	51
4.1 Úloha autora, vedoucího a oponenta bakalářské práce	52
4.2 Autorství a tvůrčí přínos autorů bakalářské práce, další nakládání s textem	55
4.3 Etika vědecké práce a principy práce s prameny a literaturou.....	56
4.4 Informační příprava a primární a sekundární informační zdroje	57
Shrnutí kapitoly	60
5 Text bakalářské práce.....	65
5.1 Text výkladový neboli základní versus doplňující složky textu	66
5.2 Poznámkový aparát, citace v textu a bibliografické citace	68
5.3 Odkazy v textu, příklady a ilustrace.....	72
5.4 Průvodní aparát, kasuistika a dokladový materiál řazený do textu	74
Shrnutí kapitoly	76
6 Kanonické části odborného textu, resp. bakalářské práce na OU.....	83
6.1 Části Abstrakt, Klíčová slova, Obsah.....	84
6.2 Část Seznam použité literatury.....	87
6.3 Části Úvod a Závěr.....	88
6.4 Další povinné části bakalářské práce podle vnitřního předpisu OU	91
Shrnutí kapitoly	92

7	Jazyk a formální zpracování bakalářské práce.....	97
7.1	Jazyk odborného textu a jeho specifika.....	98
7.2	Problematika cizojazyčných překladů v bakalářské práci.....	100
7.3	Zpracování bakalářské práce na počítači	101
	Shrnutí kapitoly	102
8	VŠKP v systému státních závěrečných zkoušek na PdF OU.....	107
8.1	Stanovisko vedoucího práce a posudek oponenta	108
8.2	Studentova práce s posudky a příprava na obhajobu práce.....	110
8.3	Prezentace bakalářské práce při její veřejné obhajobě.....	111
8.4	Průběh obhajoby bakalářské práce	112
	Shrnutí kapitoly	114
9	Praktická doporučení pro tvůrce bakalářských prací.....	119
	Shrnutí kapitoly	121

Vysvětlivky k používaným symbolům

Průvodce studiem – vstup autora do textu, specifický způsob, kterým se studentem komunikuje, povzbuzuje jej, doplňuje text o další informace.

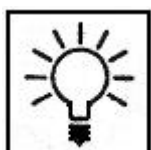
Shrnutí – shrnutí předcházející látky, shrnutí kapitoly.

Kontrolní otázky a úkoly – prověřují, do jaké míry studující text a problematiku pochopil, zapamatoval si podstatné a důležité informace a zda je dokáže aplikovat při řešení problémů.

Úkoly k textu – je potřeba je splnit neprodleně, neboť pomáhají k dobrému zvládnutí látky. Řešení tohoto úkolu bude předmětem diskuse na přednášce.

Otázky k zamyšlení – zadání vyžaduje samostatnou tvůrčí činnost konfrontační či aplikační. Řešení tohoto úkolu bude předmětem diskuse na přednášce.

Korespondenční úkoly – při jejich plnění postupuje studující podle pokynů s notnou dávkou vlastní iniciativy. Úkoly se průběžně evidují a hodnotí v průběhu celého kurzu.

Literatura – použitá ve studijním materiálu, pro doplnění a rozšíření poznatků.

Úvod

„*Ke psaní musí být tři věci: pero, inkoust a ROZUM.*“ belgické přísloví

Kolegyně a kolegové, posluchači katedry hudební výchovy Pedagogické fakulty Ostravské univerzity, vy všichni, kteří jste řešiteli graduačních zadání, především bakalářských, ale i magisterských, rigorózních či dokonce doktorských disertačních prací.

Máte v rukou materiál, studijní oporu nazvanou příhodně Rukověť tvorby bakalářské práce, která je určena všem vám, kteří stojíte před jedním z nejobtížnějších a nejdůležitějších momentů vašeho vysokoškolského studia, tvoříte odborných text, svou kvalifikační práci. Smyslem tohoto dokumentu je vám poskytnout manuál, který sumarizuje většinu podstatných informací, vážících se k úzu přípravy, realizace, finalizace, administrace, prezentace a obhajoby vašich graduačních textů na naší katedře. Jakkoliv jde o informace, z nichž většina má obecnou platnost pro tvorbu odborných textů jako takových (návodných publikací na toto téma dnes existuje opravdu značné množství, což ostatně zjistíte v odkazech na citovanou a doporučenou literaturu k jednotlivým kapitolám), cílem této rukověti je především akcentovat pravidla a zvyklosti panující v hudebně pedagogickém oboru v kontextu naší univerzity. Tento materiál sice primárně vzniká jako vyplnění prostoru za dosud neexistující studijní opora k předmětu KHV/DIPB Řešení tohoto úkolu bude předmětem diskuse na přednášce.

Seminář k bakalářské práci, svou logikou, myšlenkovou organizací a formálním uspořádáním je však stejně tak vhodný k samostudiu, resp. ke studiu v distanční formě. Je věnován problematice, která je pro každého oborového studenta důležitá a seriózní prostudování rukověti (včetně splnění úkolů a otázek, jimiž se uzavírá každá z kapitol), aktivní účast na semináři a především intenzivní a průběžné konzultace s vedoucím vašich kvalifikačních prací, vás nepochybně dovedou k úspěšnému splnění graduačního zadání a završení jedné důležité části vaší státní závěrečné zkoušky.

Rukověť jsem vytvořila na základě letité zkušenosti s vedením graduačních prací všech typů, v potřebě funkční studijní opory, kterou bych dlouhodobě využívala při vedení bakalářského semináře. Nejde však o text „samospásný“, bez vaší vlastní aktivity nemá valné ceny. Chápejte jej jako jeden z prostředků, které vám mají napomoci, jako prostředek výchoze informativní a inspirující. Osobní kontakty s akademikem vedoucím vaší práci a s konzultanty rozhodně nenahradí, tyto jsou nezastupitelné a nelze se bez nich obejít. Text však na druhé straně obsahuje řadu informací, které není třeba jinde pracně vyhledávat a už vůbec není na

místě jimi zatěžovat akademické pracovníky a administrátory prací. Jde především o instrukce technického ražení či informace metodologické, u nichž každý z nás akademiků předpokládá, že jsou vám známy a považuje je tak za „automatické“. V těchto momentech je rukověť cenná a pro vás přínosná.

Studijní opora je přehledně členěna do devíti tematických kapitol, kopírujících základní problémové oblasti pro tvorbu graduačních textů důležitých. Většina z kapitol se dále dělí do dalších drobnějších celků (podkapitol) problémově spojených. Každá kapitola je graficky identicky formátována prostřednictvím ikon (symbolů) a je doplněn kontrolně motivační částí, která je maximálně funkční především ve spojení se seminární výukou. Jak už bylo uvedeno výše, text je průběžně prokládán citovanou, resp. doporučenou literaturou, která má ve všech případech širší tematické užití. Upozorňuji zde záměrně jen na texty, které se všeobecně váží k problematice tvorby odborných kvalifikačních textů, a současně jde o tituly, jimiž disponuje Univerzitní knihovna Ostravské univerzity, a jsou tak každému z vás běžně k dispozici (povětšinou k absenční výpůjčce). To však zdaleka neznamená, že jde o výčet dostačující či dokonce vyčerpávající. Naopak. Je nanejvýš žádoucí, aby každý z vás pracoval s další oborovou literaturou, která by se vázala k vámi originálně řešenému tématu a problému. Devět kapitol uspořádaných v logickém sledu podle jednotlivých fází tvorby kvalifikačních prací má rozdílný rozsah, ne však význam. Žádný z nich nesmí být v přípravě na proceduru řešení graduačního tématu vynechán. Rozsah kapitol je spíše dán množstvím a obsahově-časovou náročností, které každý z kroků řešení obsahuje. Rukověť je nutno nejprve prostudovat jako celek, a teprve poté je třeba vracet se k jednotlivým problémovým kapitolám a jejich částem. Opakované čtení a studium materiálu je na místě.

Na závěr mé stručné úvodní promluvy samozřejmě to úplně NEJDŮLEŽITĚJŠÍ... Každý z vašich graduačních textů je originální výpovědí, zrcadlí v sobě nejen obor, problém a vás jako oborového studenta a jedinečného člověka, ale také akademika, který tvorbu textu vede, případně všechny další spolupracující osoby – TATO IDEA JE VŽDY NADŘAZENA JAKÉMUKOLIV DOPORUČENÍ OBECNÉ POVAHY, jež v tomto studijním materiálu naleznete. Nezapomeňte však, že i nad touto ideou stojí něco velmi důležitého a finální podobu jakéhokoliv textu nejzásadnějším možným způsobem určujícího... oním „guru“, který vás musí vést především, je totiž ZDRAVÝ ROZUM. Zejména toho se držte a vaše cesta k vytvoření respekt budící a pravdivé výpovědi nemůže nedojít ke kýženému cíli. Přeji vám dobré „pero“ (zdatnost, sílu a podporující spolupracovníky), hodně kvalitního „inkoustu“ (znalosti, dovednosti a postoje) a především „ROZUMU“!

Veronika Ševčíková

1 Bakalářská práce jako reprezentativní výstup bakalářského studia

V této kapitole se dozvíte:

- znění platného Zákona o vysokých školách (č. 111/1998 Sb.), který mj. stanovuje zaměření, obsah a především způsob ukončení bakalářského typu studia;
- kde je v současnosti realizováno bakalářské studium hudební výchovy na českých vysokých školách a které bakalářské obory jsou akreditovány na katedře hudební výchovy Pedagogické fakulty Ostravské univerzity;
- jaké jsou vnitřní předpisy OU týkající se VŠKP;
- to nejdůležitější o procesu administrace a zpřístupňování VŠKP na OU;
- co to je systém THESES (Theses.cz), a jak funguje při kontrole autenticity autorství VŠKP.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- charakterizovat znění platného Zákona o vysokých školách (č. 111/1998 Sb.), který mj. stanovuje zaměření, obsah a především způsob ukončení bakalářského typu studia;
- vysvětlit, kde je v současnosti realizováno bakalářské studium hudební výchovy na českých vysokých školách a které bakalářské obory jsou akreditovány na katedře hudební výchovy Pedagogické fakulty Ostravské univerzity;
- vyjmenovat, jaké jsou vnitřní předpisy OU týkající se VŠKP;
- provést výčet toho, co je nejdůležitější v procesu administrace a zpřístupňování VŠKP na OU;
- objasnit, co to je systém THESES (Theses.cz), a jak funguje při kontrole autenticity autorství VŠKP.

Klíčová slova kapitoly: České vysoké školy, bakalářské studium, hudební výchova, vysokoškolské kvalifikační práce, vnitřní předpisy OU, plagiátorství, systém Theses.cz.

Průvodce studiem

V současnosti (k září 2013) platný Zákon o vysokých školách (č. 111/1998 Sb.) definuje české vysoké školy jako „nejvyšší článek vzdělávací soustavy“ a přistupuje k nim jako k „vrcholným centřům vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti“. Jejich klíčovou

úlohu vidí „ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti“ (podrobně viz např. http://www.ef.jcu.cz/education/studujici/studijni_predpisy/zakon-c-111-98-o-vs.)

V samostatném paragrafu (§45) pak explicitně stanovuje zaměření a obsah bakalářského typu studia, určuje dobu jeho trvání a definuje udělování graduačních titulů. Jmenovitě jde o následující závazné momenty (dále převzato, příp. kráceno ze zákona č. 111/1998 Sb.):

- bakalářský studijní program připravuje k výkonu povolání a ke studiu v magisterském studijním programu;
- bakalářské studium bezprostředně využívá soudobé poznatky a metody, obsahuje též v potřebném rozsahu teoretické poznatky;
- standardní doba bakalářského studia včetně praxe je nejméně tři a nejvýše čtyři roky;
- absolventům studia v bakalářských studijních programech se uděluje akademický titul „bakalář“ (ve zkratce „Bc.“ uváděné před jménem), v oblasti umění akademický titul „bakalář umění“ (ve zkratce „BcA.“ uváděné před jménem).

Vysokoškolský zákon současně stanovuje, že bakalářské studium se ukončuje státní závěrečnou zkouškou, jejíž „součástí je zpravidla obhajoba bakalářské práce“. Samostatný paragraf zákona (§47b) je pak věnován systému zveřejňování závěrečných prací, který se opakovaně odvolává na ustanovení platného vnitřního předpisu každé jednotlivé vysoké školy. Odstavce 2 a 3 paragrafu zákona současně ošetřují další manipulaci s pracemi zejména ve smyslu jejich studia a publikování.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 3 hodiny studia.

1.1 Bakalářské studium hudební výchovy a české vysoké školy

Katedra hudební výchovy Pedagogické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě (dále jen KHv PdF OU, příp. PdF OU nebo OU) realizuje v současnosti stejně jako všechna ostatní vysokoškolská hudebně pedagogická pracoviště v České republice bakalářský typ studia. Jmenovitě jde o katedry hudební výchovy pedagogických fakult Univerzity Kalovy v Praze, Masarykovy univerzity, Univerzity Palackého v Olomouci, Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Univerzity Jana Evengelisty Purkyně v Ústí nad Labem, hudební katedru

Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové a katedru hudební kultury Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni.

V případě OU se pak jedná o dva samostatné strukturované tříleté bakalářské obory, a to Hudební výchova se zaměřením na vzdělávání a Sbormistrovství se zaměřením na vzdělávání. Obsah studia tvoří instrumentální (resp. především klavírní) a vokální dovednosti (sólové a sborové), hudební teorie, dějiny české a světové hudební kultury, částečně pak rovněž estetika hudby, hudební psychologie a sociologie a okrajově také hudební pedagogika a didaktika hudební výchovy (podrobně viz <http://pdf.osu.cz/khv/>). První naši absolventi – bakaláři přitom ukončili své studium v akademickém roce 2008/2009.

1.2 Vysokoškolské kvalifikační práce a vnitřní předpisy OU

Pro všechny studenty OU je bezvýhradně závazná Směrnice rektora č. 179/2012 o vysokoškolských kvalifikačních pracích (směrnice nabyla platnosti dne vydání 20. 4. 2012). Tato zrušila a nahradila dřívější Směrnici rektora č. 147/2010 o vysokoškolských kvalifikačních pracích, která explicitně uváděla, že kvalifikačními pracemi (dále jen VŠKP) *“se ověřují vědomosti a dovednosti, které student získal během studia a jeho schopnosti využívat je při řešení technických a odborných otázek studijního oboru“* (do dubna 2012 dostupné na webovém portálu OU jako odkaz https://stag1.osu.cz/wps/PA_1_OAVNV9H4186MB0I4NLECCCK10P4/docs/pokyny_k_vypracovani.pdf). Tuto charakteristiku nyní nacházíme na webovém Portálu OU pod odkazy Informační systémy – Databáze VŠKP (vysokoškolských kvalifikačních prací) – Pokyny pro vypracování (dostupnost viz dále).

Vnitřní směrnice jsou pružnými materiály, jsou tedy revidovány a inovovány v čase a je třeba postupovat vždy výhradně podle jejich nejaktuálnějšího platného znění.

VŠKP jsou myšleny práce bakalářské, magisterské, rigorózní a doktorské. Směrnice 179/2012 obsahuje pět článků, které zajišťují *„jednotné podmínky pro vyhlášení, zadávání témat VŠKP, elektronické vedení a ukončení VŠKP... prostřednictvím informačního systému DIPL2“* a rovněž zajišťují jednotnou formální úpravu všech VŠKP realizovaných na OU a stanovují způsob jejich uchovávání a zpřístupňování. Vedle úvodního a závěrečného ustanovení v článcích 1 a 2, jde jmenovitě o tyto obsahy:

- Článek 2 Vedení VŠKP a DIPL2;
- Článek 3 Kontrola plagiátů v systému THESES;
- Článek 4 Získávání, uložení a zpřístupnění závěrečných prací.

Plné znění směrnice nalezne student po přihlášení se do Portálu OU pod odkazy Informační systémy – Databáze VŠKP (vysokoškolských kvalifikačních prací) – Pokyny pro vypracování (aktuální umístění jako https://portal.osu.cz/wps/PA_vskp-dipl2/docs/pokyny_k_vypracovani.pdf). Směrnice rektora je dále doplněna podrobným materiálem instruktážního charakteru DIPL2 Stručný manuál pro vysokoškolské kvalifikační práce (https://portal.osu.cz/doc/Dipl2_manual.pdf). Závazný předpis rovněž určuje vizuální podobu práce, která je studentům zprostředkována jako tzv. Šablona (jde o materiál, který je přiložen v elektronické podobě v odkaze Pokyny pro vypracování).

V Portále OU jsou v rámci odkazů Informační systémy – Databáze VŠKP dále průběžně „zavěšovány“ všechny od akademického roku 2005/2006 na univerzitě obhajované, resp. obhájené graduační texty (včetně obou posudků, příp. zápisu o průběhu a výsledcích obhajoby).

Podrobné prostudování výše uvedených dokumentů je základním předpokladem úspěšné tvorby a finalizace graduačních prací na OU. Obsahují odpovědi na většinu otázek týkajících se řešení graduačních témat. Základním doporučením přitom je, že je třeba se k dokumentům vracet průběžně a sledovat samozřejmě jejich aktualizaci. Porušení předepsaných postupů a formátů je chápáno jako významné pochybení, které nejen zkomplikuje, ale často vlastně znemožní úspěšné zvládnutí celé procedury vypracování a obhajoby VŠKP.

1.3 Administrace a zpřístupňování VŠKP na OU

Podrobný popis procedury administrace VŠKP na OU nalezne student ve směrnici a předpisech OU, které byly popsány výše (viz podkap. 1.2). Z dokumentů zveřejněných na Portále OU pod odkazem Pokyny pro vypracování (Informační systémy – Databáze VŠKP – Pokyny pro vypracování) je třeba vybrat především následující:

- systém DIPL2 a práce v něm jsou pro všechny studenty OU závazné;
- termíny určující etapizaci procedury tvorby a obhajoby VŠKP určuje každoročně harmonogram akademického roku (je zveřejněn před začátkem každého nového akademického roku na webových stránkách OU pod odkazy Obecné informace – Úřední deska – Harmonogram akademického roku), zpřesnění mohou provádět jednotlivé fakulty (zveřejnění pak probíhá na stránkách jednotlivých fakult) – termíny jsou závazné a v průběhu akademického roku neměnné;
- proces vedení a tvorby VŠKP je zahájen vypsáním tématu v DIPL2 (toto vyhláší odborník pověřený vedením VŠKP), na témata se student přihlašuje samostatně

prostřednictvím Portálu OU – podrobný postup viz dokument DIPL2 Stručný manuál pro vysokoškolské kvalifikační práce na https://portal.osu.cz/doc/Dipl2_manual.pdf);

- protokol zadání VŠKP, který následuje po přihlášení se na téma a zpracování písemného zadání tématu vygenerovaného ze systému Portál OU (student spolupracuje s vedoucím práce, který téma vypsál), je procesem schvalování závazného a konečného znění VŠKP, data jsou převedena do systému STAG – jakékoliv změny v zadání VŠKP, které následují po tomto procesu (např. změna názvu práce, vedoucího práce atp.), je možné provést pouze prostřednictvím žádosti, tento administrativní úkon je pak zpravidla zpoplatněn;
- student využívá pro formální zpracování textu VŠKP šablony v aplikacích Microsoft Word, Open Office (viz podkap. 1.2), respektuje však současně metodická pravidla fakulty, příp. katedry (toto konzultuje s vedoucím práce) – struktura práce uvedená v šablonách je však závazná;
- student je povinen dodržet pravidla předepsaná pro finalizaci textu a podobu finální verze VŠKP, forma odevzdání (elektronická verze včetně určení formátu + písemné výtisky + CD atd.) je aktuálně vyhlášována fakultami – předpis se pružně mění podle potřeb fakult a OU, je třeba se obeznámit s momentálně platnou verzí předpisu, která nemusí být totožná s verzí z doby vypsání tématu VŠKP;
- k archivaci práce a jejímu zpřístupnění v elektronické verzi se využívá verze vložená do systému DIPL2, tato musí být totožná se všemi dalšími oficiálně exitujícími verzemi textu – tuto skutečnost student explicitně konstatuje v rámci Čestného prohlášení, které je součástí vlastního textu VŠKP (podrobně podkap. 6.4);
- systém DIPL2 obsahuje rovněž elektronickou verzi obou posudků (oponentův písemný posudek a stanovisko vedoucího práce) a záznam obhajoby VŠKP – za vložení materiálů odpovídá vedoucí katedry, na níž je práce obhajována, termínově jde u posudků o nejpozději 5 pracovních dnů před obhajobou VŠKP, u záznamu obhajoby pak nejpozději o 5 pracovních dnů ode dne obhajoby (této procedury se student neúčastní).

Shromažďováním, uchováváním, zpracováním a zpřístupňováním VŠKP je pověřena Univerzitní knihovna OU, zde jsou práce uloženy a zpřístupněny pouze prezenčně. Elektronické verze prací jsou pak trvale umístěny v databázi VŠKP (Portál OU – Informační systémy – Databáze VŠKP – Seznam VŠKP). Zde jsou v plném znění viditelné jen

uživatelům v rámci OU, ostatní zájemci mají možnost VŠKP studovat prezenčně v prostorách studovny Univerzity knihovny OU (Bráfova 3, Moravská Ostrava).

Při tvorbě vlastní bakalářské práce lze jen doporučit studium tematicky příbuzných či metodologicky analogických VŠKP. Databáze VŠKP na Portále OU je tak pro autora mimořádně nosným zdrojem inspirace i podnětů k zamyšlení či autokorekci.

1.4 System Theses.cz a problém plagiátorství

Za „plagiát“ je obecně považováno jakékoliv dílo, za jehož autora se vydává někdo jiný, než skutečný autor. Činnost spojená s tvorbou plagiátu je pak označována jako „plagiátorství, příp. plagiarismus“. Problematice plagiátů a plagiátorství zejména v oblasti odborně publikační a obecněji vědecké je v současnosti věnována mimořádná pozornost (etice vědecké práce a principům badatelské práce s prameny a literaturou je věnována samostatná podkap. 4.3).

Kontrola autenticity autorství je velmi důležitá i v kontextu graduačních prací. Za účelem prověřování autorské původnosti VŠKP byl vytvořen elektronický internetový systém THESES (Theses.cz), jehož cílem je především odhalování plagiátů mezi VŠKP, a je vyvíjen a provozován Masarykovou univerzitou v Brně. *“Slouží vysokým školám a univerzitám (nejen v ČR) jako národní registr závěrečných prací (informací o pracích – název, autor atd.) a jako úložiště prací pro vyhledávání plagiátů. Systém umožňuje zástupcům zapojených škol vkládat práce a vyhledávat mezi nimi plagiáty.”* Systém je přístupný veřejnosti, která zde může najít *„záznamy o práci, příp. plné texty (dle rozhodnutí školy), a vyhledávání mezi nimi“*, jde o systém trvale otevřený a flexibilní (podrobně viz <http://www.theses.cz>).

Systém THESES momentálně využívá 38 českých vysokých škol (stav k březnu 2013), OU je jednou z nich. V Článku 3 Směrnice rektora č. 179/2012 o vysokoškolských kvalifikačních pracích je proto stanoveno, jak má být realizována kontrola VŠKP na OU tedy prostřednictvím systému THESES. Bez kontroly v systému nemůže být zahájena procedura obhajoby VŠKP a tedy ani státní závěrečná zkouška. Z předepsaného procesu kontroly, která je vnímána jako zcela závazná pro všechny graduační texty obhajované na OU, plynou čtyři základní poučení.

- Každá VŠKP obhajovaná na OU musí projít kontrolou plagiátů v systému THESES.
- Kontrola začne bezprostředně po vložení VŠKP do systému DIPL2 – za vložení zodpovídá student, který v Čestném prohlášení (podrobně viz podkap. 6.4) deklaruje,

že verze graduačního textu vložená do DIPL2 je identická se všemi dalšími oficiálně existujícími verzemi práce.

- Vedoucí práce, resp. vedoucí katedry, u všech VŠKP obhajovaných na pracovišti kontroluje před zahájením obhajoby aspekt plagiátorství (prostřednictvím tzv. shody, kterou mu systém THESES zprostředkuje).
- Pokud je práce shledána plagiátem, je to vnímáno jako hrubé porušení etiky badatelské práce a s autorem textu je zahájeno disciplinární řízení. Jeho výsledkem může být nejen návrh na přepracování textu, ale v závažnějších případech i ukončení studia.

Případná tzv. shoda (textová analogie, resp. synonymie předkládané VŠKP s prací či pracemi již existujícími a v systému THESES uloženými) je systémem definována nejen procentuálně (číslem odpovídajícím shodě s jinou prací či pracemi), ale i konkrétními odkazy na celé pasáže textu, jež jsou vyhodnoceny jako plagiát. Vedoucí práce má tedy okamžitě možnost srovnat autenticitu autorství a po dokončení procesu kontroly systémem definuje své stanovisko ke shodě (slovy jednoznačně buďto práce „*je plagiát v systému THESES*“ či „*není plagiát v systému THESES*“).

Kontrola VŠKP systémem THESES má primárně zabránit plagiátorství graduačních textů. Systém vyhledává shodu prací s ostatními v systému zavěšenými pracemi a odhaluje tak nejen etická pochybení autorů ve smyslu krádeže duševního vlastnictví, ale také, což je jakýmsi vedlejším efektem procesu, studentovu malou kompetenci s prací s textem (nejčastěji např. doslovným opisováním celých dlouhých pasáží z dokumentů kodifikačního charakteru – ze zákonů, vyhlášek, norem ale i slovníků, encyklopedií a příruček).

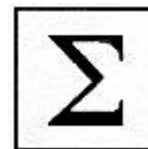
Pokud systém THESES upozorní na plagiát, musí vedoucí práce shodu analyzovat a podrobně okomentovat ve stanovisku vedoucího práce (podrobně podkap. 8.1). Hodnotí, zda jde opravdu o opis cizích myšlenek či o nekompetenci autora (autor měl studovaný materiál komentovat, polemizovat, parafrázovat, korigovat a ne opisovat). Zvláštní případ shody může nastat tehdy, navazuje-li student na svůj vlastní, již dříve obhájený bakalářský text, a hojně z něj sám sebe cituje. I zde platí, že jde formálně o plagiát, byť záměr tvůrce byl nepochybně jiný.

K problematice plagiátů a plagiátorství je proto nutno dodat, že smyslem tvorby VŠKP je vytvořit text plně autorský a unikátní, čímž jednoznačně minimalizujeme možnost shody s jakoukoliv jinou VŠKP.

Shrnutí kapitoly

V současnosti (k září 2013) platný Zákon o vysokých školách (č. 111/1998 Sb.) definuje české vysoké školy jako „nejvyšší článek vzdělávací soustavy“ a přistupuje k nim jako k „vrcholným centrům vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti“. Jejich klíčovou úlohu vidí „ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti“. V samostatném paragrafu pak explicitně stanovuje zaměření a obsah bakalářského typu studia, určuje dobu jeho trvání studia a definuje udělování graduačních titulů. Zákon současně stanovuje, že bakalářské studium se ukončuje státní závěrečnou zkouškou, jejíž „součástí je zpravidla obhajoba bakalářské práce“. Samostatný paragraf zákona (§47b) je pak věnován systému zveřejňování závěrečných prací, který se opakovaně odvolává na ustanovení platného vnitřního předpisu každé jednotlivé vysoké školy. KHv PdF OU realizuje v současnosti, stejně jako všech sedm ostatních vysokoškolských hudebně pedagogických pracovišť v České republice, bakalářský typ studia. V případě OU se pak jedná o dva samostatné strukturované tříleté bakalářské obory a to Hudební výchova se zaměřením na vzdělávání a Sbormistrovství se zaměřením na vzdělávání.

Pro všechny studenty OU je bezvýhradně závazná Směrnice rektora č. 179/2012 o vysokoškolských kvalifikačních pracích (směrnice nabyla platnosti dne vydání 20. 4. 2012). VŠKP „se ověřují vědomosti a dovednosti, které student získal během studia a jeho schopnosti využívat je při řešení technických a odborných otázek studijního oboru“. Vnitřní směrnice OU jsou pružnými materiály, jsou tedy revidovány a inovovány v čase a je třeba postupovat vždy výhradně podle jejich nejaktuálnějšího platného znění. Citovaná směrnice obsahuje pět článků, které zajišťují „jednotné podmínky pro vyhlášení, zadávání témat VŠKP, elektronické vedení a ukončení VŠKP... prostřednictvím informačního systému DIPL2“ a rovněž zajišťují jednotnou formální úpravu všech VŠKP realizovaných na OU a stanovují způsob jejich uchovávání a zpřístupňování. Plné znění směrnice nalezne student po přihlášení se do Portálu OU pod odkazy Informační systémy – Databáze VŠKP (vysokoškolských kvalifikačních prací) – Pokyny pro vypracování (aktuální umístění jako https://portal.osu.cz/wps/PA_vs-kp-dipl2/docs/pokyny_k_vypracovani.pdf). Směrnice rektora je dále doplněna podrobným materiálem instruktážního charakteru DIPL2 Stručný manuál pro vysokoškolské kvalifikační práce (https://portal.osu.cz/doc/Dipl2_manual.pdf). Závazný předpis rovněž určuje vizuální podobu práce, která je studentům zprostředkována jako tzv. Šablona (jde o materiál, který je přiložen v elektronické podobě v odkaze Pokyny pro vypracování). V Portále OU jsou v rámci odkazů Informační systémy – Databáze VŠKP dále

průběžně „zavěšovány“ všechny od akademického roku 2005/2006 na univerzitě obhajované, resp. obhájené graduační texty (včetně obou posudků, příp. zápisu o průběhu a výsledcích obhajoby). Podrobné prostudování výše uvedených dokumentů je základním předpokladem úspěšné tvorby a finalizace graduačních prací na OU. Porušení předepsaných postupů a formátů je chápáno jako významné pochybení, které nejen zkomplikuje, ale často vlastně znemožní úspěšné zvládnutí celé procedury vypracování a obhajoby VŠKP.

Shromažďováním, uchováváním, zpracováním a zpřístupňováním VŠKP je pověřena Univerzitní knihovna OU, zde jsou práce uloženy a zpřístupněny pouze prezenčně. Elektronické verze prací jsou pak trvale umístěny v databázi VŠKP (Portál OU – Informační systémy – Databáze VŠKP – Seznam VŠKP). Zde jsou v plném znění viditelné jen uživatelům v rámci OU, ostatní zájemci mají možnost VŠKP studovat prezenčně v prostorách studovny Univerzitní knihovny OU. Při tvorbě vlastní bakalářské práce lze jen doporučit studium tematicky příbuzných či metodologicky analogických VŠKP.

Za „plagiát“ je obecně považováno jakékoliv dílo, za jehož autora se vydává někdo jiný, než skutečný autor. Problematice plagiátů a plagiátorství zejména v oblasti odborně publikační a obecněji vědecké je v současnosti věnována mimořádná pozornost, kontrola autenticity autorství je tak velmi důležitá i v kontextu graduačních prací. Za účelem prověřování autorské původnosti VŠKP byl vytvořen elektronický internetový systém THESES (Theses.cz), jehož cílem je především odhalování plagiátů mezi VŠKP: *“Slouží vysokým školám a univerzitám (nejen v ČR) jako národní registr závěrečných prací (informací o pracích – název, autor atd.) a jako úložiště prací pro vyhledávání plagiátů. Systém umožňuje zástupcům zapojených škol vkládat práce a vyhledávat mezi nimi plagiáty.”* Systém je přístupný veřejnosti, která zde může najít *„záznamy o práci, příp. plné texty (dle rozhodnutí školy), a vyhledávání mezi nimi“*, jde o systém trvale otevřený a flexibilní (podrobně viz <http://www.theses.cz>).

Systém THESES momentálně využívá 38 českých vysokých škol (stav k březnu 2013), OU je jednou z nich. V Článku 3 Směrnice rektora č. 179/2012 o vysokoškolských kvalifikačních pracích je proto stanoveno, jak má být realizována kontrola VŠKP na OU tedy prostřednictvím systému THESES. Bez kontroly v systému nemůže být zahájena procedura obhajoby VŠKP, a tedy ani státní závěrečná zkouška. Kontrola VŠKP systémem THESES má primárně zabránit plagiátorství graduačních textů. Systém vyhledává shodu prací s ostatními v systému zavěšenými pracemi a odhaluje tak nejen etická pochybení autorů ve smyslu krádeže duševního vlastnictví, ale také, což je jakýmsi vedlejším efektem procesu, studentovu malou kompetenci s prací s textem.

Smyslem tvorby VŠKP je vytvořit text plně autorský a unikátní, čímž jednoznačně minimalizujeme možnost shody s jakoukoliv jinou VŠKP.

Kontrolní otázky a úkoly

1. Jaká je standardní doba bakalářského studia a jaké akademické tituly se udělují absolventům studia v bakalářských studijních programech?
2. Vyjmenujte, na kterých českých univerzitách je v současnosti možné studovat hudební výchovu, resp. obor Hudební výchova se zaměřením na vzdělávání.
3. Kde naleznete bezvýhradně závaznou směrnici rektora OU, která je věnována problematice VŠKP?
4. Objasněte, co to je systém DIPL2 a k čemu slouží.
5. Jak může být tvorbě Vaší bakalářské práce nápomocna Univerzitní knihovna OU?
6. Vysvětlete, co to je plagiátorství.
7. Co to je systém THESES (Theses.cz) a jak funguje při kontrole autenticity autorství VŠKP?

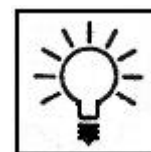
Úkoly k textu

1. Definujte co nejpřesněji, kdy hovoříme o tzv. shodě graduačních prací.
2. Vytvořte alespoň tři modelové případy shody, kdy je však evidentní, že žádná z VŠKP, která byla takto vyhodnocena, není plagiátem v pravém slova smyslu. Navrhněte, jak by měl autor postupovat, aby minimalizoval riziko shody významnějších částí svého textu s jinými odbornými pracemi.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Otázky k zamyšlení

1. Zjistěte, které tematicky příbuzné práce Vašemu bakalářskému textu již byly v minulosti na OU řešeny, a současně zjistěte stejnou příbuznost i v širším celorepublikovém kontextu s aktivním využitím systému THESES (Theses.cz).

Řešení tohoto úkolu bude předmětem diskuse na přednášce.

Korespondenční úkoly pro studující v distanční formě studia

2. Vymodelujte tři ilustrativní případy tzv. shody, kdy je však evidentní, že žádná z VŠKP, která byla takto vyhodnocena, není plagiátem v pravém slova smyslu. Tedy: významnější shoda existuje, ale přesto nejde o plagiát. U každého z případů

navrhnete, jak měl autor „novějšího“ z textů, který byl jako shodný systémem THESES (Theses.cz) vyhodnocen, postupovat, aby minimalizoval riziko shody významnějších částí svého textu s texty jinými.

Řešení tohoto korespondenčního úkolu spadá do režimu POT (práce opravená tutorem).

Citovaná a doporučená literatura – seznam internetových odkazů

- http://www.ef.jcu.cz/education/studujici/studijni_predpisy/zakon-c-111-98-o-vs
- <http://pdf.osu.cz/khv/>
- https://portal.osu.cz/doc/Dipl2_manual.pdf
- https://portal.osu.cz/wps/PA_vskp-dipl2/docs/pokyny_k_vypracovani.pdf
- https://stag1.osu.cz/wps/PA_1_OAVNV9H4186MB0I4NLECCCK10P4/docs/pokyny_k_vypracovani.pdf
- <http://www.theses.cz>

2 VŠKP v úzu KHv PdF OU

V této kapitole se dozvíte:

- jaký je úzus (nepsaná pravidla, zvyklosti) procesu zadání, tvorby a prezentace VŠKP na KHv PdF OU;
- co je cílem, předmětem a jaký je konkrétní obsah předmětu KHV/DIPB Seminář k bakalářské práci realizovaném na KHv PdF OU;
- o výsledcích šetření, které zjišťovalo postoje bakalářů – aspirantů k jejich vlastním pracím;
- to nejpodstatnější z komentáře garantky a vyučující předmětu KHV/DIPB Seminář k bakalářské práci.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- vysvětlit, jaký je úzus (nepsaná pravidla, zvyklosti) procesu zadání, tvorby a prezentace VŠKP na KHv PdF OU;
- charakterizovat, co je cílem, předmětem a jaký je konkrétní obsah předmětu KHV/DIPB Seminář k bakalářské práci realizovaném na KHv PdF OU;
- hovořit o klíčových výsledcích šetření, které zjišťovalo postoje bakalářů – aspirantů k jejich vlastním pracím, a shrnout je do všeobecně platných doporučení;
- vybrat a interpretovat to nejpodstatnější z komentáře garantky a vyučující předmětu KHV/DIPB Seminář k bakalářské práci a ztotožnit se s tím, jako s obecnými doporučeními.

Klíčová slova kapitoly: KHv PdF OU, úzus, seminář k bakalářské práci, postoje bakalářů – aspirantů, garantka a vyučující seminární výuky.

Průvodce studiem

Výše uvedené směrnice a předpisy (viz kap. 1) jsou chápány jako unifikovaná a plně závazná norma určující procedurální postupy a formální náležitosti všech na OU realizovaných VŠKP. Přímá realizace jednotlivých prací je pak věcí specifík a úzu každého univerzitního pracoviště, resp. fakult a kateder. Bakalářské texty, které v současnosti vznikají, přitom přinášejí řadu specifických problémů, s nimiž se musejí jak bakaláři – aspiranti sami,

tak i vedoucí jejich prací vyrovnávat. Tyto problémy jsou do značné míry způsobeny prozatímní relativně menší zkušeností s činností tohoto typu (jak bylo uvedeno výše, KHv PdF OU vypisuje bakalářská témata vlastně teprve šestým rokem) a je na ně třeba nahlížet ze dvou rozdílných úhlů pohledu: z pohledu studenta, řešitele bakalářského zadání, a z pohledu akademika, zadavatele tématu a vedoucího bakalářské práce, příp. oponenta.

Profil KHv PdF OU nezahrnuje pouze bakalářská studia, pracoviště realizuje rovněž akreditované navazující magisterské studium a to ve třech oborech – Učitelství hudební výchovy pro 2. stupeň základních škol, Učitelství hudební výchovy pro SŠ (střední školy) a Učitelství sbormistrovství pro SŠ a ZUŠ (základní umělecké školy). Ve studijních plánech těchto navazujících oborů je na rozdíl od bakalářských typů studia kladen důraz především na hudební pedagogiku a didaktiku.

KHv PdF OU dále výukově participuje na studijních programech oborů Učitelství pro 1. stupeň ZŠ, Vychovatelství a Učitelství pro MŠ (mateřské školy). V těchto případech jak v prezenční tak i v kombinované formě studia. Ostravské pracoviště má od roku 1995 akreditován také doktorský studijní program Hudební teorie a pedagogika, který za uplynulé patnáctiletí úspěšně završila více než dvacítka absolventů. *“Ve vědecké a výzkumné činnosti se KHV zaměřuje především na aktuální problémy hudební pedagogiky a hudební didaktiky, dějiny regionální hudební kultury a hudební výchovy, na uměleckou a pedagogickou interpretaci hudebního díla v historickém i soudobém kontextu a další klíčová hudebněvýchovná témata.”* (vybráno z odkazu Charakteristika KHV na <http://pdf.osu.cz/khv/>) Zcela samostatnou problematiku, která není předmětem tohoto textu, tak představuje studium doktorské, a s ním související texty rigorózní a doktorské.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 2 hodin/y.

Úzus, pravidla či ustálené zvyky, který nejsou nikde legislativně ukotveny, ale jsou v oblasti řešení graduačních prací na pracovišti KHv PdF OU všeobecně přijímány a respektovány, je následující:

- vyhledávatelem témat VŠKP jsou výhradně členové KHv PdF OU, zpravidla pak interní členové pracoviště (nikoliv externisté či studenti na pracovišti akreditovaného studijního programu Hudební teorie a pedagogika);
- témata VŠKP jsou vypisována jednotlivě a unikátně pro každý z uvedených studijních

oborů a programů (tedy v zadání práce explicitně jako „*typ práce bakalářská, magisterská či doktorská*“) a jsou každoročně inovována ve snaze reflektovat aktuální problémy soudobé hudební teorie a pedagogiky;

- jednotliví akademici vypisují témata podle své oborové specializace, často v návaznosti na vlastní aktuálně řešené odborně vědecké problémy či granty;
- po zapsání studenta k vybranému tématu dochází vždy k intenzivní osobní konzultaci s vedoucím práce – nejprve diskutují nad tématem, způsobem řešení, studentovými kompetencemi k řešení tématu, poté korigují zadání práce, příp. zrušení vypsání a teprve následně dochází k finalizaci zadání odesláním a vytištěním zadání jako takového;
- po osobní konzultaci s bakalářem – aspirantem bývají vypisována i další relevantní zadání VŠKP podle zájmu a individuálního zaměření studenta a zájmu a zaměření vedoucího práce (podrobně v podkap. 4.1 a 4.2);
- práce na graduačním zadání probíhá formou individuálně vedených, zpravidla osobních konzultací (korespondenční forma konzultací je chápána jako doplňková), jejichž počet, rozsah a hloubka je dána nejen individuální potřebou studentů ale především rozhodnutím akademika (s blížícím se termínem odevzdání prací se logicky intenzita konzultací zvyšuje);
- bakalářské práce jsou nejčastěji tematicky zařaditelné do tří oblastí: práce muzikologicky zaměřené (a to především na oblast umělé hudby, tj. na osobnosti skladatelů a analýzy jejich vybraných děl), práce pedagogicky orientované (jde zejména analýzy vybraných školních prostředí z hlediska konfrontace ŠVP a hudební výchovy, dále realizace konkrétních hudebních činností ve vybraných školách anebo sborníková praxe ve vybraném tělese) a práce folkloristické (v principu nejčastěji popis lidové kultury vybrané lokality s důrazem na svázanost řešitele s popisovaným prostředím, folklorním souborem);
- autoři nejlepších či tematicky nejzajímavějších VŠKP řešených na pracovišti jsou vyzváni vedoucími prací, aby vybrané části svých textů prezentovali na tradiční Studentské odborné konferenci (koná se každoročně v dubnu) – studenti tak jednak mají možnost představit problematiku širší akademické veřejnosti (akce se pravidelně účastní i studenti jiných veřejných vysokých škol z České republiky a ze Slovenska) a současně si i „vyzkoušejí“ své dovednosti prezentovat a obhájit svou práci i sami sebe ve veřejném plénu;

- tematické zaměření některých obhájených bakalářských prací se může stát platformou budoucích řešení diplomových zadání, je však samozřejmé, že je třeba téma uchopit nově a originálně, nesmí jít o čistě formální „prodloužení“ bakalářského textu, co do jeho rozsahu.

2.1 Seminář k bakalářské práci na KHv PdF OU

Možnou cestou ke zkvalitnění přípravy bakalářů – aspirantů ve smyslu zavedení průpravné disciplíny k tvorbě bakalářské práce je realizace specializovaného semináře. Posluchači KHv PdF OU mají od akademického roku 2009/2010 možnost absolvovat v rámci výběrových předmětů Seminář k bakalářské práci (KHV/DIPB, status disciplíny C, nejde tedy o studijní povinnost). Předmět je akreditován jako dvouhodinový seminář, realizován je však zpravidla ve třech celodenních vyučovacích blocích. Výuka probíhá pouze v zimním semestru akademického roku, předmět je vyučován v češtině, je ohodnocen šesti kredity a ukončen udělením zápočtu. Cílem předmětu je: *„získání kompetencí k přípravě a přímé realizaci vlastní bakalářské práce, rozvoj dovedností informačních, mobilizujících, rozvíjejících, orientačních, konstruktivních, organizačních a komunikačních, upevnění dovednosti práce s odbornou literaturou a osvojení si citační normy ČSN ISO 690 a rozvoj individuálně vedené komunikace s vedoucím vlastní bakalářské práce“* (vybráno z anotace předmětu přístupné na Portále Ostravské univerzity).

Obsahově je seminář rozdělen na třináct samostatných témat (odpovídajících třinácti výukovým týdnům semestru, tedy seminárním lekcím):

- cíl, obsah a téma bakalářské práce;
- koncepce a struktura bakalářské práce;
- metodologie a logika bakalářské práce, práce s hypotézou;
- práce s literaturou, prameny, citacemi a odkazy;
- vlastní text bakalářské práce (text výkladový, poznámkový aparát) a "jazyk" bakalářské práce, struktura a obsah tzv. Úvodu a Závěru bakalářské práce;
- obsah, anotace, resumé, cizojazyčný souhrn;
- práce s internetovými materiály;
- přílohy textové a jiné;
- formální náležitosti bakalářské práce a její finalizace, finální jazyková korekce;
- úloha řešitele, vedoucího a oponenta bakalářské práce;

- vyhodnocení posudků, vlastní příprava na obhajobu a obhajoba bakalářské práce;
- aplikace PowerPoint a prezentace bakalářské práce jako součást její veřejné obhajoby;
- uvedení do metodologie a logiky výzkumu v oblasti hudby a hudební výchovy.

Každý posluchač pracující na bakalářském tématu vypsáném na KHv PdF OU však současně podle své potřeby individuálně konzultuje svou práci se svým vedoucím. Vedoucí bakalářské práce zpravidla určuje i časový harmonogram etapizující vlastní přípravu, tvorbu a finalizaci textu. Na tuto skutečnost nemá absolvování bakalářského semináře žádný vliv ve smyslu umenšení tohoto studentova práva a povinnosti. V letním semestru 3. ročníku bakalářského studia pak mají studenti možnost konzultovat svá témata už jen výlučně formou individuálních konzultací se svým vedoucím práce (hromadná seminární výuka bakalářského semináře již neprobíhá).

Vedle teoretického výkladu výše uvedených témat je seminář zaměřen na jejich praxeologické ukotvení v rovině konkrétní analýzy příkladových již obhájených bakalářských, příp. diplomových a výjimečně i doktorských prací. Studenti se především učí na chybách a nedostacích svých předchůdců, jsou vedeni k tomu, aby byli s to nejen vyhledávat v textech VŠKP nepřesnosti a chyby, ale také k navrhování jejich korekcí a alternativ. V rámci semináře mohou posluchači rovněž veřejně konzultovat problémy svých vlastních prací, a to problémy nikoliv konkrétního (faktografického) rázu, ale problémy koncepčního a metodologického charakteru. Kolektivní povaha výuky uvedené disciplíny má významný motivační účinek a ve značné míře posiluje tvůrčí sebevědomí studentů. Studenti vedou mezi sebou zaujaté diskuse i během přestávek mezi výukou, dožadují se na místě dalších individuálních konzultací, vyjadřují si podporu, radí si. Jakkoliv je však tato forma přípravy a průpravy k tvorbě graduační práce nosná, v žádném případě nenahrazuje, jen akceleruje a doplňuje, nevyhnutné individuální konzultace s vedoucím každé konkrétní bakalářské práce případně s jejími dalšími konzultanty.

2.2 Postoje bakalářů – aspirantů k jejich vlastním pracím

V rámci vstupní informační lekce k disciplíně KHV/DIPB Seminář k bakalářské práci bylo jako součást motivace na semináři nově zapsaných studentů realizováno drobné zjišťování formou dotazníku. Cílem zjišťování bylo prostřednictvím osobních anonymních výpovědí studentů poznat jejich postoje k vlastním pracím, resp. touto cestou odhalit proměnné, které studenti v souvislosti se svými pracemi vnímají jako „problematické“. Do následující analýzy výsledků zjišťování byly přitom zahrnuty pouze výpovědi posluchačů 3.

ročníků bakalářských typů studia (tj. 23 vyplněných dotazníků), tedy těch, kteří mají již rok zadané téma své práce a u nichž lze tedy očekávat vysokou míru jejího zpracování. Funkce zjišťování byla rovněž profilakticko-modelační. Zjištěné problematické proměnné se staly významnými pilíři pro vytvoření, resp. modifikování již vytvořené koncepce disciplíny KHV/DIPB Seminář k bakalářské práci a to tak, aby náplň předmětu pokryla studenty avizované nedostatky, neznalosti, neznámé.

Šetření proběhlo jednorázově 12. prosince 2010 formou nestandardizovaného dotazníku s patnácti jednotlivými samostatnými položkami polouzavřenými a otevřenými. Identifikační proměnné byly omezeny na zjišťování tématu, resp. názvu bakalářské práce. Kontaktní funkci dotazníkových otázek saturoval úvodní verbální motivační vstup přednášející, křížová kontrola zjištěných faktů byla v dotazníku zahrnuta, k ověření získaných údajů následně docházelo rovněž prostřednictvím osobních rozhovorů a pozorování. Respondenti nebyli ve svých odpovědích limitováni časem a byli motivováni k maximální pravdivosti a otevřenosti ve svých výpovědích. Součástí dotazování byla dílčí osobní charakteristika (obor studia a charakteristika dosavadních zkušeností s psaných odborného textu) a vybídnutí k sebekritickému hodnocení svých studijních výsledků na vysoké škole (otázka závěrečná). Zjišťování nebylo zamýšleno jako výzkum, navíc bylo provedeno na drobném vzorku, proto vyberme pro potřeby tohoto textu pouze nejvýraznější výstupy bez kvantifikací a statistického zpracování.

Z výsledků šetření vyplynula řada zajímavých zjištění, z nichž nejpodstatnější jsou tyto (podrobně Ševčíková 2011a, b):

- zkušenosti respondentů s psaním odborného textu jsou nulové, výjimku tvoří pouze absolventi konzervatoří, kteří zpracovávali tzv. absolventkou práci;
- dotazovaní studenti si většinou vybírají z veřejně vypsáných bakalářských témat, pouze ve třech případech navrhli sami téma školiteli, který je poté dodatečně zařadil do nabídky témat (tito studenti při navrhování témat jednoznačně vycházeli z oblasti svých vlastních dlouhodobých hudebních zájmů a poslechových preferencí, zejména pak v oblasti nonartificiální hudby);
- volba tématu nebyla až na výjimky ovlivněna osobností vedoucího práce, pouze ojediněle (ve dvou případech) deklarovali dotazovaní, že osobní pozitivní zkušenost s přednášejícím a obecně lidské „sympatie“ k němu byly hlavními důvody, proč volili právě jím vypsané téma (vlastní zaměření práce hrálo tedy v těchto jednotlivých případech až sekundární roli);

- u prací folkloristiky zaměřených se vždy do volby tématu promítá osobní zájem studentů o problematiku, velmi často píšou o folklorních tělesech, jimiž byli či dosud jsou členy, obdobný rys se objevuje i u prací se sbormistrovskou tematikou;
- pouze v ojedinělých případech řeší bakalář – aspirant téma, k němuž nemá žádný osobní vztah (dotazovaní identicky ve svých výpovědích hovoří o tom, že „*tématem žijí*“, že je pro něj „*důležité*“ a „*mají rádi*“), případně, k němuž si vztah během roční konfrontace s tématem nevytvořil (ve dvou odhalených případech studenti vnímají tuto skutečnost jako závažnou a jednoznačně negativní, jsou rozhodnuti usilovat o změnu tématu práce);
- cca dvě třetiny dotazových studentů shodně uvádějí, že dosud nezačali na své bakalářské práci intenzivně pracovat, většina z nich je ve fázi sběru a intenzivního studia pramenů a studijní literatury, uvažují o metodách výzkumu, cizelují koncepci práce, zbývající třetina prozatím nemá jasno ani v koncepci své práce a dosud vůbec téma nekonzultovala se svým školitelem;
- vedoucí bakalářských prací nenaléhají na studenty ve smyslu pravidelných konzultací a neurčují termíny pro etapizaci jejich práce, studenti sice na jedné straně vysokou míru této tvůrčí svobody vítají, s postupujícím časem však projevují jisté zmatení a obavy (uvědomují si však, že nesoustavnost práce na tématu je jejich osobní zodpovědností);
- většina studentů nevyužívá dalších konzultantů ke svým tématům, výjimky tvoří pouze ti, kteří píšou o žijících autorech či fungujících souborech a sborech (konzultují pak především údaje faktografického rázu);
- mezi „*největší problémy*“, s nimiž se řešitelé při práci na svých bakalářských zadáních potýkají, patří podle nich: nedostatek literatury, omezený přístup k pramenům a literatuře (omezený počet kopií v knihovnách, nemožnost absenčních výpůjček, nemožnost kopírování), nedostatek času vzhledem k jiným pracovním a osobním povinnostem a zájmům, neschopnost se „*přinutit*“ k souvislé práci na tématu („*moje lenost*“, „*neumím si zorganizovat čas*“, „*věnuji příliš času škole*“, „*mám nechuť k psaní*“);
- přístup studentů k bakalářské práci je značně pragmatický, její smysl většina z nich vidí pouze a jen v naplnění povinnosti k získání bakalářského titulu, výjimku představují pouze ti studenti, kteří řeší téma spojené s jejich současnou pedagogickou praxí, v jejich výpovědích se pak objevují konstatování typu: „*práce mi umožní lépe*

poznat mé děti“ (rozumějme mně svěřené), „očekávám, že se naučím lépe metodicky pracovat s lidovou písní“, „snad se naučím lépe pohybovat v prostoru ŠVP, protože jsem k tomu nucena u nás ve škole“;

- očekávání, která vkládají do absolvování zapsaného předmětu KHV/DIPB Seminář k bakalářské práci, většina respondentů nedokáže jasně definovat, objevují se identické výpovědi typu: *„chci získat informace o psaní bakalářské práce“, „chci zjistit, jasnou strukturu práce“, „vítám jakékoliv informace k práci“, „chci se naučit správně citovat literaturu“, „nevím, jak probíhá obhajoba“, „nevím vůbec nic o tom, jak psát bakalářskou práci“* atd.;
- studenti nevidí přímou souvislost mezi předměty, které v rámci bakalářského studia již absolvovali (mají za sebou bez výjimky 1. a 2. studijní ročník), a psaním bakalářské práce, jsou dokonce přesvědčeni, že žádná taková souvislost neexistuje: *„nenapadá mě žádný předmět, který jsem absolvovala a který v práci využiji“, „myslím, že žádný z předmětů mi v práci nepomůže“;*
- studenti však rovněž nemají žádné návrhy k inovacím stávajících studijních plánů, které by jim v přípravě bakalářské práce byly nápomocné (nejčastější typy odpovědí: *„inovace, asi nic“, „nic mě nenapadá“, „není to pro mě důležité“, „nevím, neumím si to představit“*).

V rámci osobní charakteristiky a vybirdnutí k sebekritickému hodnocení svých dosavadních studijních výsledků na vysoké škole studenti vybírali z pětibodové školy, odpovídající školnímu hodnocení známkou „výborně“ až „nedostatečně“ (tedy „1“ až „5“). Většina dotazovaných se interpretovala jako „student dobrý“, příp. „student velmi dobrý“ (pouze v jediném případě jako „výborný“ a „dostatečný“). Svůj přístup ke studiu pak komentovali následovně: *„studuji to, co mě baví, ale mám spoustu jiných zájmů a povinností“, „snažím se pracovat poctivě, ale studium mě stojí mnoho času a úsilí, je náročné“, „jsem průměrný student, něco mě baví, hlavně praktické předměty, něco pak nebaví, k tomu se pak jen stěží nutím“, „myslím, že mám navíc, ale flákám to“.* V hodnoceních se opakovaně objevovalo konstatování, že studium hudební výchovy je věcí zájmu a radosti, druhý obor pak jen nutností s malou motivací. Studenti byli v průběhu svého dosavadního studia *„rádi, že nemusí vypracovávat dílčí písemné seminární úkoly“*, při přípravě bakalářského textu jim však zkušenosti tohoto typu výrazně chybějí.

Osobní rozhovory vedené následně v průběhu bakalářského semináře výše uvedené odpovědi potvrzovaly a upřesňovaly. Studenti si jsou vědomi toho, že práci na bakalářském

tématu podcenili, obávají se, že promarnili čas nutný pro přípravu textu „*odsouváním povinnosti naneurčito*“, cítí se „*provinile, že málo kontaktovali své školitele*“, nebo je neuměli přimět ke komunikaci. Velmi jim vadí, že jsou nuceni k zadávání bakalářské práce již na počátku 2. ročníku, tedy v době, kdy dosud absolvovali pouze minimum studijních předmětů a kdy neznají všechny vyučující pracoviště. Studenti by vítali „*přísnější přístup*“ svých vedoucích prací (navrhují dokonce i zavedení praxe pravidelných konzultací), jsou si však vědomi toho, že by „*stejně nebyli schopni závazkům dostát*“. Jednohlasně navíc kritizují časovou a informační náročnost vysokoškolského studia (nejvýrazněji pak u studia druhého oboru na katedře českého jazyka a literatury s didaktikou PdF OU).

2.3 Komentář garantky a vyučující předmětu KHV/DIPB Seminář k bakalářské práci

Zjištění vyplývající z dotazování studentů (viz podkap. 2.2) je nepochybně nutno respektovat jako otisk reálných a legitimních postojů bakalářů – aspirantů k problematice jejich kvalifikačních prací. Z pozice akademičky a vedoucí bakalářských prací je nutno konstatovat, že na bakalářské práci je nutno nahlížet hned ze tří problémových rovin: z roviny jejich systémové nastavení, z roviny povahy bakalářské práce jako takové a také z roviny jejího nejobecnějšího cíle.

Povaha bakalářského studia určuje, že studenti vybírají své bakalářské téma již na samotném počátku 2. ročníku (zpravidla ke konci října, tedy třetího až čtvrtého týdne zimního semestru), tedy v době, kdy absolvovali pouze dva první semestry studia, v nichž si v podstatě teprve na systematiku vysokoškolského studia „*zvykali*“, v rovině disciplín znalostní a dovednostní povahy absolvovali pouze tzv. vstupní předměty, v rovině postojů k hudbě teprve pozvolna začínají opouštět svá někdejší nastavení, které je u většiny z nich ukotveno v oblasti nonartificiální hudby či v úzkém zaměření na vybraný problém spojený se specializovaným studiem jednoho nástroje (např. absolvent konzervatorního oboru klarinet zná poměrně podrobně klarinetovou literaturu, je však značně vykořeněn z kontextů širších, zejména pak mimohudebních, všeobecný kulturní přehled bývá u konzervatoristů značně zúžen). Jde o problém systémového nastavení bakalářských studií jako takových, který je však z povahy věci daný a nezměnitelný.

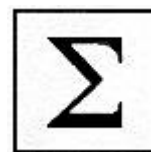
Povaha bakalářské práce musí z principu odrážet obsah každého jednotlivého bakalářského studia, resp. bakalářského oboru a korelovat tedy plně s definovaným profilem jeho absolventa. Ze strany akademiků bývá často bakalářská práce chápána jako „*malá práce diplomová*“. Jí však z podstaty věci být nemůže a nesmí. Nejde přitom pouze o formální

kritérium rozdílnosti rozsahu práce. Bakalářská práce musí úročit především teoretickou povahu bakalářského studia s tím, že přesahy do oblasti školní aplikace (tedy oblasti pedagogické, resp. především metodicko-didaktické) jsou přinejmenším sporné. Neobsahuje-li profil bakalářského studia dostatek takto zaměřených předmětů, neobsahuje-li přímou pedagogickou praxi (ať už průběžnou či souvislou), je pak vlastně nemožné požadovat po studentech texty takto tematicky a problémově orientované. Stejný problém nastává rovněž u prací dotýkajících se náročných oborů, jakými jsou hudební psychologie, sociologie či hermeneutika a estetika, s nimiž se však studenti prakticky v průběhu svého bakalářského studia na KHv PdF OU nesetkají. Vhodné a zcela konkrétní zaměření bakalářského tématu, časově a odborně přiměřená metodika řešení a přísná koncentrace pouze a jen na vymezené téma jsou tedy nevyhnutné.

Přístup studentů k bakalářské práci je většinou ryze pragmatický. S tím souvisí také zúžené chápání toho nejpodstatnějšího, tedy cíle kvalifikační práce bakalářského studia. V rovině cílů jde samozřejmě jak o získání podrobných znalostí v rámci řešeného tématu, tak i o rozvoj celého trsu dovedností spojených s tvorbou práce, ale i o změnu postojů k hudbě jako takové. Co je však mimořádně důležité, jde o vytvoření zcela nové potřeby teoretického uchopování a popisu vybraných jevů. Potřeby, které je pak prostřednictvím finalizace a obhajoby absolventské práce naplněna. Nadhled a vnitřní uspokojení, které by měl každý ze studentů – řešitelů bakalářské práce splněním tohoto úkolu získat a zažít, jsou pak tím nejpodstatnějším, co může, resp. musí obtížná a dlouhodobá procedura řešení bakalářského tématu přinést.

Shrnutí kapitoly

Směrnice a předpisy OU jsou chápány jako unifikovaná a plně závazná norma určující procedurální postupy a formální náležitosti všech na univerzitě realizovaných VŠKP. Přímá realizace jednotlivých prací je pak věcí specifík a úzu každého univerzitního pracoviště, resp. fakult a kateder. Úzus, pravidla či ustálené zvyky, který nejsou nikde legislativně ukotveny, ale jsou v oblasti řešení graduačních prací na pracovišti KHv PdF OU všeobecně přijímány a respektovány, je především následující: vyhlášovateli témat VŠKP jsou výhradně interní členové KHv PdF OU, témata VŠKP jsou vypisována jednotlivě a unikátně pro každý z uvedených studijních oborů a programů a jsou každoročně inovována ve snaze reflektovat aktuální problémy soudobé hudební teorie a pedagogiky, jednotliví akademici vypisují témata podle své oborové specializace, často v návaznosti na vlastní

aktuálně řešené odborně vědecké problémy či granty, po zapsání studenta k vybranému tématu dochází vždy k intenzivní osobní konzultaci s vedoucím práce, po osobní konzultaci s bakalářem – aspirantem bývají vypisována i další relevantní zadání VŠKP podle zájmu a individuálního zaměření studenty a zájmu a zaměření vedoucího práce, práce na graduačním zadání probíhá formou individuálně vedených, zpravidla osobních konzultací, bakalářské práce jsou nejčastěji tematicky zařaditelné do tří oblastí: práce muzikologické, hudebně pedagogické a folkloristické, autoři nejlepších či tematicky nejzajímavějších VŠKP prezentují svá bádání na tradiční Studentské odborné konferenci KHv PdF OU, tematické zaměření některých obhájených bakalářských prací se může stát problémovou platformou budoucích řešení diplomových zadání.

Možnou cestou ke zkvalitnění přípravy bakalářů – aspirantů ve smyslu zavedení průpravné disciplíny k tvorbě bakalářské práce je realizace specializovaného semináře – Seminář k bakalářské práci (KHV/DIPB, status disciplíny C, nejde tedy o studijní povinnost). Cílem předmětu je: *„získání kompetencí k přípravě a přímé realizaci vlastní bakalářské práce, rozvoj dovedností informačních, mobilizujících, rozvíjejících, orientačních, konstruktivních, organizačních a komunikačních, upevnění dovednosti práce s odbornou literaturou a osvojení si citační normy ČSN ISO 690 a rozvoj individuálně vedené komunikace s vedoucím vlastní bakalářské práce“*.

Obsahově je seminář rozdělen na třináct samostatně přednášených a procvičovaných témat. Každý posluchač pracující na bakalářském tématu vypsáném na KHv PdF OU však současně podle své potřeby individuálně konzultuje svou práci se svým vedoucím. Vedoucí bakalářské práce zpravidla určuje i časový harmonogram etapizující vlastní přípravu tvorbu a finalizaci textu. Vedle teoretického výkladu třinácti uvedených témat je seminář zaměřen na jejich praxeologické ukotvení v rovině konkrétní analýzy příkladových již obhájených VŠKP. V rámci semináře mohou posluchači rovněž veřejně konzultovat problémy svých vlastních prací, a to problémy nikoliv konkrétního (faktografického) rázu, ale problémy koncepčního a metodologického charakteru. Jakkoliv je však tato forma přípravy a průpravy k tvorbě kvalifikační práce nosná, v žádném případě nenahrazuje, jen akceleruje a doplňuje, nevyhnutné individuální konzultace s vedoucím každé konkrétní bakalářské práce případně s jejími dalšími konzultanty.

Na bakalářské práce je nutno nahlížet hned ze tří problémových rovin: z roviny jejich systémové nastavení, z roviny povahy bakalářské práce jako takové a také z roviny jejího nejobecnějšího cíle. Povaha bakalářského studia určuje, že studenti vybírají své bakalářské téma již na samotném počátku 2. ročníku (zpravidla ke konci října, tedy třetího až čtvrtého

týdne zimního semestru), tedy v době, kdy absolvovali pouze dva první semestry studia, v nichž si v podstatě teprve na systematiku vysokoškolského studia „zvykali“, v rovině disciplín znalostní a dovednostní povahy absolvovali pouze tzv. vstupní předměty, v rovině postojů k hudbě teprve pozvolna začínají opouštět svá někdejší nastavení, které je u většiny z nich ukotveno v oblasti neartificiální hudby či v úzkém zaměření na vybraný problém spojený se specializovaným studiem jednoho nástroje. Jde o problém systémového nastavení bakalářských studií jako takových, který je však z povahy věci daný a nezměnitelný. Povaha bakalářské práce musí z principu odrážet obsah každého jednotlivého bakalářského studia, resp. bakalářského oboru a korelovat tedy plně s definovaným profilem jeho absolventa. Bakalářská práce musí úročit především teoretickou povahu bakalářského studia s tím, že přesahy do oblasti školní aplikace (tedy oblasti pedagogické, resp. především metodicko-didaktické) jsou přinejmenším sporné. Neobsahuje-li profil bakalářského studia dostatek takto zaměřených předmětů, neobsahuje-li přímou pedagogickou praxi (ať už náslechovou či souvislou), je pak vlastně nemožné požadovat po studentech texty takto tematicky a problémově orientované. Vhodné a zcela konkrétní zaměření bakalářského tématu, časově a odborně přiměřená metodika řešení a přísná koncentrace pouze a jen na vymezené téma jsou tedy nevyhnutné. Přístup studentů k bakalářské práci je většinou ryze pragmatický. S tím souvisí také zúžené chápání toho nejpodstatnějšího, tedy cíle kvalifikační práce bakalářského studia. V rovině cílů jde samozřejmě jak o získání podrobných znalostí v rámci řešeného tématu, tak i o rozvoj celého trsu dovedností spojených s tvorbou práce, ale i o změnu postojů k hudbě jako takové. Co je však mimořádně důležité, jde o vytvoření zcela nové potřeby teoretického uchopování a popisu vybraných jevů. Potřeby, které je pak prostřednictvím finalizace a obhajoby absolventské práce naplněna. Nadhled a vnitřní uspokojení, které by měl každý ze studentů – řešitelů bakalářské práce splněním tohoto úkolu získat a zažít, jsou pak tím nejpodstatnějším, co může, resp. musí obtížná a dlouhodobá procedura řešení bakalářského tématu přinést.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Kdo jsou vyhlašovatelé témat VŠKP na KHv PdF OU a podle čeho jsou konkrétní témata vypisována?
2. Jakou formou probíhají konzultace mezi bakalářem – aspirantem a jeho školitelem na KHv PdF OU?

3. Vysvětlete, v čem Vám může být absolvování předmětu KHV/DIPB Seminář k bakalářské práci vedeného na KHv PdF OU prospěšný při tvorbě Vašeho graduačního textu.
4. Vyjmenujte nejdůležitější témata, která jsou součástí obsahu výuky v sylabu předmětu Seminář k bakalářské práci (KHV/DIPB) realizovaném na KHv PdF OU.

Úkoly k textu

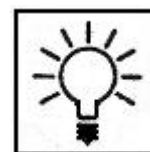
1. Zobecněte výstupy šetření, které zjišťovalo postoje bakalářů – aspirantů k jejich vlastním pracím do minimálně pěti základních doporučení, která by měla univerzální platnost pro každého z autorů VŠKP.

Řešení tohoto úkolu bude předmětem diskuse na přednášce.

Otázky k zamyšlení

2. Znovu podrobně prostudujte výsledky šetření, které zjišťovalo postoje bakalářů – aspirantů k jejich vlastním pracím, a vyberte z nich ty, s nimiž v současné fázi své vlastní tvorby VŠKP rezonujete. Navrhněte řešení (krátkodobého i dlouhodobého charakteru), kterými můžete tyto problémy řešit, umenšit, eliminovat.
3. Zamyslete se nad tím, jak byste profil svého oborového studia chtěl(a) změnit, abyste byl(a) lépe připraven(a) k realizaci bakalářského zadání. Navrhněte zcela konkrétní změny obsahového charakteru.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

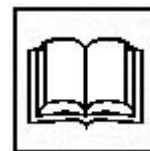
Korespondenční úkoly pro studující v distanční formě studia

1. Znovu podrobně prostudujte výsledky šetření, které zjišťovalo postoje bakalářů – aspirantů k jejich vlastním pracím, a vyberte z nich alespoň pět, s nimiž v současné fázi své vlastní tvorby VŠKP rezonujete. Navrhněte řešení (krátkodobého i dlouhodobého charakteru), kterými můžete tyto problémy řešit, umenšit, eliminovat.
2. Zamyslete se nad tím, jak byste profil svého oborového studia chtěl(a) změnit, abyste byl(a) lépe připraven(a) k realizaci bakalářského zadání. Navrhněte alespoň tři zcela konkrétní změny obsahového charakteru.

Řešení těchto korespondenčních úkolů spadá do režimu POT (práce opravená tutorem).

Citovaná a doporučená literatura

ŠEVČÍKOVÁ, Veronika. Bakalářská práce jako problém?! Aktuálně k problematice vysokoškolských bakalářských kvalifikačních prací. In *Aktuální otázky současné hudebněvýchovné teorie a praxe VI.: sborník příspěvků mezinárodní konference Aktuální otázky současné hudebněvýchovné teorie a praxe VI., Ústí nad Labem 10. listopadu 2010.* Ed. Ivana AŠENBRENEROVÁ. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2011a. s. 304-312. ISBN 978-80-7414-354-0.

ŠEVČÍKOVÁ, Veronika. Vysokoškolské kvalifikační práce v bakalářském studiu. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Vysokoškolské studium hudební výchovy na počátku 21. století.* 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2011b. s. 49-56. ISBN 978-80-7464-015-5.

3 Bakalářská práce jako problém obsahový a koncepční

V této kapitole se dozvíte:

- že graduační práce jsou klíčovým výstupem vysokoškolského studia, kterým absolvent především prokazuje své hluboké odborné znalosti, aplikační a tvůrčí dovednosti a zralé osobnostní postoje, a že těchto cílem VŠKP je pojednat téma pokud možno vyčerpávajícím způsobem a vytvořit tak text osobitý a autentický;
- jak si vybrat téma své bakalářské práce;
- proč je třeba název a případně podtitul každého odborného textu cizelovat a že jde o krok velmi důležitý a pro budoucí kvalitu VŠKP do značné míry určující;
- co je to cíl, koncepce a struktura bakalářské práce a že se její výkladový text vždy člení do oddílů teoretických a praktických;
- jaké jsou základní principy tvorby bakalářské práce.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- se ztotožnit s faktem, že graduační práce jsou klíčovým výstupem vysokoškolského studia, kterými absolvent především prokazuje své hluboké odborné znalosti, aplikační a tvůrčí dovednosti a zralé osobnostní postoje, a že těchto cílem VŠKP je pojednat téma pokud možno vyčerpávajícím způsobem a vytvořit tak text osobitý a autentický;
- vysvětlit, jak si vybrat vhodné téma pro svou bakalářskou práci;
- objasnit, proč je třeba název a případně podtitul každého odborného textu cizelovat;
- charakterizovat, co je to cíl, koncepce a struktura bakalářské práce;
- vysvětlit, co je to výkladový text a jak se vždy člení;
- definovat, jaké jsou základní principy tvorby bakalářské práce.

Klíčová slova kapitoly: Cíl, obsah, koncepce, struktura, výběr tématu, název a podtitul, základní principy tvorby bakalářské práce.

Průvodce studiem

Graduační práce bakalářská a diplomová je klíčovým výstupem vysokoškolského studia pregraduálního typu, kterým absolvent především prokazuje své hluboké odborné znalosti, aplikační a tvůrčí dovednosti a zralé osobnostní postoje. Prostřednictvím odborného textu, který musí splňovat požadavky originality a původnosti, demonstruje mj. řadu kvalit, jež jej předurčují k výkonu povolání, na něž byl svým studiem na univerzitě připravován. Graduační práce se váže k profilu absolvovaného studia a na pedagogických fakultách je považováno obecně za žádoucí, aby byla úzce či alespoň širěji provázána s edukační praxí. **Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 3 hodiny.**

Rozsah graduačních prací obhajovaných na OU není striktně dán žádným předpisem, úzus na jednotlivých fakultách a katedrách, resp. oborech se může lišit (od rozsáhlejších prací humanitních oborů k velmi stručným textům v oblasti přírodních věd – zde se totiž předpokládá, že předmětem graduačních textů je výzkum, jehož výsledky představují klíčovou část materiálu). Na KHv PdF OU je považováno za standardní, čítá-li výkladový text bakalářské práce cca do třiceti, u prací diplomových pak cca do pětáctyřiceti normostran (rozsah doktorských disertačních prací pak musí být minimálně stostránkový). Do tohoto součtu se samozřejmě „nepočítají“ doplňující části textu, resp. ani části kanonické. Graduační práce jsou stránkovány dle zvyklostí v oblasti publikování odborných textů. Režimu číslování podléhá již první tištěná (čelní) strana práce a následně i všechny další, reálné číslo stránky se však objevuje až na první straně části Úvod. U příloh se zpravidla stránky nečíslují, podléhají samostatnému režimu organizace textu (podrobně viz dále kap. 5, resp. podkap. 5.4).

Obsah graduační práce je vázán na téma, tedy na název práce. Cílem autora – aspiranta je pojednat téma pokud možno vyčerpávajícím způsobem a vytvořit tak text osobitý a autentický. Obecným principem, který by měl mít autor při tvorbě stále na paměti, je, že do textu patří pouze a jen to, co s názvem práce (tedy problémem) souvisí. Stálá autorova koncentrace na téma (téma je předmět, námět, myšlenka díla, východisko výpovědi) je nutná, neboť zajistí, že nebude docházet k rozměňňování a k digresím. Název práce obsahuje problém, který má být řešen a vyřešen.

3.1 Výběr tématu bakalářské práce

Mimořádně důležitým krokem, který zásadním způsobem předurčuje budoucí podobu graduačního textu a především „atmosféru“, v rámci níž bude vlastní text vznikat, je výběr tématu bakalářské práce. Procesu zadání tématu (fyzicky jde o administrativní akt zapsání se k vypsání tématu a vstupní konzultaci s vedoucím práce) by proto měla předcházet seriózní úvaha autora, která by se měla opírat především o kritickou sebereflexi vlastních studijních potřeb, preferencí a samozřejmě studijních a autorských předpokladů. Úvaha o budoucí práci by tedy měla vycházet z řady předem získaných a racionálně zpracovaných informací. Prvním krokem by měla být úvaha o tom, který obor (v případě dvouoborové specializace) je aspirantu „bližší“, v které oborové oblasti disponuje nadstandardními znalostmi, jaké jsou jeho specifické oborové dovednosti, příp. jaké jsou jeho jedinečné praktické zkušenosti s oborem spojeným s praxí. Výběr tématu graduační práce by totiž měl ideálně zrcadlit originální osobnost autora. Před mechanickou volbou tématu jako úlitby časovému presu či jen povrchnímu zájmu o obor lze jen velmi přísně varovat. Často se můžeme setkat s případy, kdy student volí jakékoliv tzv. volné téma prostě proto, že již nemá čas o věci přemýšlet, nechce hledat další vypsání témat, nemá „chut“ konzultovat s akademiky či prostě proto, že ho v rámci oboru vlastně vůbec „nic hlouběji neinteresuje“. Počáteční motivace k volbě tématu a faktický vztah k němu jsou však mimořádně důležitými momenty, které se na kvalitě budoucího graduačního textu významným způsobem podepisují. Je nepochybné, že silné kladné osobní vazby k pojímané problematice, opřené o osobní zkušenosti praktikujícího hudebníka, žánrového fanouška, pedagoga, sbormistra atp., jsou významným stimulem, který se do kvality budoucího textu promítá a významně funguje jakožto pozitivní motivace při celém spletitém a náročném procesu tvorby graduační práce. Algoritmus rozvahy předcházející výběr tématu bakalářské práce by proto měl být následující: výběr katedry, na níž bude text zpracováván, předkládán a obhajován, výběr oborového a suboborového zaměření a následně volba akademika, který bude práci vést.

Volba vhodného vedoucího VŠKP je samostatným a velmi závažným krokem, který se rovněž dosti často zásadním způsobem promítá do procesu tvorby práce a potažmo i do její celkové kvality. V tomto momentu by měl aspirant vždy seriózně uvažovat o svých studijních kvalitách, o zkušenostech s tvorbou odborných textů a především pak o svých potřebách ve smyslu odborného vedení při tvorbě graduační práce. Po pečlivém zvážení těchto skutečností, by měl student volit takového vedoucího práce, který bude podle jeho mínění přínosný pro proces tvorby (ať už pevným vedením a masivním vměšováním se do finálního tvaru práce či

naopak vysokou mírou osobní svobody, kterou autor potřebuje a akademik mu ji poskytne) a který svou autoritou zaručí, že finální text bude obhajitelný a respekt budící. Volba vedoucího VŠKP může být v bakalářském typu studia velmi obtížná mj. také proto, že v průběhu 1. studijního ročníku se student nemusí osobně setkat se všemi akademiky na pracovišti působícími. Pak lze doporučit následující: navštívit observačně akademikovu výuku, konzultovat se staršími spolustudenty, diskutovat se studenty, kteří mají s akademikem, jakožto vedoucím VŠKP, osobní zkušenost, prostudovat obhájené bakalářské práce vedené akademikem atd. Obecně lze však především doporučit, aby aspirant nejprve osobně konzultoval se zvoleným vysokoškolským učitelem, a teprve poté se zapsal k vypsánému tématu nikoliv naopak. Spolupráce na tvorbě graduačního textu nemůže být zatěžována osobními antipatiemi a osobním nesouladem, pakliže tyto existují už na samém počátku avizované participace.

Pro volbu tématu a volbu vedoucího VŠKP lze stanovit následující pravidla:

- je třeba psát o tom, co „mě zajímá, co je pro mě důležité a čím žiji“;
- v práci „úročím své znalosti, své dovednosti a své postoje“;
- spolupracuji s akademikem, který „mi je jako odborník přínosný a moje téma ho osobně zajímá a věří v něj“;
- mezi „mnou a akademikem panuje vztah založený na respektu a otevřenosti, akademik má na mém absolutoriu zájem a je ochoten a schopen mě podpořit“.

3.2 Název a podtitul graduační práce

Cizelaci názvu jakéhokoliv odborného textu je jistě velmi důležitým a nikoliv jen formálním bodem celé tvorby materiálu. Název je definován na samém začátku v rámci tzv. vypsání tématu, určuje jej vedoucí práce a je povinnou součástí tzv. zadání (jako „Název tématu“ v rámci dokumentu “Zadání bakalářské práce“). Jde o velmi významný „titulek“, kterým je jednak pokud možno co nejpřesněji definován problém, jenž má být v rámci odborného textu řešen a vyřešen, a jednak má vyvolat zájem čtenáře o studium textu jako celku. Formulování názvu tématu VŠKP je věcí značně obtížnou, která zpravidla přesahuje zkušenosti a schopnosti aspiranta, a proto je nutné, aby tuto věc vyřešil vedoucí práce, a to i v případě, že s návrhem zaměření práce přichází za akademikem student sám. Jeho povědomí o parametrech budoucího bakalářského úkolu je totiž na počátku tvorby vždy většinou malé (pokud samozřejmě již nepřipravoval dříve jiný vlastní graduační text) stejně jako jeho zkušenosti s přípravou a realizací odborného textu jako komplikovaného obsahového,

formálního a jazykového formátu. Správné a vhodné stanovení názvu práce je pilířem úspěšné tvorby VŠKP, protože je s to zachovat koncentraci na problém a odvrátit od autora hrozbu rozmělnění textu do nesmyslných a vyčerpávající digresí a paralel.

Řada odborných textů zejména v oborech humanitních používá k bližší specifikaci, konkretizaci, zpřesnění problému tzv. podtitul. Tato praxe však dle Pokynů pro vypracování VŠKP na OU možná není. Lze ji však ošetřit tím, že do rámce kategorie „Název tématu“ podtitul začleníme. Zpravidla prostřednictvím závorek, pomlčky či slovních spojení typu „s důrazem na...“, „na příkladu...“, „ve vybraném kontextu...“ atp., kterými se upozorní na některý z aspektů uvedeného tématu či na kontext nebo prostředí, v rámci nichž bude problém řešen. Toto „vkomponování“ podtitulu do názvu práce je mnohdy jedinou možností, jak zabránit tříštění problému nebo jak uchránit čtenáře (především pak budoucího oponenta) od rozporu mezi očekáváními, která název slibuje, a realitou, kterou v důsledku konkrétní realizace dané graduační práce přináší. Toto se běžně stává především u nešťastně příliš obecně formulovaných témat VŠKP. Problém je definován natolik generalizovaně, že jeho naplnění v rámci rozsahu a typu graduační práce vlastně vůbec není možné (např. názvy typu „Hudební výchova a současná škola“, „Hudba a kurikulární reforma“, „Hudební vzdělávání dětí“ atp.).

K základním pravidlům, která musí název bakalářské práce splňovat, aby byl jako „titulek“ odborného graduačního textu funkční, patří:

- přiměřená délka (tedy ani příliš stručný ani příliš dlouhý, prostý podvojností) – musí definovat problém, pokud možno plně a beze zbytku, a pouze a jen jej;
- konkrétnost (jasnost a určitost) – každé slovo v názvu tématu musí mít maximální vypovídací hodnotu o problému, je třeba zcela rezignovat na rétorické strategie (název nemá obsahovat rétorické otázky ani figury, nevhodné jsou abstraktní pojmy a vůbec pojmy konotující jiné než spisovné vrstvy českého jazyka);
- odbornost (tato je oborově ukotvená na katedře, na níž je bakalářské téma vypisováno) – název musí pracovat s termíny, které jsou v rámci oboru jasně definovány a podléhají jeho úzu, a právě takto pak musejí být ve vlastním textu práce uchopeny;
- neutralita (absence subjektivity a emocionality, hry se slovy) – v titulku není žádoucí zrcadlit osobní postoj autora k tématu ani jeho osobní zainteresovanost či úzus interpretace problému;

- srozumitelnost (nejen oborová ale všeobecná ve smyslu poučeného čtenáře) – název by neměl být přehuštěn odborným vyjadřováním ani obsahovat enigmu (tedy „záhadu“).

Předmětem bakalářské práce je vyřešení problému, který název definuje. Není proto strategické, aby název tématu obsahoval tzv. rematickou informaci (tj. výsledek, který z řešení tématu v rámci VŠKP plyne). Je užitečné použít jednoduchou jmennou frázi v 1. pádě jednotného či množného čísla. Z názvu tématu se ideálně vyvozují i klíčová slova tématu (viz podrobně dále podkap. 6.1). Naopak není žádoucí užívat 2. pádu jednotného čísla či kumulace podstatných jmen slovesných.

Název bakalářské práce by měl proto být stručný, jasný, odborně relevantní, korektní a plně srozumitelný. Měl by vyjadřovat problém způsobem co nejobektivnějším, neutrálním a nepříznačným. V případě, že se v průběhu tvorby graduačního textu ukáže, že název tématu z jakéhokoliv důvodu nekoresponduje s obsahem práce a že tato neřeší vytčený problém, který název nutně obsahuje, je mimořádně vhodné změnit název práce. Rovina souladu názvu práce a práce samotné je významným kritériem hodnocení kvality zpracovaného odborného textu a promítá se tak i do jeho hodnocení, tedy do posudků.

3.3 Cíl, koncepce a struktura bakalářské práce

Cíl obecně chápeme jako zamýšlený a tedy očekávaný výsledek činnosti, k němuž subjekt v průběhu plynoucího času směřuje. Cílem VŠKP však nejsou jen texty samy o sobě. Mnohem důležitější je proces jejich tvorby, jehož výslednicí a současně dokladem nově vzniklé graduační materiály jsou. VŠKP mají jednak samozřejmě ověřit znalosti, dovednosti a postoje, které aspirant absolutoriem svého vysokoškolského studia získal a rozvinul, a jednak mají prokázat schopnosti autora smysluplně využívat tyto znalosti, dovednosti a postoje při řešení konkrétních odborných otázek studovaného oboru. Rovina recepce (přijímání, přijetí, přebírání, převzetí), která často u studenta v průběhu vysokoškolského studia převažovala, má být tedy nahrazena vlastní kreativitou.

Koncepcí odborného textu je myšleno chápání, pojetí, způsob výkladu, ale současně i vůdčí idea, myšlenková osnova, hlavní záměr, kterými je text ustaven a naplněn. Vytvoření koncepce VŠKP (tedy myšlenky a systému textu) je nejdůležitějším krokem, který musí být proveden na samém počátku tvorby, tedy nikoliv až v průběhu vlastního psaní. Vzniká v součinnosti mezi aspirantem – bakalářem a vedoucím práce. Student zpravidla koncepci textu po samostatné úvaze v pracovní verzi navrhuje, následná korekce, cizelace a odborná podpora

vedoucího akademika je však nevyhnutná. Koncepce je v průběhu tvorby textu průběžně modifikována (především pak precizována a detailizována), avšak její ústřední idea stanovená na počátku tvorby by neměla doznat razantních změn. Koncepce VŠKP jednak vychází z úzu tvorby odborného textu a jednak respektuje jedinečnost oboru a originalitu vypsání tématu. Do koncepcí se však rovněž odráží jedinečný způsob uvažování tvůrce textu (resp. u graduačních textů jejich tvůrců – autora ale i vedoucího práce). Jedno téma tak může být koncepčně vystavěno hned několika různými způsoby. Jde o to, vymodelovat koncepci logickou a funkční, se kterou se autor plně ztotožňuje a která mu je v průběhu tvorby odborného textu nápomocná. Koncepce se pak promítá do vnitřního členění textu tedy do jeho struktury. Dílčí změny ve struktuře práce (zejména pak změna členění textu, přidávání či ubírání textových částí, korekce vlastního textu a poznámkového aparátu, zásahy do příloh atd.) probíhají kontinuálně v rámci celého vlastního procesu tvorby a jsou legitimní a žádoucí. Autor jimi prokazuje, že o problému uvažuje a je schopen samostatné tvůrčí činnosti.

Obecně platí, že každý odborný text by měl obsahovat oddíl teoretický a praktický (podle rozsahu textu případně oddíly teoretické a praktické). Proporční poměr mezi nimi vždy musí být v prospěch praktické části před teoretickou. U VŠKP lze snad doporučit, aby teoretické oddíly představovaly maximálně třetinu rozsahu práce, praktické pak zbyývající většinový podíl. Obsahuje-li přílohový materiál práce výsledky tvůrčí činnosti (rozumějme vlastního bádání autora), pak se samozřejmě „počítá“ do tzv. praktické části textu. Teoretické oddíly z hlediska souslednosti vždy předcházejí praktickým. Jejich smyslem je shrnout a komentovat stávající poznatky v oboru, v oblasti bádání, ve vybrané problematice (v sondě historického exkurzu ale i v popisu současného stavu, v kontextech domácích ale i zahraničních), cizelovat terminologii a taxonomii oboru a problému, definovat, jakým způsobem k nim bude ve vlastní práci přistupováno, komentovat oborovou a problémovou literaturu a především pak poukázat na „bílá místa“, která autor hodlá svým vlastním textem zaplnit. Teoretické oddíly tak představují teoretické východisko pro vlastní bádání, které je pak předmětem praktických částí VŠKP. Praktické naopak přinášejí nová zjištěná získaná prostřednictvím výzkumu (v kontextu graduačních prací nejčastěji empirického).

Oddíly teoretické i praktické se dále koncepčně dělí na dílčí kapitoly, případně na menší celky, jejichž řazení nesmí být nahodilé či dokonce chaotické. Jejich režim vychází z koncepční rozvahy ustavené na počátku tvorby. Obecnými pravidly je řazení problémů od historie k současnosti, od obecnosti ke konkrétnosti, od jednoduchosti ke složitosti, od principů k jednotlivým jevům. Praktickou pomůckou, která posiluje dodržování na počátku stanovené koncepcí textu, je průběžné vytváření obsahu textu včetně orientačního

stránkování. Soustavná a pravidelná kontrola obsahu práce, nejlépe prováděná vždy po vytvoření souvislejšího vlastního textu, by měla zaručit kontinuitu (neodbíhání od tématu a jeho nerozměňování) a vnitřní kohezi textu (provázanost, souslednost, proporční vyváženost).

Z hlediska dodržování koncepce práce je žádoucí, aby text vznikl v logickém sledu tedy od počátku (od prvního oddílu a první kapitoly), nikoliv jako slepenec samostatně vytvářených kapitol či dokonce jejich drobnějších částí. Je důležité, aby byly nejprve zpracovány oddíly teoretické, a teprve poté praktické. To však neznamená, že by vlastní výzkum neměl být připravován a realizován v průběhu psaní teoretických částí. Tyto fáze se v praxi plní paralelně – autor pracuje na teoretických oddílech, promýšlí a připravuje praktická šetření, realizuje předvýzkum či dokonce první fáze vlastního výzkumu.

Mimořádně důležité však je, aby byly rozsáhlejší celky odborného textu (nejlépe na úrovni oddílů) včas konzultovány s vedoucím práce. Je snazší korigovat a přepracovávat jeden uzavřený textový úsek v rozsahu desítky stran, než rozsáhlejší textové celky. Průběžnou korekcí a modifikací svých textů se nutně autor učí a chyby, které včas odstraní na drobném celku, pak neopakuje. Sledování dodržení koncepce graduační práce je ze strany akademika jeho nejdůležitější povinností. Autor textu by měl výhrady, rady či příkazy vedoucího práce ke koncepci textu vždy akceptovat, nebo je alespoň náležitě diskutovat. Nedodržení předem stanovené koncepce a strukturální nevyváženost práce jsou vždy vnímány jako fatální nedostatky předkládaného textu a tedy jako důvody k odmítnutí práce jako takové.

3.4 Základní principy tvorby bakalářské práce

Tvorba graduačního textu je procesem dlouhodobým, složitým a náročným. VŠKP je reprezentativním výstupem vysokoškolského studia a musí proto dosahovat požadované odborné kvality. Klíčovým výstupem řešení graduačního zadání přitom není jen text sám, ale především kvalitativní proměna jeho tvůrce – studenta – absolventa vysoké školy. VŠKP je v tomto slova smyslu vlastně nejen odrazem osobnosti autora textu – jeho „zrcadlem“, ale především prostředkem – „cestou“ k individuální lidské metamorfóze. Student by měl prostřednictvím svého graduačního textu prokázat změnu myšlení ve smyslu prokazatelného posunu od shromažďovatele informací, jejich administrátora a prezentéra, k hodnotiteli a především tvůrci – autorovi nových, originálních zjištění, soudů a postojů.

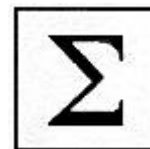
Mottem studenta – tvůrce by se proto mělo při tvorbě VŠKP stát pět následujících kategorických imperativů:

- pročítej (shromažďuj, studuj);
- přemýšlej (analyzuj, syntetizuj, komparuj);
- pochybuj (prověřuj, konfrontuj, odmítej, potvrzuj);
- polemizuj (prezentuj, konzultuj, poslouchej a argumentačně obhajuj);
- piš (systémově, soustavně a hlavně „s tahem na branku“).

Proces přípravy, tvorby, prezentace a obhajoby odborných textů je velmi náročný a vysilující, je tak zcela přirozeně provázen pocity nejistoty, často i nechuti. Jde však o jev zpravidla krátkodobý a překonatelný. Lze jej s pomocí vedoucího práce zvládnout a naučit se nepodlehout těmto krizím, které téměř každou tvorbu provázejí.

Základní principy, které by měly řídit realizaci graduačního textu lze definovat jako soustavnost, systémovost, promyšlenost, logiku, přehlednost, jednotu a korektnost.

Shrnutí kapitoly

Graduační práce je klíčovým výstupem vysokoškolského studia pregraduálního typu, kterým absolvent především prokazuje své hluboké odborné znalosti, aplikační a tvůrčí dovednosti a zralé osobnostní postoje. Prostřednictvím odborného textu, který musí splňovat požadavky originality a původnosti, demonstruje mj. řadu kvalit, jež jej předurčují k výkonu povolání, na něž byl svým studiem na univerzitě připravován. Rozsah graduačních prací obhajovaných na OU není striktně dán žádným předpisem, na KHv PdF OU je považováno za standardní, čítá-li výkladový text bakalářské práce cca do třiceti, u prací diplomových pak cca do pětáctřiceti normostran. Graduační práce jsou stránkovány dle zvyklostí v oblasti publikování odborných textů. U příloh se zpravidla stránky nečíslují, podléhají samostatnému režimu organizace textu.

Obsah graduační práce je vázán na téma, tedy na název práce. Cílem autora – aspiranta je pojednat téma pokud možno vyčerpávajícím způsobem a vytvořit tak text osobitý a autentický. Obecným principem, který by měl mít autor při tvorbě stále na paměti, je, že do textu patří pouze a jen to, co s názvem práce (tedy problémem) souvisí. Stálá autorova koncentrace na téma je nutná, neboť zajistí, že nebude docházet k rozměňování a k digresím. Název práce obsahuje problém, který má být řešen a vyřešen.

Mimořádně důležitým krokem, který zásadním způsobem předurčuje budoucí podobu graduačního textu a především „atmosféru“, v rámci níž bude vlastní text vznikat, je výběr tématu bakalářské práce. Procesu zadání tématu by proto měla předcházet seriózní úvaha

autora, která by se měla opírat především o kritickou sebereflexi vlastních studijních potřeb a preferencí. Prvním krokem by měla být úvaha o tom, který obor je aspirantu „bližší“, v které oborové oblasti disponuje nadstandardními znalostmi, jaké jsou jeho specifické oborové dovednosti, příp. jaké jsou jeho specifické praktické zkušenosti s oborem spojeným s praxí. Výběr tématu graduační práce by totiž měl ideálně zrcadlit originální osobnost autora. Je nepochybné, že silné kladné osobní vazby k pojímané problematice, opřené o osobní zkušenosti praktikujícího hudebníka, žánrového fanouška, pedagoga, sbormistra atp. jsou významným stimulem, který se do kvality budoucího textu promítá a významně funguje jakožto pozitivní motivace při celém spletitém a náročném procesu tvorby graduační práce.

Volba vhodného vedoucího VŠKP je samostatným a velmi závažným krokem, který se rovněž dosti často zásadním způsobem promítá do procesu tvorby práce a potažmo i do její celkové kvality. V tomto momentu by měl aspirant vždy seriózně uvažovat o svých studijních kvalitách, o zkušenostech s tvorbou odborných textů a především pak o svých potřebách ve smyslu odborného vedení při tvorbě graduační práce. Po pečlivém zvážení těchto skutečností, by měl student volit takového vedoucího práce, který bude podle jeho mínění přínosný pro proces tvorby a který svou autoritou zaručí, že finální text bude obhajitelný a respekt budící. Obecně lze však především doporučit, aby aspirant nejprve osobně konzultoval se zvoleným vysokoškolským učitelem, a teprve poté se zapsal k vypsání tématu nikoliv naopak.

Název VŠKP je definován na samém začátku v rámci tzv. vypsání tématu, určuje její vedoucí práce a je povinnou součástí tzv. zadání. Jde o velmi významný „titulek“, kterým je jednak pokud možno co nejpřesněji definován problém, jenž má být v rámci odborného textu řešen a vyřešen, a jednak má vyvolat zájem čtenáře o studium textu jako celku. Správné a vhodné stanovení názvu práce je pilířem úspěšné tvorby VŠKP, protože je s to zachovat koncentraci na problém a odvrátit od autora hrozbu rozmělnění textu do nesmyslných a vyčerpávajících digresí a paralel. K základním pravidlům, která musí název bakalářské práce splňovat, aby byl jako „titulek“ odborného graduačního textu funkční, patří: přiměřená délka, konkrétnost, odbornost, neutrálnost, srozumitelnost. Předmětem bakalářské práce je vyřešení problému, který název definuje. V případě, že se v průběhu tvorby graduačního textu ukáže, že název tématu z jakéhokoliv důvodu nekoresponduje s obsahem práce a že tato neřeší problém, který název nutně obsahuje, je mimořádně vhodné změnit název práce. Rovina souladu názvu práce a práce samotné je významným kritériem hodnocení kvality zpracovaného odborného textu promítajícího se do posudků.

Cílem VŠKP však nejsou práce jakožto texty samy o sobě. Mnohem důležitější je proces jejich tvorby, jehož výslednicí a svědectvím pak graduační materiály jsou. VŠKP mají jednak

samozřejmě ověřit znalosti, dovednosti a postoje, které aspirant absolutoriem vysokoškolského studia získal a rozvinul, a jednak mají prokázat schopnost autora smysluplně využívat tyto znalosti, dovednosti a postoje při řešení konkrétních odborných otázek studijního oboru.

Koncepcí odborného textu je myšleno chápání, pojetí, způsob výkladu, ale současně i vůdčí idea, myšlenková osnova, hlavní záměr, kterými je text ustaven a naplněn. Vytvoření koncepce VŠKP je nepochybně nejdůležitějším krokem, který musí být učiněn na samém počátku tvorby, tedy nikoliv až v průběhu vlastního psaní. Vzniká v součinnosti mezi aspirantem – bakalářem a vedoucím práce a je v průběhu tvorby textu průběžně modifikována, avšak její ústřední idea stanovená na počátku tvorby by neměla doznat razantních změn. Koncepce VŠKP vychází jednak z úzu tvorby odborného textu a jednak respektuje jedinečnost oboru a originalitu vypsání tématu. Do koncepce se však rovněž odráží jedinečný způsob uvažování tvůrce textu. Koncepce se pak promítá do vnitřního členění textu tedy do struktury. Dílčí změny ve struktuře práce probíhají kontinuálně v rámci celého vlastního procesu tvorby a jsou legitimní a žádoucí. Autor jimi prokazuje, že o problému uvažuje a je schopen samostatné tvůrčí činnosti.

Odborný text by měl obsahovat oddíl teoretický a praktický. Proporční poměr mezi těmito oddíly vždy musí být v prospěch praktické části před teoretickou. U VŠKP lze snad doporučit, aby teoretické oddíly představovaly maximálně třetinu rozsahu práce, praktické pak zbývající většinový podíl. Teoretické oddíly z hlediska souslednosti vždy předcházejí praktickým. Jejich smyslem je shrnout a komentovat stávající poznatky v oboru, oblasti, ve vybrané problematice, cizelovat terminologii a taxonomii oboru a problému, definovat, jakým způsobem k nim bude ve vlastní práci přistupováno, komentovat oborovou a problémovou literaturu a především pak poukázat na „bílá místa“, která autor hodlá svým vlastním textem zaplnit. Teoretické oddíly tak představují teoretické východisko pro vlastní bádání, které je pak předmětem praktických částí VŠKP. Praktické naopak přinášejí nová zjištěná získaná prostřednictvím výzkumu.

Oddíly teoretické i praktické se dále koncepčně dělí na dílčí kapitoly, případně menší celky, jejichž řazení nesmí být nahodilé ani chaotické. Jejich režim vychází z koncepční rozvahy ustavené na počátku tvorby. Z hlediska dodržování koncepce práce je žádoucí, aby text vznikl v logickém sledu tedy od počátku (od prvního oddílu a první kapitoly), nikoliv jako slepenec samostatně vytvářených kapitol či dokonce jejich částí. Je důležité, aby byly nejprve zpracovány oddíly teoretické, a teprve poté praktické.

Nedodržení předem stanovené koncepce a strukturální nevyváženost práce jsou vždy vnímány jako fatální nedostatky předkládaného textu a tedy jako důvody k odmítnutí práce.

Tvorba graduačního textu je procesem dlouhodobým, složitým a náročným. VŠKP je reprezentativním výstupem vysokoškolského studia a musí proto dosahovat požadované odborné kvality. Klíčovým výstupem řešení graduačního zadání přitom není jen text sám, ale především kvalitativní proměna jeho tvůrce – studenta – absolventa vysoké školy. Student by měl prostřednictvím svého graduačního textu prokázat změnu myšlení ve smyslu prokazatelného posunu od shromažďovatele informací, jejich administrátora a prezentéra, k hodnotiteli a především tvůrci – autorovi nových, originálních zjištění, soudů a postojů. Proces přípravy, tvorby, prezentace a obhajoby odborných textů je velmi náročný a vysilující, je tak zcela přirozeně provázen pocity nejistoty či dokonce nechuti. Jde však o jev zpravidla krátkodobý a překonatelný. Základní principy, které by měly řídit tvorbu graduačního textu, lze definovat jako soustavnost, systémovost, promyšlenost, logiku, přehlednost, jednotu a korektnost.

Mottem studenta – tvůrce by se proto mělo při tvorbě VŠKP stát pět následujících kategorických imperativů: pročítej, přemýšlej, pochybuj, polemizuj a piš.

Kontrolní otázky a úkoly

1. Objasněte, jaký je smysl VŠKP jako jednoho z klíčových výstupů vysokoškolského studia.
2. Jmenujte základní principy správného výběru tématu bakalářské práce.
3. Vysvětlete, jaká pravidla by měla být dodržena při volbě vedoucího VŠKP.
4. Jaké parametry musí splňovat tzv. titulek (zde je myšlen název bakalářské práce), abychom jej mohli považovat za vhodný a funkční.
5. Jaký je rozdíl mezi názvem a podtitulem odborného textu?
6. Vysvětlete, co je cílem VŠKP.
7. Co vše víte o problému koncepce a struktury odborného textu?
8. Jaký rozdíl (funkční, obsahový, proporční ad.) je mezi oddíly teoretickými a praktickými jako nutnými částmi VŠKP?
9. Vyjmenujte základní principy tvorby bakalářské práce.

Úkoly k textu

1. Jako východisko k úvaze vezměte zadání Vaší VŠKP, resp. její název. Vytvořte jeho

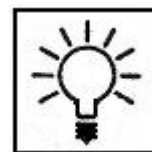
jiné „nevhodné verze“ a komentujte, v čem spočívá jejich chybná formulace.

2. Jako východisko k úvaze vezměte zadání Vaší VŠKP, resp. její název. Pokuste se doplnit vhodný podtitul, který by zpřesňoval, konkretizoval obsahovou stránku Vašeho graduačního textu.
3. Proveďte analýzu Vašeho procesu zadávání VŠKP a kriticky zhodnoťte, zda jste při tomto procesu postupovali vhodně a správně. Pokud ne, navrhněte, jaký měl být optimální postup procesu zadání VŠKP ve Vašem případě.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Otázky k zamyšlení

1. Formulujte cíle Vaší VŠKP.
2. Definujte koncepci a rámcovou strukturu Vaší bakalářské práce.
3. Popište z hlediska funkčního, obsahového a proporčního teoretické a praktické oddíly Vašeho graduačního textu.
4. Které základní principy tvorby bakalářské práce při tvorbě respektujete a které nikoliv. Své postoje zdůvodněte a v případě negativního hodnocení navrhněte alternativy nápravy stavu.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Korespondenční úkoly pro studující v distanční formě studia

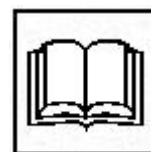
1. Zpracujte podrobně materiál, který bude obsahovat kompletní dokument Zadání bakalářské práce (tedy Vaše zadání vygenerované ze systému ve verzi, která bude vkládána do textu jako kanonická část Vaší VŠKP) a dále tyto části: a) cíle Vaší graduační práce, b) její komentovanou koncepci, c) její rámcovou strukturu včetně jasného vyznačení částí teoretických a praktických.
2. Písemně analyzujte, které základní principy tvorby bakalářské práce při tvorbě respektujete a které nikoliv. Své postoje zdůvodněte a v případě negativního hodnocení navrhněte alternativy nápravy stavu.

Řešení těchto korespondenčních úkolů spadá do režimu POT (práce opravená tutorem).

Citovaná a doporučená literatura

ČMEJRKOVÁ, Světlá, DANEŠ, František, SVĚTLÁ, Jindra. *Jak napsat odborný text*. 1. vyd. Praha: Leda, 1999. 255 s. ISBN 80-85927-69-1.

ECO, Umberto. *Jak napsat diplomovou práci*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1997. 271 s. ISBN 80-7198-173-7.

FRANCÍREK, František. *Bakalářská práce: co, jak a proč připravit, zpracovat, napsat a zhodnotit (obhájit)*. Praha: Ingenio et Arti, 2012. 61 s., 51 s. s ilustracemi a formuláři. ISBN 978-80-905287-1-0.

HOLOUŠOVÁ, Drahomíra. *Jak psát diplomové a závěrečné práce*. 2. přepracované vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. 110 s. ISBN 80-7067-841-0.

VÁŇOVÁ, Hana, SKOPAL, Jiří. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 196 s. ISBN 80-246-0435-3.

4 Primární a sekundární odpovědnost za text a etika vědecké práce

V této kapitole se dozvíte:

- co to je primární a sekundární odpovědnost za odborný text;
- jaká je úloha autora, vedoucího a oponenta bakalářské práce;
- že graduační práce je sice autorským dílem studenta, avšak vzhledem k interakční povaze jejího vzniku a tvorby stavějící na kooperaci s vedoucím práce, příp. dalšími konzultanty je faktické autorství třeba pojímat širěji;
- to nejdůležitější o pravidlech platných pro další nakládání s textem VŠKP;
- o závažném rozměru graduačních prací, kterými jsou etika a autenticita práce s prameny a literaturou;
- co je předmětem tzv. informační přípravy a co to jsou to primární a sekundární informační zdroje.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- vysvětlit, co to je primární a sekundární odpovědnost za odborný text;
- vyložit, jaká je úloha autora, vedoucího a oponenta bakalářské práce;
- se ztotožnit s faktem, že graduační práce je sice autorským dílem studenta, avšak vzhledem k interakční povaze jejího vzniku a tvorby stavějící na kooperaci s vedoucím práce, příp. dalšími konzultanty je faktické autorství třeba pojímat širěji;
- objasnit, jaká pravidla platí pro další nakládání s textem VŠKP;
- definovat, co to je etika a autenticita práce s prameny a literaturou;
- charakterizovat, co je předmětem tzv. informační přípravy a co to jsou primární a sekundární informační zdroje.

Klíčová slova kapitoly: Primární a sekundární odpovědnost, etika vědecké práce, autor, vedoucí práce, oponent, principy práce s prameny a literaturou, informační příprava, primární a sekundární informační zdroje.

Průvodce studiem

Tvorba, publikování, recepce a „používání“ odborných textů podléhá nepsanému

kodexu nazývanému etika vědecké práce. Odpovědností za text je myšlena jeho precizní autorizace neboli autorská garance.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 3 hodiny.

Primární odpovědnost v oblasti tvorby a recepce odborných textů jsou parametry, které určují (zcela přesně a proto nezaměnitelně) hlavní odpovědnost za vzniklý a zveřejněný materiál. Jde především o autorizaci textu, tedy uvedení jmen autorů, kteří se na tvorbě textu podíleli. Deklarace jejich jmen znamená, že právě oni (a nikdo jiný či další) jsou přímo odpovědní za obsahovou a formální rovinu materiálu. V autorizaci se zpravidla uvádějí celá jména autorů (bez titulů a vědeckých hodností). Tento údaj se umísťuje na čelní stranu dokumentu a v tiráži (s tiráží předepsaný formát VŠKP na OU však nepracuje). Formální parametry jejich režimu (zejména co do pořadí autorů a spoluautorů) jsou více méně přesně dány a jsou respektovány odbornou veřejností. V realitě je však tento předpis modifikovatelný podle aktuálního předpisu, který určuje editor či vydavatel díla. Oblast primární odpovědnosti dále zpravidla zahrnuje název dokumentu (celý včetně podtitulu).

K parametrům odborného textu souhrnně nazývaným sekundární odpovědnost pak patří: editoři, redaktoři, překladatelé, ilustrátoři, příp. další osoby, které se na přípravě textu podílely (u těchto je nutné přesně vymezit pole jejich působnosti, např. kompletaci příloh, autoři fotografií atp.). K dalším významným informacím o dokumentu řadíme: číslo vydání, rozsah díla, edice, části, identifikaci, příp. další (poznámky, jazyk atp.). V kontextu graduačních textů je však podstatná především primární odpovědnost za dílo, další případné informace pak vyplynou z materiálu jako takového a samostatně se v textu práce nevyplňují. Je však vhodné je zohlednit jako součást části Úvod (podrobně dále podkap. 6.3).

4.1 Úloha autora, vedoucího a oponenta bakalářské práce

Základním parametrem graduačních textů je jejich tvůrčí autorský rozměr. Přestože jde o texty studentské, nesmí jít o pouhé kompilace či dokonce opisy. Je samozřejmé, že zejména teoretické části VŠKP staví na přejímání názorů oborových autorit a poznatků v oboru etablovaných, nesmí jít však jen o jejich pouhou excerpci či zručný „slepenec“ více či méně precizně citovaných zdrojů. Smyslem teoretických částí odborných textů obecně je zejména kritické zhodnocení, příp. přehodnocení získaných informací a demonstrace vlastního postoje a názorů utvářeného prostřednictvím poučení v oboru. Každý studentský text by tak měl najít

vyvážený poměr mezi složkou přejímaných informací a vlastního tvůrčího přínosu autora. Tento rozměr je významným aspektem, který je v textu sledován a samostatně hodnocen, jak vedoucím práce, tak především oponentem materiálu. Tvůrčí přínos, resp. úloha řešitele zadání VŠKP tedy spočívá ve čtyřech provázaných doplňujících se činnostech (dále jsou řazeny hierarchicky podle fází, v nichž probíhají a v graduačním textu se také postupně objevují):

- syntetická práce v rámci informační přípravy – precizní shromáždění roztržštěných oborových poznatků a jejich sumarizace v logický celek, který je předložen prostřednictvím výkladu odborným jazykem;
- kritické zhodnocení informací – metodologicky ujasněné zhodnocení prostřednictvím řady složitých myšlenkových operací, zejména pak dedukce, analogie, komparace, exemplifikace atp.;
- formulace a deklarace problémů – jde o upozornění na nejasné, sporné, překonané či mylné aspekty, jež mají být dále vědecky zkoumány a prověřeny;
- vyslovení vlastního názoru a postoje k problému – obojí musí být zcela transparentně formulováno a jasně odděleno od pasáží excerptivních a doloženo adekvátní argumentací.

Text VŠKP je vždy zasazen do širokého sociálního kontextu, který se v něm zrcadlí. Jde nepochybně o dílo autorské (autorem je student – řešitel zadání graduačního textu), které je však významně ovlivňováno participací s vedoucím práce, příp. s konzultanty a dalšími spolupracovníky. Odborné texty obecně vykazují ze své podstaty výraznou interakční povahu, obrací se totiž jednak na potenciální čtenáře (tito jej dále interpretují a používají), a jednak se do něj promítají v míře značně široké o subjekty citovaných autorit.

Úloha vedoucího práce je pro povahu, podobu a výslednou úroveň předkládaného graduačního textu nesmírně důležitá a do značné míry určující. Role vedoucího práce však odevzdáním hotového materiálu nekončí, je klíčovou personou účastnicí se procesu prezentace a hodnocení studentovi práce (blíže viz kap. 8). Je však jen a jen věcí oborového úzu, katedrální praxe ale především osobnostní charakteristiky vedoucího práce, jak významně do procesu přípravy a vlastní tvorby VŠKP vstupuje. Správná volba vedoucího práce je tak stejně důležitá jako správná volba tématu. Ostatně téma vždy u graduačních textů vzniká jako otisk osobnosti akademika, který je pro realizaci studentem zadává (tzv. vypisuje

téma). Určujícím krokem pro výběr vedoucího práce je v mnoha případech vypsání téma jako takové (student preferuje oborovou problematiku a problémové zaměření, a proto vyhledá akademika, který tuto jeho potřebu vypsáním tématem uspokojí). Cesta vhodné volby vedoucího práce je pro hladký průběh a zdar řešení graduačního zadání klíčová. Postupuje-li student cestou výběru zadání bakalářské práce skrze vedoucího práce, je třeba, aby si nejprve ujasnil, jaké jeho vlastní potřeby by měl akademik pokrýt. Otázky, které je třeba si v tomto směru položit a najít na ně uspokojivou odpověď, jsou otázkami koncepčními. Musejí se týkat především systému vedení práce, které student potřebuje (od benevolentního, přes interakční až k autoritativnímu způsobu vedení bakaláře – aspiranta), dále pak osobnostní typologie vedoucího práce (bohatá škola variant od limit preference dominantní osobností cholerického typu až po suportivního sangvinika) a samozřejmě oborové zaměření akademika. Lze jen doporučit, aby student konfrontoval svou vlastní osobní zkušenost s akademikem se zkušenostmi starších kolegů – svěřenců a absolventů vedoucích prací. Souhrnně řečeno je velmi podstatné, aby byl vztah mezi aspirantem – bakalářem a vedoucím jeho graduačního textu souladný a došlo k jakémusi „souznění“ lidskému, které je nutné pro odbornou práci interakční povahy tak, jak bylo popsána výše.

Ideální stav pro tvorbu VŠKP práce nastává, má-li akademik osobní zájem na řešení vypsání tématu a současně na osobnosti studenta (chce mu pomoci při seberozvoji jak ve smyslu studijním, tak i osobnostním). Úloha vedoucího práce spočívá nejen ve formálním vypsání zadání graduační práce, ale především v jejím faktickém vedení. Zde se, jak již bylo výše uvedeno, reálná praxe nejen na OU velmi liší. V optimálním případě však platí, že akademik určuje ideu řešení práce, její logiku a metodologii. Stanovuje základní studijní literaturu k tématu. Pomáhá studentovi s formulací cíle a obsahu práce, konzultuje navrženou koncepci, doporučuje metodiku a metody výzkumu. Koriguje vznikající text, příp. umožňuje prezentaci tématu na odborném poli (např. formou konferenčních prezentací či doporučením částí textu k publikování). Ve finální fázi přípravy textu vedoucí práce posoudí, zda je text vhodný k odevzdání, pak aspiranta – bakaláře v této věci nepochybně plně podpoří, nebo naopak navrhne, aby byl text ještě dopracován, přepracován, korigován a doporučí finalizaci textu k pozdějšímu možnému datu odevzdání. Autor textu by měl tato doporučení akceptovat. V případě, že se aspirant rozhodne text finalizovat i přes výhrady vedoucího práce, vystavuje se tak vysokému riziku ztráty jeho podpory a následnému vyhotovení odmítavého stanoviska vedoucího k práci jako takové (v písemném stanovisku k VŠKP se objeví významná kritika textu, příp. dokonce jeho explicitně formulované nedoporučení k obhajobě).

Úloha oponenta ve vztahu k VŠKP je kontrolní – posuzovací (viz dále kap. 7). Stojí mimo realizaci bakalářského zadání a hodnotí pouze a výlučně kvalitu předloženého graduačního textu. Kriticky analyzuje, hodnotí a interpretuje, formuluje svůj souhlas či nesouhlas. Předurčuje tak obsah a průběh oponentního řízení tedy obhajoby VŠKP.

4.2 Autorství a tvůrčí přínos autorů bakalářské práce, další nakládání s textem

Graduační práce jsou sice autorským dílem studenta (ten také v rámci části Poděkování s Prohlášením o autorizaci tuto skutečnost svým podpisem stvrzuje), avšak vzhledem k interakční povaze jejich vzniku a tvorby je faktické autorství třeba pojímat širěji. Výše bylo popsáno (viz podkap. 4.1), že v optimálním případě je úloha vedoucího práce suportivní. Jeho osobnost (koncepční myšlení, kreativita, odborná kompetence i zdatnost při vedení i vlastní tvorbě odborného textu) může zcela zásadním způsobem finální podobu díla poznamenat. Je proto na místě tento fakt vždy zohledňovat, a to nejen formálním poděkováním vedoucímu práce na stránkách graduačního textu či při obhajobě, ale především v případě, že jsou výstupy bakalářského zadání dále používány např. prezentacemi na konferencích či v tisku. Zde by měl autor vždy minimálně uvést, kdo byl vedoucím jeho práce, příp. popsat míru jeho spoluautorství na projednávaném problému (např. že je autorem metodologie výzkumu atp.). S publikováním celých graduačních textů v plném znění se spíše nepočítá, není však výjimkou, jsou-li dílčí části prací či jejich modifikované podoby zveřejněny, zejména v odborně popularizačním tisku a ve sbornících studentských konferencí. V těchto případech by měl autor vždy předem tyto skutečnosti se svým vedoucím práce zkonzultovat a nechat si doporučit režim, v rámci něhož bude zveřejnění probíhat (od prostého poděkování na závěr publikovaného textu až k případnému spoluautorství prezentace). Při jakémkoliv dalším nakládání s textem graduační práce by mělo být rovněž zohledňováno, že vznikl na OU, tento údaj je třeba vždy uvádět jako další významnou informaci o díle.

S rovinou etiky vědecké práce také souvisí zveřejňování informací o konzultantech, příp. všech dalších osobách, které se na vzniku textu podílely (radou, zprostředkováním dat, poskytnutím dokladu, osobní výpovědí, svědectvím aj.). Nejde však jen o to zahrnout jejich výčet do části Poděkování, ale především, jde-li o podporu významnějšího charakteru, v části Úvod explicitně uvést podíl těchto osob na vzniku materiálu. V případě osobních výpovědí k tématu (nejčastěji jde o poskytnutí rozhovoru, zprostředkování studia osobních materiálů, zpřístupnění pozůstalosti atd.) je nutné získat předem minimálně ústní souhlas ke zveřejnění takových informací, což se týká nejen možnosti jejich potenciálního publikování, ale již

zveřejnění formou graduačního textu. Mimořádně citlivým momentem je pak práce s klienty, jejichž jakékoliv výstupy a osobní data jsou do práce nejen adresně ale i anonymně zahrnuty. U graduačních textů jde standardně především o fotografie dětí účastnících se projektu a faksimile jejich výpovědí (např. kreseb, testů, šířeji všech záznamů činností). Zde je třeba tuto rovinu podrobně prokonzultovat nejen s vedoucím práce, ale i se zástupcem instituce, na níž je projekt realizován (u některých škol, zejména fakultního typu, se dokonce setkáváme s praxí, že rodiče podepisují škole paušální souhlas s prezentací výstupů činností svých dětí v rámci řešení graduačních textů, resp. v rámci spolupráce s veřejnou vysokou školou).

Obhájené graduační práce jsou veřejným dokumentem, který podléhá tomuto režimu. V případě, že jsou jeho části dále používány jako doplňkové složky jiných textů (nejčastěji jako bibliografické citace), je třeba jejich precizního citování.

4.3 Etika vědecké práce a principy práce s prameny a literaturou

Jak bylo již uvedeno výše (viz podkap. 1.4) závažným rozměrem každé VŠKP je etika a autenticita práce s prameny a literaturou. Je žádoucí a logické, aby každý z graduačních textů vycházel z podrobné znalosti odborné, příp. odborně popularizační literatury k problematice, a aby prokazoval znalost maxima pramenů vážících se k tématu VŠKP. Děje se tak přejímáním informací, které může být především v teoretických oddílech textu velmi hojně a dominující. Je však nevyhnutné, aby autor respektoval etiku vědecké práce, a to především korektní práci s prameny a literaturou (včetně internetu a dosud nepublikovaných zdrojů), která spočívá v jasném oddělování cizích myšlenek od myšlenek vlastních. Toto oddělování se provádí prostřednictvím tzv. citací (tedy uváděním výroků či odkazů na ně). Podrobně o tomto problému pojednává podkap. 4.4.

Využívání elektronických zdrojů informací (především internetu) je v současnosti běžné a potřebné, v oblasti vědy je však jejich legitimita jako zprostředkovatele relevantních informací neustále zpochybňována (např. muzikologie internet striktně odmítá). Doporučit proto lze preferování základních informačních pramenů (resp. tištěných médií). Internet v VŠKP plní spíše funkci doprovodnou, potvrzovací, příkladovou (není-li ovšem on sám předmětem výzkumu).

Etice vědecké práce podléhá i práce s prameny jakéhokoliv typu. Je nutné vždy precizně uvádět informaci, odkud byla fakta, komentáře či zobrazení převzata. Je třeba pracovat s prameny primárními. V případě, že jde o prameny zprostředkované, pak je nutné citovat právě je, nikoliv komentované originály. Pokud není možné relevantnost převzatých

informací potvrdit a toto je v daném kontextu nutné, musí autor na tuto skutečnost ve svém textu explicitně upozornit (optimálně prostřednictvím poznámky) a svůj nestandardní postup zdůvodnit, komentovat. Neomluvitelnou chybou z hlediska etiky badatelské práce rovněž je uvádění fiktivních pramenů a nepravdivých citací, či obecně jakákoliv účelová nakládání s informacemi. Práce s literaturou a především prameny podléhá znění Zákona č.121/2000 Sb., o právu autorském a znění jeho pozdějších předpisů. O autorském selhání se pak hovoří tehdy, jsou-li zcizeny originální myšlenky, přivlastňováno autorství či manipulovány výsledky výzkumu.

4.4 Informační příprava a primární a sekundární informační zdroje

Odborné texty nikdy nevznikají ve vakuu, naopak se vždy váží na informace již existující a opakovaně ověřené. Stejně tak VŠKP a vlastně i veškeré další práce studentské (seminární úkoly, ročníkové projekty, problémové prezentace atd.) nevyhnutně vycházejí z oborových poznatků dostupných v literatuře a z oborového úzu. Úvodní částí tvorby graduačních textů je proto vždy tzv. informační příprava, která dále směřuje do teoretického zpracování zkoumané problematiky (toto je ostatně předmětem zpracování teoretických částí VŠKP). Informační příprava zahrnuje pracný a zdlouhavý proces, který se většinou nedaří uspokojivě završit plně vyčerpávajícím způsobem, neboť množství informací v oboru (ale i souvisejících disciplínách – jde o tzv. širší vědní rámec), které se váží ke sledované problematice, je dnes již v principu neomezené a neomezitelné. Informační příprava musí zahrnovat co nejpodrobnější a nejpreciznější bibliografickou analýzu stavu poznání ve vybraném oboru, resp. tématu. Vzhledem k množství informací, které je možné takto shromáždit (technika informační přípravy je založena nejen na prostém získávání a shromažďování dat, ale především na jejich třídění a zpracování), je třeba provádět selekci a redukci. Zde je vhodné techniku informační přípravy konzultovat s vedoucím práce, který studentovi doporučí, jak postupovat (které tituly preferovat, v jaké formě a kde je vyhledávat, jaký typ informací sledovat, jaká kritéria třídění si stanovit a uplatňovat, co podrobit selekci a redukci, jak provést zpracování dat a jak je interpretovat). Nelze spoléhat na vlastní intuici nezkušeného autora ani na jakýsi „samospád“. Není-li správně provedena fáze informační přípravy, problémy, které takto vzniknou, se v průběhu zpracování odborného textu jen prohlubují a výsledkem jsou práce povrchní, neúplné či zbytečné. Není-li uspokojivě završena fáze informační přípravy a uceleně zpracován teoretický oddíl (resp. častěji teoretické oddíly) VŠKP, ocitá se aspirant zpravidla ve dvou protikladných situacích:

- má pocit, že „není o čem psát“ – zpravidla se setkáváme s argumentací, že neexistuje relevantní literatura a prameny k problematice, nebo je jich velmi málo, a že téma dosud nebylo nikým zkoumáno (tento postoj lze jednoznačně vyhodnotit jako nedostatečné provedení informační přípravy, kdy se student neseznámil s dostatečným množstvím relevantních informací, které nepochybně existují, ale prostě mu nejsou známy);
- má pocit, že „se v tématu topí“ – jde o poměrně častý jev, který nastává ve chvíli, kdy se student do tématu „ponoří“ (zjišťuje, že informací s problémem stanoveným v názvu jeho VŠKP souvisí ohromné množství informací, mnoho literatury i pramenů, které navíc stále nově vznikají).

V obou krajních případech je nutná rada vedoucího práce, který svou oborovou graduací a nadhledem je s to studenta v této chvíli správně nasměrovat, doporučit mu další postup, vymezit pole pozornosti atd. Nevyřešení obou těchto situací a jejich protahování významně snižuje zájem aspiranta o tvorbu VŠKP a často se stává i bariérou mezi studentem a zadaným tématem.

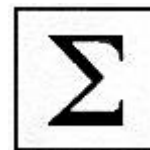
V rámci informační přípravy, jejíž funkce jsou především heuristická, analytická a syntetická, badatel shromažďuje a studuje nejen prameny oborové a k tématu se bezprostředně vážící, ale podle zadání tématu i další množství pramenů obecnějšího zaměření (tyto mají zaručit teoretický a především metodologický rozvoj badatele). Informace, které jsou potřebné pro tvorbu graduačního textu, jsou početné a lze je nalézt v mnoha typech pramenů. Za legitimní jsou v oblasti vědy považovány především tištěné zdroje poznatků. Tyto se pak běžně člení do dvou skupin podle způsobu, kterým s informacemi nakládají.

Jde především o prameny primární (informace plyne ze studia pramene) – k nim patří monografie, sborníky, časopisecké články, výzkumné zprávy, normy ale také skripta, učebnice, metodické materiály atp. Mezi tzv. sekundární zdroje (specifickým způsobem zpracované primární prameny) se řadí anotace, výtahy, referáty, prezentace, bibliografie, bibliografická a referátová periodika, přehledové časopisy ale především slovníky, encyklopedie, příručky, průvodci ad. Zajímavým a pro mnohá témata vlastně zásadním zdrojem informací také jsou prameny nepublikované (memoráty, vyprávění, vzpomínky, výpovědi autorů, audio či videodokumenty, filmy, umělecká díla, výtvoři žáků, produkty činností ad.).

Klíčovým prostředkem v rámci elektronických zdrojů je pak internet (podrobně viz výše podkap. 4.3 a také dále podkap. 6.2).

Pro práci s informačními zdroji v kontextu tvorby bakalářské práce lze doporučit následující pravidla:

- informační přípravu je vhodné započít konzultací s vedoucím práce a zde si stanovit především techniku a fáze přípravy a především definovat relevantní literaturu k problematice;
- opakované konzultace s vedoucím práce ve fázi informační přípravy jsou velmi vhodné;
- literatura je nejen prostudována, ale i důsledně protokolována (je třeba zvýrazňovat, poznámkovat, opisovat);
- klíčové texty je třeba trvale archivovat, aby bylo možno se k nim kdykoliv vrátit a znovu je studovat, nebo alespoň zaručit, že k nim bude mít autor VŠKP kdykoliv znovu přístup;
- v případě nepublikovaných pramenů je třeba pořídit si pracovní kopie či záznamy (tyto jednak potvrzují použitou informaci, např. z rozhovoru, prezentace a jednak umožní její znovuoživení v čase a prostoru, jde např. o opětovné zaznění nebo vizualizaci díla), v tomto případě se často kopií a záznamů používá i jako přílohy VŠKP (viz dále podkap. 5.4 a 6.3);
- při informační přípravě pracujeme se všemi typy dostupných informací bez ohledu na jejich formu a povahu, je nutné je však hierarchizovat a podřizovat kritické analýze, obecně lze doporučit nejprve studovat tištěné zdroje a teprve následně je komparovat se zdroji ostatních typů, stejně tak upřednostňujeme primární zdroje před ostatními (toto pořadí však rozhodně neplatí generálně, je odvislé nejen od problému, který je v rámci VŠKP řešen, od cílů a metod práce, ale i od úzu vědního oboru, v rámci něhož se pohybujeme, a od přístupu k problematice, který si autor zvolí);
- studovat je třeba „všechny“ relevantní informační zdroje, kterou jsou v relaci s problémem (tématem, předmětem, cíli atd.), tedy jak zdroje historické či archaické (třebas i v současnosti zastaralé a překonané), domácí i zahraniční, odborné i popularizační atd. – nejde však primárně o jejich prostou informační rovinu, ale především o to je konfrontovat, komparovat a vzájemně poměřovat zejména co do jejich pravdivosti a důležitosti.

Shrnutí kapitoly

Primární odpovědnost v oblasti tvorby a recepce odborných textů jsou parametry, které určují hlavní odpovědnost za vzniklý a zveřejněný materiál. Jde především o autorizaci textu, tedy uvedení jmen autorů, kteří se na tvorbě textu podíleli. V autorizaci se zpravidla uvádějí celá jména autorů bez titulů a vědeckých hodností, tento údaj se umísťuje na čelní stranu dokumentu a v tiráži. Oblast primární odpovědnosti dále zpravidla zahrnuje název dokumentu (celý včetně podtitulu). K parametrům odborného textu souhrnně nazývaným sekundární odpovědnost pak patří: editoři, redaktoři, překladatelé, ilustrátoři, příp. další osoby, které se na přípravě textu podílely (u těchto je nutné přesně vymezit podle jejich působnosti). K dalším významným informacím o dokumentu řadíme: vydání, rozsah díla, edice, části, identifikaci, příp. další.

Základním parametrem graduačních textů je jejich tvůrčí autorský rozměr. Přestože jde o texty studentské, nesmí jít o pouhé kompilace či dokonce opisy. Smyslem teoretických částí VŠKP obecně je zejména kritické zhodnocení, příp. přehodnocení získaných informací a demonstrace vlastního postoje a názorů utvářeného prostřednictvím poučení v oboru. Tvůrčí přínos, resp. úloha řešitele zadání VŠKP tedy spočívá ve čtyřech provázaných doplňujících se činnostech: syntetická práce v rámci informační přípravy, kritické zhodnocení informací, formulace a deklarace problémů, vyslovení vlastního názoru a postoje k problému. Úloha vedoucího práce je pro povahu, podobu a výslednou úroveň předkládaného graduačního textu nesmírně důležitá. Je však jen a jen věcí oborového úzu, katedrální praxe ale především osobnostní charakteristiky vedoucího práce, jak významně do procesu přípravy a vlastní tvorby VŠKP vstupuje. Správná volba vedoucího práce je tak stejně důležitá jako správná volba tématu. Postupuje-li student cestou výběru zadání bakalářské práce skrze vedoucího práce, je třeba, aby si nejprve ujasnil, jaké jeho vlastní potřeby by měl akademiky pokrýt. Otázky, které je třeba si v tomto směru položit a najít na ně uspokojivou odpověď, jsou otázkami koncepčními. Je velmi podstatné, aby byl vztah mezi aspirantem – bakalářem a vedoucím jeho graduačního textu souladný. Akademik určuje ideu řešení práce, její logiku a metodologii, stanovuje základní studijní literaturu k tématu, pomáhá studentovi s formulací cíle a obsahu práce, konzultuje navrženou koncepci, doporučuje metody a metodiku výzkumu. Koriguje vznikající text, příp. umožňuje prezentaci tématu prostřednictvím řešitele na odborném poli.

Úloha oponenta ve vztahu k VŠKP je naopak pouze kontrolní – posuzovací. Stojí mimo realizaci bakalářského zadání a hodnotí výlučně kvalitu předloženého graduačního textu. Kriticky analyzuje, posuzuje a interpretuje, formuluje svůj souhlas či nesouhlas. Předurčuje tak obsah a průběh oponentního řízení tedy obhajoby VŠKP.

Grduační práce jsou sice autorským dílem studenta, avšak vzhledem k interakční povaze jejich vzniku a tvorby, které staví na velmi úzké spolupráci s vedoucím práce, příp. dalšími konzultanty, je faktické autorství třeba pojímat šířeji. Je proto na místě tento fakt vždy zohledňovat. Při jakémkoliv dalším nakládání s textem graduační práce by mělo být mj. vždy zohledňováno, že vznikl na OU, tento údaj je třeba uvádět jako další významnou informaci o díle. S rovinou etiky vědecké práce také souvisí zveřejňování informací o konzultantech, příp. dalších osobách, které se na vzniku textu podíleli. V případě osobních výpovědí k tématu je nutné získat předem minimálně ústní souhlas ke zveřejnění informací. Mimořádně citlivým momentem je pak práce s klienty, jejichž jakékoliv výstupy a osobní data jsou do práce adresně ale i anonymně zahrnuty. Zde je třeba tuto rovinu podrobně prokonzultovat nejen s vedoucím práce, ale i zástupcem instituce, na níž je projekt realizován. Obhájené graduační práce jsou veřejným dokumentem, který podléhá tomuto režimu. V případě, že jsou jeho části dále používány jako doplňkové složky jiných textů, je třeba jejich precizního citování.

Závažným rozměrem každé VŠKP je etika a autenticita práce s prameny a literaturou. Je žádoucí a logické, aby každý z graduačních textů vycházel z podrobné znalosti literatury k problematice a aby prokazoval znalost pramenů vážících se k tématu VŠKP. Děje se tak přejímáním informací. Je nevyhnutné, aby autor respektoval etiku vědecké práce, a to především korektní práci s prameny a literaturou (včetně internetu), která spočívá v jasném oddělování cizích myšlenek od myšlenek vlastních. Využívání elektronických zdrojů informací je v současnosti samozřejmostí, i když v oblasti vědy je jejich legitimita jako zprostředkovatele relevantních informací trvale zpochybňována, doporučit proto lze preferování základních informačních pramenů. Etice vědecké práce podléhá i práce s prameny, a to jakéhokoliv typu. Je nutné vždy precizně uvádět informaci, odkud byla fakta, komentáře či zobrazení převzata. Je třeba pracovat s prameny primárními. Práce s literaturou a především prameny podléhá znění Zákona č.121/2000 Sb., o právu autorském a znění jeho pozdějších předpisů. O autorském selhání se pak hovoří tehdy, jsou-li zcizeny originální myšlenky, přivlastňováno autorství či manipulovány výsledky výzkumu.

Úvodní částí tvorby graduačních textů je proto vždy tzv. informační příprava, která dále směřuje do teoretického zpracování zkoumané problematiky. Informační příprava musí zahrnovat co nejpodrobnější a nejpreciznější bibliografickou analýzu stavu poznání ve

vybraném oboru, resp. tématu. Vzhledem k množství informací, které je možné takto shromáždit, je třeba provádět selekci a redukci. Informací, které jsou potřebné pro tvorbu graduačního textu, jsou početné a lze je nalézt v mnoha typech informačních pramenů. Za legitimní jsou v oblasti vědy považovány především tištěné zdroje poznatků. Tyto se pak běžně člení do dvou skupin podle způsobu, kterým s informacemi nakládají. Jde především o prameny primární (informace plyne ze studia pramene) a sekundární zdroje (specifickým způsobem zpracované primární prameny). Zajímavým a pro mnohá témata vlastně zásadním zdrojem informací také jsou navíc prameny nepublikované.

Kontrolní otázky a úkoly

1. Vysvětlete, co to je primární a co sekundární odpovědnost za odborný text.
2. Charakterizujte vztah mezi autorem, vedoucím a oponentem bakalářské práce a vymezte jejich pracovní činnost a zodpovědnost vůči textu.
3. Objasněte, jakým způsobem jsou v odborném textu zohledněni další spolupracovníci, tedy konzultanti, poradci, resp. osoby, které se na vzniku textu podílely.
4. Popište, jaká pravidla musí autor VŠKP dodržet, chce-li dále šířit, např. publikováním, významnější části svého textu.
5. Vysvětlete, co to je etika a autenticita práce s prameny a literaturou.
6. Co je to informační příprava a jaké činnosti se v rámci této fáze tvorby odborného textu provádějí?
7. Příkladujte typy tzv. primárních a sekundárních informačních zdrojů a definujte, jaký je mezi nimi rozdíl.
8. Příkladujte tzv. nepublikované prameny, které bývají často využívány při tvorbě VŠKP.

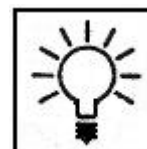

Úkoly k textu

1. Jmenujte, kdo všechno může být potenciální osobou podílející se na vzniku odborného textu. K příkladům dosaďte vhodné ilustrativní příklady.
2. Navrhněte jako pokračování předešlého úkolu, jak budou tyto osoby zohledněny při autorizaci v případě, že budou významnější části VŠKP dále šířeny publikováním.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Otázky k zamyšlení

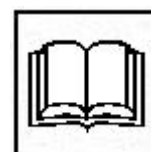
1. Vyjděte z Vaší vlastní VŠKP a objasněte, zda a jakým způsobem budete zohledňovat další spolupracovníci, které se na vzniku textu podíleli.
2. Jmenujte alespoň tři konkrétní příklady chybného postupu, ke kterému dochází při dalším šíření významnějších částí textu VŠKP.
3. Jak dodržujete etiku a autenticitu práce s prameny a literaturou při tvorbě Vašeho graduačního textu?
4. Popište informační přípravu, resp. její konkrétní fáze a jejich obsah, kterou jste provedli při tvorbě Vaší bakalářské práce. Analyzujte zejména chyby, kterých jste se dopustil(a).
5. Příkladujte typy tzv. primárních a sekundárních informačních zdrojů, které ve své VŠKP používáte.
6. Pracujete ve svém graduačním textu s tzv. nepublikovanými prameny. Pokud ano, pak svou odpověď konkretizujte (s jakými) a zdůvodněte (za jakými účelem)?

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Korespondenční úkoly pro studující v distanční formě studia

1. Popište, jak dodržujete etiku a autenticitu práce s prameny a literaturou při tvorbě Vašeho graduačního textu.
2. Podrobně popište informační přípravu, resp. její konkrétní fáze a jejich obsah, kterou jste provedli při tvorbě Vaší bakalářské práce. Následně analyzujte chyby, kterých jste se dopustil(a).
3. Sepište informační zdroje, které ve své VŠKP používáte, a rozdělte je na primárních a sekundárních typ informačních zdrojů.
4. Pracujete ve svém graduačním textu s tzv. nepublikovanými prameny. Pokud ano, pak svou odpověď konkretizujte (s jakými) a zdůvodněte (za jakými účelem)?

Řešení těchto korespondenčních úkolů spadá do režimu POT (práce opravená tutorem).

Citovaná a doporučená literatura

KATUŠČÁK, Dušan. *Jak psát závěrečné a kvalifikační práce: jak psát bakalářské práce, diplomové práce, dizertační práce, specializační práce, habilitační práce, seminární a ročníkové práce, práce studentské vědecké a odborné činnosti, jak vytvořit bibliografické citace a odkazy a citovat tradiční a elektronické dokumenty*. 5. vyd.

1. v českém jazyce. Nitra: Enigma, 2008. 161 s. ISBN 978-80-89132-70-6.

MEŠKO, Dušan, KATUŠČÁK, Dušan a kol. *Akademická příručka*. České upravené vyd. Martin: Osveta, 2006. 481 s. ISBN 80-8063-219-7.

ŠIROKÝ, Jan a kol. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2011. 208 s. ISBN 978-80-251-3510-5.

ZBÍRAL, Robert. *Příručka k psaní seminárních a jiných vysokoškolských odborných prací*. 1. vyd. Praha: Linde, 2009. 159 s. ISBN 978-80-7201-779-9.

5 Text bakalářské práce

V této kapitole se dozvíte:

- že je třeba text bakalářské práce bohatě členit a to jak lineárně (neboli horizontálně), tak i vertikálně;
- co to je text výkladový neboli základní a co to jsou tzv. doplňující pásma či složky textu;
- proč a jak pracovat s poznámkovým aparátem, citacemi v textu a s bibliografickými citacemi;
- to nejpodstatnější o odkazech v textu (vnějších a vnitřních), o příkladech a ilustracích;
- co to je průvodní aparát, jak a proč pracovat s kasuistikou a s dokladovým materiálem řazeným do textu.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- vysvětlit, jak je třeba text bakalářské práce členit;
- charakterizovat, co to je text výkladový neboli základní a co to jsou tzv. doplňující pásma či složky textu;
- definovat, proč a jak pracovat s poznámkovým aparátem, citacemi v textu a s bibliografickými citacemi;
- vyjmenovat to nejpodstatnější o odkazech v textu (vnějších a vnitřních), o příkladech a ilustracích;
- objasnit, co to je průvodní aparát, jak a proč pracovat s kasuistikou a s dokladovým materiálem řazeným do textu.

Klíčová slova kapitoly: Text výkladový (základní), doplňující složky textu, poznámkový aparát, citace v textu, bibliografické citace, odkazy v textu, příklady, ilustrace, průvodní aparát, kasuistika, dokladový materiál.

Průvodce studiem

Graduační text je ze své povahy textem odborným a tedy nehomogenním, bohatě členěným. Tato členění je realizováno lineárně (neboli horizontálně), kdy je obsah segmentován do strukturálně logických, obsahově kompaktních, hierarchizovaných,

formálně oddělených a přehledných celků – oddílů, kapitol, podkapitol a odstavců. Tento typ parcelace se týká tzv. vlastního textu, tedy textu výkladového či základního. Druhý typ členění je pak označován jako vertikální. Určuje a umocňuje odborný rozměr materiálu. Jeho absence v textu je v případě VŠKP nemyslitelná. Jde o složky, jejichž funkcí je doplňovat, kolorovat a především potvrzovat základní text.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 4 hodiny.

5.1 Text výkladový neboli základní versus doplňující složky textu

Již zběžná kontrola graduačního materiálu, prostřednictvím tzv. rychlého čtení, zpravidla přináší čtenáři zcela relevantní informaci o tom, zda VŠKP naplňuje parametry odborného textu. Kvalifikační práce podléhá režimu parcelace do významových celků a oddílů, což je podpořeno i řadou grafických technik, které je vymezují. Toto členění není nahodilé či improvizované, ale vychází z předem stanovené koncepce a struktury práce. Východiskem je obsah sdělení, který je umocněn a zpřehledněn grafickou úpravou. Formální strukturace textu, jakkoliv je podstatná, však není nikdy nadřazena obsahu, váže se na jeho tematickou organizaci a částečně i kompozici, které zpřehledňuje a organizuje. Čím je text rozsáhlejší a obsahově složitější, tím vyžaduje bohatší segmentaci.

V rámci fáze přípravy koncepce a struktury práce se provádí i rámcové rozčlenění budoucího textu po stránce lineární organizace (členíme jej na oddíly, kapitoly, příp. podkapitoly). Tato rozvaha je však jen hrubá, k cizelaci podle potřeb vznikajícího materiálu dochází vlastně v průběhu celé práce na textu, definitivní korekce je pak věcí finalizace práce. Parcelace textu VŠKP musí podléhat jedné „filozofii“. Jejím smyslem je zpřehlednění materiálu, které usnadňuje jeho členění a studium, a zvýraznění podstatných momentů práce nad částmi doplňkovými, ilustrativními atd.

Jednostupňová segmentace (členíme pouze na odstavce) je vhodná pouze u velmi krátkých textů, v graduačních pracích se naopak používá vícestupňového členění, např. na oddíly (zcela výjimečně pak i díly), kapitoly, oddíly kapitol (tzn. podkapitoly neboli subkapitoly), odstavcové skupiny a odstavce. Čím výše se segment v tomto členění nachází, tím vyšší míru autonomie vykazuje. Mezi jednotlivými segmenty pak fungují vztahy hypertexte a hypotaxe (nadřazenosti a podřazenosti).

Nejvyšším obsahově formálním celkem odborného materiálu jsou oddíly. Musejí být natolik svébytné, že mohou stát zcela samostatně a jejich vypovídací hodnota není omezena či umenšena – pracují s tzv. hypertématem, které vyčerpávají. Kapitoly, na něž je oddíl členěn, vymezují dílčí subtéma v rámci diskutovaného hypertématu, jsou vzájemně propojeny a korespondují. Jejich vzájemné řazení nesmí být nahodilé, má vnitřní dramaturgii a gradaci, zpravidla postupujeme od historických kontextů k současnosti, od elementárních informací k specializovanějším atp. Je-li obsah kapitol rozsáhlý a problémů, které popisují je mnoho, je pak nutné členit je dále do ještě menších celků, tedy podkapitol.

Nejnižší a rozsahem nejmenší jednotkou textu jsou naopak odstavce. Odstavec nese jednu výpověď prostřednictvím vět a souvětí, které jsou spjaty společným tématem, nejde tedy o útvar formální ale obsahový, který posilujeme jasným formálním vydělením. Odstavec začíná na novém řádku, fakultativně ještě zvýrazněným odsazením prostřednictvím tabulátoru, a zpravidla nekončí na řádce, ale dříve (ukončení odstavce jedním slovem na začátku řádku není typografickým prohřeškem). Odstavec není zpravidla jedna věta či rozvité souvětí, tisková stránka nesmí být tříštěna do většího množství odstavců (optimálně pracujeme se třemi až čtyřmi odstavci na normostraně).

Zvláštním způsobem členění, který graduační práce hojně využívají, je výčet organizovaný prostřednictvím odrážek. Jeho cílem je zpřehlednění a „vypíchnutí“ jednotlivých položek, které jsou obsahově, resp. významově rovnocenné. Jednotlivé položky mají povahu větného členu nebo věty, podléhají proto režimu větné organizace – výčet sám je větou, resp. rozvitým souvětím, proto jsou jednotlivé položky výčtu oddělovány čárkou nebo středníkem. Výčet začíná uvazovací větou a končí tečkou.

Logické a správné vnitřní členění odborného textu je významným indikátorem jeho kvality a parametrem, který pozorně sleduje a následně hodnotí oponent. Dovednosti pracovat s hierarchiemi v rámci lineární parcelace se autor učí vlastním psaním. Nejde o věc mechanickou, ale o „lakmusový papírek“ logického uvažování autora a jeho schopností pohybovat se ve významových relacích. Výkladový text musí být zpracován natolik kompaktně a uzavřeně, že jeho vypovídací hodnota je úplná i při absenci doplňujících složek textu.

Jak již bylo uvedeno opakovaně, odborný text nepředstavuje homogenní útvar, ale je hojně členěn. Významnou roli v něm hrají tzv. doplňující pásma textu. Jedná se nejčastěji o poznámkový aparát, odkazy v textu, příklady, ilustrace a průvodní aparát tvořený přílohami, rejstříky, seznamem literatury, příp. seznamy tabulek a vyobrazení. Kontext složek tvořících doplňující pásmo textu není společný. Složky odkazují k rozličným konotacím a jejich

smyslem je odlišení a vyčlenění ze základního textu práce. Tyto segmenty mohou být buďto logicky a systémově včleněny do vlastního textu (např. fotografie, tabulky či vyobrazení pokud mají okamžitě na daném místě napomoci srozumitelnosti uvedené informace), nebo se uvádějí za základním textem v samostatných výčtech, resp. zobrazeních (zejména pokud je jejich počet značný, rozsah větší či velký anebo je pro jejich srozumitelnost a informační sílu podstatné, aby byly čteny v přímém sledu za sebou). Některé ze složek mohou být v práci užity obojím způsobem, tedy buďto v základním textu anebo za ním. Kombinace obou technik při práci s jednou doplňující složkou textu (tedy částečně vložením do základního textu a částečně do samostatných výčtů) naopak vhodná není. Rizikem je značná nepřehlednost a nesrozumitelnost tohoto typu členění.

V doplňujících složkách textu se mohou objevovat i prostředky tzv. jiných kódů, tedy jazyků a systémů odlišných od přirozeného jazyka, v němž je psán základní text práce. Jde o cizí jazyky, čísla, jiné grafémy, zobrazení fotografií, notaci atd. Doplňující složky textu nemají funkci prostě kolorativní, ale jejich smysl tkví především ve svědectví o pravdivosti. Je třeba proto dbát na to, aby byla práce s nimi nejen systematická, systémová a přehledná, ale především korektní.

Stejně nevhodným typem extrému jako absence těchto složek je však i jejich hypertrofie. U běžných bakalářských prací v oblasti humanitních věd doplňující složky textu zpravidla nikdy nepřevyšují rozsah textu základního. V oblasti empirického výzkumu a v oblasti přírodních věd bývá praxe opačná.

Hrubá rozvaha vertikálního členění bakalářské práce je jedním z prvních kroků, které musí autor učinit (ideálně v kooperaci se svým vedoucím práce), je součástí vytváření koncepce a struktury graduační práce. V průběhu tvorby odborného textu se s rozvahou dále pracuje, dochází k modifikacím či drobným změnám.

5.2 Poznámkový aparát, citace v textu a bibliografické citace

Poznámkový aparát je považován za nutnou součást odborného textu. Jeho smyslem je čtenáři co nejvíce usnadnit studium (tj. vlastní četbu a především porozumění textu). Prostřednictvím poznámkového aparátu jsou buďto osvětlovány reálie a myšlenkové konotace pro čtenáře nesamozřejmé a nesrozumitelné, nebo poskytuje doplňkové informace, které rozšiřují obsah základního textu, aniž by jej ovšem narušovaly. Zvláštním typem užití poznámkového aparátu (běžným např. v muzikologii) je provádění bibliografických odkazů. Tento způsob je práce je vhodný tam, kde citujeme hojně, anebo odkazujeme k opakovaným

zdrojům, a nechceme trvale narušovat základní linii výkladu (podrobně k citacím v textu viz výše podkap. 4.3).

Podoba a rozsah poznámkového aparátu je dána typem práce, oborovým územím ale i záměrem autora. Je přitom možné kombinovat oba způsoby práce s poznámkovým aparátem, tedy jak vysvětlování, tak i odkazů. Tento přístup je však dosti obtížný, vyžaduje průpravu a zručnost (nezkušeným autorům se proto doporučuje oddělit obě složky: odkazů používat v základním textu prostřednictvím závorek se zkrácenou citací a poznámkovému aparátu ponechat vysvětlování). Úvaha o koncepci práce s poznámkovým aparátem (a rámcově i o jeho budoucím rozsahu) při tvorbě VŠKP patří do fáze přípravy koncepce a struktury graduačního textu. Je vhodné podrobně prodiskutovat tyto principy s vedoucím práce a stanovenou koncepcí pak důsledně a pečlivě aplikovat v celém textu. Koncepce poznámkového aparátu a důsledné dodržování jednotného způsobu práce s ním v celém graduačním textu je významným parametrem hodnocení VŠKP. Je třeba rovněž vyvážit poměr mezi základním textem a poznámkovým aparátem, což může být ve výjimečných typech prací dosti obtížné (zejména u textů založených na komparaci). Obecně by se nemělo stát, že poznámkový aparát zbytečně zahušťuje text a že poznámky vytlačují základní linii výkladu.

Poznámky se průběžně číslují a umísťují se zpravidla na tutéž stranu jako text, k němuž patří (tzv. poznámky pod čarou neboli patové). Výjimečně se ale setkáváme také s poznámkami řazenými za celý text práce, příp. na konci jednotlivých kapitol (tzv. koncové poznámky). Poznámkový aparát VŠKP podléhá jednomu režimu řazení (tedy číslujeme vzestupně arabskými číslicemi od číslice jedna dále) a užívá se poznámek pod čarou. Koncové poznámky jsou užívány spíše v odborných monografiích, koncové poznámky v resumé kapitol jsou zase běžné u kolektivních monografií, kde není systém jednotnosti z povahy věci udržitelný. Kombinace obou typů poznámkového aparátu v jediném textu možná není. Poznámkový aparát používá styl písma shodný s textem práce, velikost písma je zpravidla menší (nejčastěji Times New Roman, velikost 12 oproti Times New Roman, velikost 10). Pro tvorbu poznámkového aparátu platí následující pravidla:

- číslo poznámky se umísťuje jako horní index, ať už se závorkou či lépe bez ní;
- poznámkový index musí být řazen na obsahově příslušné místo v textu, nesmí tomuto místu předcházet či se objevovat s prodlevou;
- číslo poznámky se musí shodovat s číslem rozvedené informace pod čarou;

- diakritická znaménka (čárky, tečky, středníky, závorky ale i uvozovky) mají vesměs vždy přednost před číslem poznámky;
- text vlastní poznámky pod čarou se v práci nerepetuje, je-li třeba, odkážeme poznámkou k jeho prvnímu uvedení;
- text poznámky, která vysvětluje (doplňuje, komentuje, příkladuje), má větnou povahu (začíná velkým písmenem a končí tečkou);
- prostřednictvím poznámek je možné nejen upřesňovat a doplňovat, ale mohou sloužit i k prezentování vlastních myšlenek autora, jeho praktických zkušeností či k polemikám s názorem jiných, a to i v teoretickém oddílu práce, který jinak zpravidla pracuje především s myšlenkami autorit;
- poznámkuje pouze originálními a textu relevantními informacemi, všeobecně známá fakta či hodnocení nejsou předmětem aparátu;
- poznámka by neměla být příliš dlouhá (zpravidla ne delší než půl tiskové strany) ale naopak ani příliš krátká (jednoslovná atp.) – v obou těchto extrémech je vhodnější přepracovat poznámku buďto jako samostatnou přílohu na závěr textu, vložit ji do základního textu a odlišit ji graficky (např. jiným stylem písma) nebo ji prostě vynechat;
- text poznámky také může obsahovat překlad cizojazyčného citátu uvedeného v originálním znění v základním textu, může sloužit k odkazování na internetové zdroje informací (jejichž citační formát je zpravidla velmi dlouhý a proto narušuje a boří formální úpravu základního textu), může obsahovat citáty delších pasáží atd.;
- část Úvod a Závěr poznámkový aparát nepoužívají;
- text poznámky by neměl obsahovat výčty formou seznamů s odrážkami, může být zarovnán do bloků jako režim odstavce.

Poznámkový aparát dokládá autorovu schopnost „stát nad textem“, tedy uvažovat ve vztazích a poměrech informací. Činí rovněž text čtivější a přehlednější, potvrzuje jeho odbornou platnost a především demonstruje nadhled autora nad pojímaným tématem. Práci s poznámkovým aparátem se je třeba naučit, jde o dovednost, která se cizeluje množstvím napsaných odborných textů.

Práce s citacemi je současně jedním z důležitých znaků odborného textu a jeho korektnosti. VŠKP bez citací je ze své povahy neakceptovatelná. Citace však nesmějí být samoučelné. Zařazujeme je výhradně tam, kde je třeba užít formulací klíčového či přímo

kodifikačního významu (citujeme např. definice, zákonitosti), nebo jde-li o originální myšlenky relevantní tématu. Smyslem citací je podpořit nebo doplnit vlastní tvrzení, ne však doslovným přepisem bez komentáře. Citace musejí být ukotveny v autorské analýze a osobitěm hodnocení. K odlišení citovaného výroku od ostatního textu je proto vhodné využít mj. i grafického odlišení prostřednictvím uvozovek, kurzívy, odsazení, užšího řádkování atp. Každé citaci odpovídá identická položka v bibliografii uvedené v závěru práce. Je nutné, aby byly všechny citované prameny a literatura zahrnuty v bibliografii.

Citace se naopak standardně neuvádějí u všeobecně známých skutečností a poznatků. Pokud sumarizujeme identický postoj k problému od více autorů či shrnujeme problém, kterému se autor věnoval ve více pracích, pak není třeba citovat prostřednictvím titulů, vrocení ani stránkování, postačuje výčet jmen či vrocení v závorce.

Citacemi v odborném textu rozumíme jednak tzv. citát (jde o autentickou citaci doslovným zněním úryvku textu jiného autora) a jednak tzv. odkaz na citaci (tím rozumíme bibliografický odkaz na konkrétní dílo – pramen či literaturu).

Citáty přitom musejí být maximálně přesné, je-li do nich zasahováno (např. krácením), pak to musí být v textu zřetelně uvedeno (např. třemi tečkami na místě krácení). Nesmí obsahovat vložené komentáře ani nesmějí být svévolně opravovány či korigovány. Cizojazyčné citáty se zpravidla v odborném textu nepřekládají, jde-li ovšem o všeobecně akceptovatelné jazyky (pro potřeby VŠKP se však naopak doporučuje pořídit překlady). Komentáře, opravy, korekce a jiné zásahy do citátů radíme před či za citované pasáže nebo do poznámek. Citáty v textu odkazujeme zpravidla jménem autora, vrocením díla a stránkováním.

Odkaz na citaci musí být přesný a věcně správný. Citujeme relevantní domácí i zahraniční zdroje, tedy primární, sekundární příp. elektronické zdroje nikoliv převzaté informace (tzv. citace z druhé ruky). Tištěné zdroje preferujeme před elektronickými a jinými. Upřednostňujeme zdroje novější před staršími (není-li však toto předmětem práce jako takové). Domácí literaturu vydanou před rokem 1989 podrobujeme nutné selekci v rovině ideologické. V textu většinou odkazujeme zúžením na jméno autora, vrocení díla, případně i stránkování. Korektní bibliografická citace v českém prostředí dnes podléhá ČSN ISO 690 Bibliografické citace. Pro potřeby VŠKP na OU byla sice vytvořena zúžená verze, která je součástí výše zmíněné Šablony (materiál je přiložen v elektronické podobě v odkaze Pokyny pro vypracování, viz podkap. 1.2), avšak úzus podoby bibliografického údaje je dále ovlivňován specifikem oboru (k problematice dále viz podkap. 6.2, která je samostatně věnovaná důležité kanonické části VŠKP na OU nazvané Poznámkový aparát).

Způsob a množství citací se váže na každou jednotlivou VŠKP originálně a je třeba ujasnit si jejich ideu, logiku a techniku na samém počátku práce. Východiskem by měla být konzultace s vedoucím práce, protože citační rozměr textu určuje povaha oboru, zaměření práce ale i individualita autora. Nastavení citační „filozofie“ celé graduační práce hned na počátku její tvorby je mimořádně důležité a musí vzejít ze seriózní a koncepční rozvahy. Celý text se pak musí držet jednotného způsobu práce s prameny a literaturou. Jednotnost a důslednost citací je důležitým a sledovaným parametrem kvality odborného textu.

Ze základních principů, které platí pro práci s citacemi, a je třeba je mít na paměti, zmiňme především pět dále uvedených.

- Množství a délka citací musí být v relaci se záměrem a rozsahem VŠKP (blíže viz dále podkap. 6.2).
- Citace nesmějí text nadměrně zatěžovat, tříštit ani činit hůře srozumitelným.
- Není vhodné užívat rozsáhlých citátů (v celých odstavcích či dokonce stránkách). Vhodnější je užívat jen vybraných klíčových kratších částí pro demonstraci faktu či jevu, a rovněž pořizovat shrnutí do konzistentních bloků (zde pak samozřejmě neužíváme přímého citátu ale citace odkazem na bibliografický zdroj).
- Je nutno sjednotit způsob citací v textu, a to buďto citováním v textu prostřednictvím závorek (což je pro autora snazší) nebo prostřednictvím poznámkového aparátu (což je pro čtenáře srozumitelnější a vědecky korektnější). Vždy dbejme doporučení vedoucího práce.
- Způsob citací je vázán územ oboru, což je třeba respektovat.

Citace mají graduační text po stránce odborné stvrzovat a dokladují autorovy široké znalosti tématu, nesmějí jej však text tříštit a rozptylovat pozornost čtenáře. Jejich smyslem není opouštět a rozměňovat hypertéma práce a samoučelně kolorovat výpověď citačními odkazy tam, kde jde o informace univerzálního všeobecně známého ražení. U VŠKP je nacházíme především v teoretických oddílech. Nejsou jen součástí výkladového textu, ale pracujeme s nimi v odůvodněných případech i v rámci poznámkového aparátu, příp. jinde.

5.3 Odkazy v textu, příklady a ilustrace

Odkazy v odborném textu jsou dvojího typu: vnější a vnitřní. Vnější odkazy jsou myšleny informace bibliografického charakteru, které odkazují k jiným textům a autoritám, a umisťují se zpravidla do poznámky (podrobně již výše viz podkap. 4.3 a 5.2). Vnitřní odkazy

jsou součástí vlastního textu, jde o odkazy na jiné části vlastní práce – na kapitolu či stránku téhož díla. Práce s vnitřními odkazy je pro text žádoucí. Vzájemné odkazy uvnitř textu udržují jeho kohezi – upevňují souvislosti mezi informací, které se objevují v různých částech textu, zamezují repetování informací prostou zmínkou o nich a navedením na příslušné místo práce, kde je problém podrobně pojednán. Nejčastěji se používá odkazování na předcházející místo v textu (prostřednictvím odkazů jakými jsou např. *srov. výše, jak již bylo uvedeno na s. atp.*). Můžeme však odkazovat i na to, co teprve bude následovat (jako příklad lze jmenovat odkazy *viz dále s., viz kap. aj.*). Nepravím způsobem odkazu je odkaz tzv. mimo text, např. k situaci Zde je však třeba mít na mysli, že odkazování k situaci, která je v době psaní odborného textu společensky všeobecně známá a živá, vyhořívá v čase a svou aktuálnost nevyhnutelně ztrácí. Nejvhodnějším způsobem odkazování se jeví směřování čtenáře na konkrétní stranu v textu. Při finální korekci graduační práce je pak třeba věnovat vnitřním odkazům mimořádnou pozornost a precizovat je (zejména pak odkazy aktualizovat podle definitivního číslování stran a kapitol).

Smyslem příkladu obecně je ilustrovat či přibližovat tvrzení. V odborném textu jde především o konkretizaci názorným vzorem. Příklad je mimořádně podstatnou částí odborného textu tehdy, jde-li o práci s metodickou či didaktickou aspirací či jde o text, jehož potenciální využití bude antologické. Co do formy, využívají se pro příkladování v textu nejčastěji zkratka *např.* a případně slova *zejména* anebo *především*, dále pak různé typy uvozovacích vět a příklady jmenované v kulatých závorkách. Běžné je také uvádění příkladů kurzívou, u příkladů dlouhých (celých pasáží) se pak využívá i jiných typů písma, zhuštěného řádkování nebo zmenšení tzv. rozpalu mezi řádky. U textů, které ze své povahy užívají příkladování různé úrovně, je pak vhodní tyto způsoby kombinovat (při zachování principu jednotnosti systému v celém textu práce). Je však třeba sledovat, zda tyto změny v grafické úpravě práce nečiní text jako celek hůře obsahově srozumitelný, nebo není-li jejich výsledkem zhoršená orientace v textu.

Základní text VŠKP bývá často také ilustrován doprovodnými potvrzujícími materiály (schémata, obrázky, grafy, fotografiemi, faksimile rukopisů a notami). Ilustrace by měly být vždy číslovány (číslováme lineárně nejčastěji prostřednictvím označení *Obr., Tab., Příklad, Foto aj.*) a odkazy na ně musejí být součástí vlastního textu prostřednictvím odkazu (např. *viz obr. 1 atp.*). Každá s ilustrací musí mít vlastní legendu (popisek). Je-li ilustračního materiálu v práci mnoho, či jsou-li ilustrace obsáhlé, je vhodnější neřadit je přímo do textu, ale učinit z nich samostatnou přílohu (podrobně viz dále podkap. 5.4). Ilustrace musejí mít jasnou vypovídací hodnotu, jejich zpracování musí být kvalitní a jejich řazení do textu práce

legitimní. Nelze jimi samoučelně „natahovat text“. Řadíme je do textu pouze a výlučně tehdy, je-li jejich přítomnost informačně důležitá a jejich nezařazením by tato rovina práce utrpěla ztrátu. Jako ilustraci používáme pouze vhodný „výsek“ z příkladu, který demonstruje v textu diskutovaný problém. Nevkládáme tedy např. celé části partitur ale pouze vybraný úsek atp., pokud to ovšem podstata graduačního textu neurčuje jinak. V případě, že jde o ilustraci převzatou, tedy nikoliv originálně pro VŠKP vytvořenou, podléhá i ona režimu etiky vědecké práce (viz výše podkap. 4.3), ostatně jako jakýkoliv jiný pramen či informační zdroj. Je stále třeba zohledňovat znění Zákona č.121/2000 Sb., o právu autorském a znění jeho pozdějších předpisů.

5.4 Průvodní aparát, kasuistika a dokladový materiál řazený do textu

Jak bylo uvedeno výše (viz podkap. 5.2), zahrnuje doplňující pásmo odborného textu také složku nazvanou průvodní aparát. Řadí se do ní především přílohy, rejstříky, seznam literatury, příp. seznamy tabulek a vyobrazení.

V případě VŠKP se standardně nepracuje s rejstříky. I když to není zcela vyloučené. Tyto především podléhají režimu redakční práce tiskem vydávaných rozsáhlejších textů monografického charakteru a jejich nejběžnějšími typy jsou rejstřík jmenný a rejstřík věcný (vlastní jména a pojmy jsou v rejstřících řazeny abecedně nejčastěji s odkazy na strany textu, na nichž se objevují). Rejstříky slouží k rychlejší orientaci v textu vyhledáváním jen určitých témat, hesel, klíčových slov, vlastních jmen atp.

Naopak, v praxi tvorby VŠKP je obvykle předepsán k fakultativnímu užití seznam použitých zkratk. Zkratkami jsou přitom myšleny buďto zkratky originálně vytvořené a v textu užívané anebo zkratky, které nejsou všeobecně známé. Jde o systém zkrácených slov či značek nahrazujících víceslovný termín. Smyslem užití zkratk v odborném textu je autorova snaha jej zjednodušit, zpřehlednit a zkrátit, vyhnout se stálému opakování zaběhlého označení.

Přílohy jsou nutnou součástí odborného textu, které primárně potvrzují pravdivost informací, s nimiž autor ve výkladovém neboli základním textu pracuje. Řadí se za výkladový text podle předem stanovené metodiky, z nichž nejběžnější je řazení podle posloupnosti, v níž se v základním textu odkazy na přílohy objevují. Číslojí se a popisují v záhlaví stránky. Popis má funkci titulku. Provázanost základního textu s přílohami je zaručena křížovými odkazy v základním textu na příslušnou přílohu (např. viz *Příloha č. 1*). Přílohová část může podléhat vlastnímu číslování (např. římskými číslicemi), běžně se však přílohy nečíslojí. Řazení příloh

předchází složka nazvaná Seznam příloh, která je citována v části Obsah práce. Autorovo rozhodnutí, zda a jak pracovat s přílohami při tvorbě VŠKP, patří do fáze přípravy koncepce a struktury graduačního textu. Je vhodné konzultovat přílohy s vedoucím práce nejen v tomto momentu, ale vlastně kontinuálně během celé tvorby textu. Do příloh je třeba řadit jen a pouze takový materiál, který významně zvyšuje informační kvalitu vlastního textu. Není možné samoučelné „natahování“ textu zařazováním příloh, jejichž informační cena je malá nebo dokonce nulová. Do příloh patří především všechny prostorově rozsáhlejší dokumenty typu seznamů, přehledů, výčtů, dokumentace a jiných pramenů (nejčastěji zejména notových příkladů, faksimile rukopisů, kopie dokladů atd.). Pro zařazení přílohy do textu bakalářské práce je samozřejmě také rozhodující, zda se jedná o informační materiál originální či jedinečné povahy (jeho vložení do graduačního textu totiž zajišťuje jeho archivaci a zveřejnění). Přílohy musí být zpracovány v odpovídající technické kvalitě, a jde-li o materiály soukromé povahy, se svolením vlastníka (např. v případě osobní korespondence či autografů). Smyslem přílohové části odborného textu není kolorování vlastního textu a přílohový materiál musí projít seriózním zpracováním, především pak selekcí. Manipulace s přejatými materiály podléhá opět standardům etiky vědecké práce.

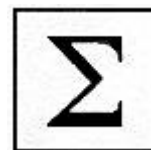
Seznam tabulek a vyobrazení, které avizujeme v části Obsah práce, musí obsahovat všechny popisky (resp. titulky) v práci řazených tabulek a obrázků, lhostejno, zda jsou řazený v přílohové části práce či v základním textu. Mají přehledový charakter a slouží k rychlejší orientaci. Jsou-li tabulky a vyobrazení vkládány přímo do základního textu, pak seznam musí obsahovat odkazy na konkrétní strany, kde je čtenář nalezne. Popisky, resp. titulky tabulek a vyobrazení bývají od ostatního textu odlišeny jiným typem písma, zpravidla kurzívou.

Jak bylo uvedeno výše, dokladový materiál potvrzuje pravdivost informací, s nimiž autor ve výkladovém textu pracuje, je nedílnou a nutnou součástí odborných textů. V oborovém hudebně teoretickém a hudebně výchovném kontextu se navíc často pracuje s dokladovým materiálem v podobě nahrávek, záznamů, specifických zobrazení prostřednictvím notace či kasuistiky. Odkazy k nim zpravidla umístíme do uzlových problémových míst v základním textu, a to prostřednictvím graficky odděleného popisku, resp. titulku, který případně doplňujeme údaji o délce sekvence, příp. o bibliografický údaj (např. u filmových sekvencí je třeba uvést také vydavatele originálního nosiče, z něhož byl úsek vybrán). Graficky oddělujeme kasuistiku a další dokladový materiál řazený do textu zejména odsazením od obou okrajů, jiným typem písma, příp. grafickou značkou (např. jednou značkou pro audiodokument, druhou pak pro videodokument atp.). Seznam těchto materiálů je pak stejně

jako seznamy jiných typů dokladů VŠKP (nejčastěji tabulek a vyobrazení) součástí textu práce.

U tzv. kasuistiky, kdy je informační výklad ilustrován zcela konkrétním praktickým případem, provedeným pozorováním či prostě osobní zkušeností, zpravidla neuvádíme jména osob, která situaci zažila, používáme zkratku, pseudonym atd. Zachování anonymity je nutným etickým aspektem práce s kasuistikou. Příklady si v tomto případě nelze uměle vytvářet, ale odkazujeme na skutečně reálné situace ze života, resp. školní praxe. Příklady bývají vkládány do základního textu na místa, k nimž se problémově váží, nikoliv do příloh či poznámkového aparátu. Je vhodné je od textu odlišit jiným grafickým zobrazením (oddělením odsazením a jiným typem písma, příp. upozorněním na příklad vhodně zvoleným systémem grafických symbolů). Bývají také formulovány odlišným jazykovým stylem za užití ich-formy, přímé řeči, jazykových prostředků obecné češtiny atp. Kasuistiku do VŠKP vkládáme pouze tehdy, můžeme-li argumentovat dlouhodobou osobní zkušeností se situacemi, a máme-li vhodných ilustračních příkladů větší množství, nejde tedy o ojedinělý moment zásahu do základního textu. Cílem kasuistiky je mj. také zvýšit čtivost textu.

Shrnutí kapitoly

Graduační text je ze své povahy textem odborným a tedy nehomogenním, bohatě členěným. Tato členění je realizováno lineárně (neboli horizontálně), kdy je obsah segmentován do strukturálně logických, obsahově kompaktních a hierarchizovaných a formálně oddělených a přehledných celků – oddílů, kapitol, podkapitol a odstavců. Tento typ parcelace se týká tzv. vlastního textu, tedy textu výkladového či základního. Druhý typ členění je pak označován jako vertikální. Určuje a umocňuje odborný rozměr materiálu. Jeho absence v textu je v případě VŠKP nemyslitelná. Jde o složky, jejichž funkcí je doplňovat, kolorovat a především potvrzovat základní text.

Kvalifikační práce podléhá režimu parcelace do významových celků a oddílů, což je podpořeno i řadou grafických technik, které je vymezují. Toto členění není nahodilé či improvizované, ale vychází z předem stanovené koncepce a struktury práce. Východiskem je obsah sdělení, který je umocněn a zpřehledněn grafickou úpravou. Formální strukturace textu, jakkoliv je podstatná, však není nikdy nadřazena obsahu, váže se na jeho tematickou organizaci a částečně i kompozici, které zpřehledňuje a organizuje. V rámci fáze přípravy koncepce a struktury práce se provádí i rámcové rozčlenění budoucího textu po stránce lineární organizace (oddíly, kapitoly, příp. podkapitoly). Tato rozvaha je však jen hrubá,

k cizelaci podle potřeb vznikajícího materiálu dochází vlastně v průběhu celé práce na textu, finální korekce je pak věcí finalizace práce. V graduačních pracích se používá víceúrovňového členění, např. na oddíly, kapitoly, oddíly kapitol (tzv. podkapitoly), odstavcové skupiny a odstavce. Nejvyšším obsahově formálním celkem odborného materiálu jsou oddíly, pracující s tzv. hypertématem. Kapitoly, na něž je oddíl členěn, vymezují dílčí sub téma v rámci diskutovaného hypertématu, jsou vzájemně propojeny a korespondují. Je-li obsah kapitol rozsáhlý a problémů, které popisují je mnoho, je pak nutné členit je dále do menších celků, tedy podkapitol. Nejnižší a rozsahem nejmenší jednotkou textu jsou odstavce. Zvláštním způsobem členění, který graduační práce hojně využívají, je výčet organizovaný prostřednictvím odrážek. Logické a správné vnitřní členění odborného textu je významným indikátorem jeho kvality a parametrem, který pozorně sleduje a následně hodnotí oponent.

Významnou roli v odborném textu hrají tzv. doplňující pásma textu. Jedná se nejčastěji o poznámkový aparát, odkazy v textu, příklady, ilustrace a tzv. průvodní aparát tvořený přílohami, rejstříky, seznamem literatury, příp. seznamy tabulek a vyobrazení. Kontext složek tvořících doplňující pásma textu není společný. Složky odkazují k rozličným konotacím a jejich smyslem je odlišení a vyčlenění ze základního textu práce. Tyto segmenty mohou být buďto logicky a systémově včleněny do vlastního textu, nebo se uvádějí za základním textem v samostatných výčtech, resp. zobrazeních. Některé ze složek mohou být v práci užity obojím způsobem.

Poznámkový aparát je považován za nutnou součást odborného textu. Jeho smyslem je čtenáři co nejvíce usnadnit studium. Prostřednictvím poznámkového aparátu jsou buďto osvětlovány reálie a myšlenkové konotace pro čtenáře nesamozřejmé a nesrozumitelné, nebo poskytuje doplňkové informace, které rozšiřují obsah základního textu, aniž by jej narušovaly. Zvláštním typem užití poznámkového aparátu (běžným např. v muzikologii) je provádění bibliografických odkazů. Podoba a rozsah poznámkového aparátu je dána typem práce, oborovým územím ale i záměrem autora. Koncepte poznámkového aparátu a důsledné dodržování jednotného způsobu práce s ním v celém graduačním textu je významným parametrem hodnocení VŠKP. Je třeba rovněž vyvážit poměr mezi základním textem a poznámkovým aparátem. Poznámky se průběžně číslovají a umisťují se zpravidla na tutéž stranu jako text, k němuž patří. Poznámkový aparát VŠKP podléhá jednomu režimu řazení.

Práce s citacemi je současně jedním z důležitých znaků odborného textu a jeho korektnosti. VŠKP bez citací je ze své povahy neakceptovatelná. Citace však nesmějí být samoučelné. Zařazujeme je výhradně tam, kde je třeba užít formulací klíčového či přímo kodifikačního významu, nebo jde-li o originální myšlenky relevantní tématu. Citace musejí

být ukotveny v autorské analýze a osobitém hodnocení. Citacím odpovídá identická položky v bibliografii uvedené v závěru práce. Je nutné, aby byly všechny citované prameny a literatura zahrnuty v bibliografii. Citacemi v odborném textu rozumíme jednak tzv. citát (jde o autentickou citaci doslovným zněním úryvku textu jiného autora) a jednak tzv. odkaz na citaci (tím rozumíme bibliografický odkaz na konkrétní dílo – pramen či literaturu).

Odkazy v odborném textu jdou dvojího typu: vnější a vnitřní. Vnější odkazy jsou myšleny informace bibliografického charakteru, které odkazují k jiným textům a autoritám, a umisťují se zpravidla do poznámky. Vnitřní odkazy jsou součástí vlastního textu, jde o odkazy na jiné části práce – kapitolu či stránku téhož díla.

Smyslem příkladu obecně je ilustrovat či přibližovat tvrzení. V odborném textu jde především o konkretizaci názorným vzorem. Příklad je mimořádně podstatnou částí odborného textu tehdy, jde-li o práci s metodickou či didaktickou aspirací či jde o text, jehož potenciální využití bude antologické.

Základní text VŠKP bývá často také ilustrován doprovodnými potvrzujícími materiály. Doplňující pásmo odborného textu také složku nazvanou průvodní aparát. Řadí se do ní především přílohy, rejstříky, seznam literatury, příp. seznamy tabulek a vyobrazení. V případě VŠKP se standardně nepracuje s rejstříky, naopak, v praxi tvorby VŠKP je obvykle předepsán k fakultativnímu užití seznam použitých zkratk. Dokladový materiál potvrzuje pravdivost informací, s nimiž autor ve výkladovém neboli základním textu pracuje, je nedílnou a nutnou součástí odborných textů. V oborovém hudebně teoretickém a hudebně výchovném kontextu se navíc často pracuje s dokladovým materiálem v podobě nahrávek, záznamů, specifických zobrazení prostřednictvím notace či kasuistiky. V případě tzv. kasuistiky, kdy je informační výklad ilustrován zcela konkrétním praktickým příkladem, provedeným pozorováním či prostě osobní zkušeností. Zachování anonymity je nutným etickým aspektem práce s kasuistikou.

Kontrolní otázky a úkoly

1. Vysvětlete, proč a jak je třeba odborný text členit.
2. Co je to jednostupňová a co vícestupňová segmentace textu, a kdy je vhodné je použít?
3. Objasněte, co to je poznámkový aparát, jaké je jeho smysl v textu a jaká pravidla platí pro jeho tvorbu a organizaci.
4. Co je to citace v odborném textu a jaký rozdíl je mezi tzv. citátem a odkazem na citaci?

5. Objasněte rozdíl mezi vnějšími a vnitřními odkazy v textu a definujte jejich smysl v odborném textu.
6. Co patří k tzv. průvodnímu aparátu odborného textu a co řadíme k průvodnímu aparátu VŠKP na OU?
7. Charakterizujte význam kasuistiky pro odborný text a jmenujte etické zásady práce s ní.

Úkoly k textu

1. Vysvětlete, jaké problémy z hlediska čtenáře přináší odborný text, který není dostatečně a logicky členěn.
2. Vytvořte co největší množství vhodných slov a slovních spojení, prostřednictvím nichž je možno formulovat vnitřní odkazy ve vlastním textu VŠKP.
3. Vysvětlete, jaká kritéria z hlediska etiky vědecké práce musí autor respektovat při tvorbě kasuistiky.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Otázky k zamyšlení

Následující úkoly se váží k samostudiu konkrétní obhájené VŠKP zavěšené a tedy veřejně přístupné v systému DIPL2. Příkladová graduační práce bude konkretizována vyučující na přednášce předcházející plnění těchto úkolů.

1. Charakterizujte, jakým způsobem je text VŠKP členěn. Upozorněte především na chyby, kterých se při členění autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
2. Objasněte, jakým způsobem pracuje VŠKP s poznámkovým aparátem. Upozorněte především na chyby, kterých se při tvorbě poznámkového aparátu autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
3. Vysvětlete, jak autor VŠKP ve svém textu cituje. Upozorněte především na chyby, kterých se v citacích dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
4. Jakým způsobem autor VŠKP ve svém textu odkazuje? Upozorněte především na chyby, kterých se v odkazech autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
5. Komentujte příklady a ilustrace. Upozorněte především na chyby, kterých se zde autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb. Pokud text s těmito

prvky nepracujte, nebo pracuje málo, navrhněte, kde a proč by jich v textu mohlo či dokonce mělo být užito.

6. Charakterizujte tzv. průvodní aparát VŠKP. Upozorněte především na obsahové chyby a nedostatky ve formálním zpracování. Navrhněte jejich nápravu.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Korespondenční úkoly pro studující v distanční formě studia

Následující úkoly se vztahují k samostudiu konkrétní obhájené VŠKP zavěšené a tedy veřejně přístupné v systému DIPL2. Příkladová graduační práce bude konkretizována vyučující prostřednictvím autentického zadání.

1. Charakterizujte, jakým způsobem je text VŠKP členěn. Upozorněte především na chyby, kterých se při členění autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
2. Objasněte, jakým způsobem pracuje VŠKP s poznámkovým aparátem. Upozorněte především na chyby, kterých se při tvorbě poznámkového aparátu autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
3. Vysvětlete, jak autor VŠKP ve svém textu cituje. Upozorněte především na chyby, kterých se v citacích dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
4. Jakým způsobem autor VŠKP ve svém textu odkazuje? Upozorněte především na chyby, kterých se v odkazech autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
5. Komentujte příklady a ilustrace. Upozorněte především na chyby, kterých se zde autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb. Pokud text s těmito prvky nepracujte, nebo pracuje málo, navrhněte, kde a proč by jich v textu mohlo či dokonce mělo být užito.
6. Charakterizujte tzv. průvodní aparát VŠKP. Upozorněte především na obsahové chyby a nedostatky ve formálním zpracování. Navrhněte jejich nápravu.

Řešení těchto korespondenčních úkolů spadá do režimu POT (práce opravená tutorem).

Citovaná a doporučená literatura

Autorský kolektiv Lingea. *Pravidla českého pravopisu*. 2. vyd. Brno: Lingea, 2010. 895 s. + 1 CD-ROM. ISBN 978-80-87062-88-3.

BEČKA, Josef, B. *Česká stylistika*. 1. vyd. Praha: Academia, 1992. 467 s. ISBN 80-200-0020-8.

ČMEJRKOVÁ, Světlá, DANEŠ, František, SVĚTLÁ, Jindra. *Jak napsat odborný text*. 1. vyd. Praha: Leda, 1999. 255 s. ISBN 80-85927-69-1.

GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr. *Skladba češtiny*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1998. 503 s. ISBN 80-7198-281-4.

KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, RUSÍNOVÁ, Zdenka (eds.). *Příruční mluvnice češtiny*. 2. opravené vydání. Praha: Nakladatelství Lidových novin, 2012. 799 s. ISBN 978-80-7106-624-8.

POLÍVKOVÁ, Alena. *Jak být in v písemném projevu: se vzorovými ukázkami*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2009. 157 s. ISBN 978-80-242-2419-0.

SGALL, Petr, PANEVOVÁ, Jarmila. *Jak psát a nepsat česky*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 197 s. ISBN 80-246-0871-5.

ŠANDEROVÁ, Jadwiga, MILTOVÁ, Alena. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. 209 s. ISBN 80-86429-40-7.

6 Kanonické části odborného textu, resp. bakalářské práce na OU

V této kapitole se dozvíte:

- co to jsou kanonické části odborného textu, resp. jaký je konkrétní režim organizace a administrace VŠKP na OU dle předpisu Pokyny pro vypracování;
- co je předmětem částí Abstrakt, Klíčová slova a Obsah ve VŠKP na OU a jak je správně vytvořit;
- že do části Seznam použité literatury je třeba zařadit všechny prameny a literaturu, které byly v souvislosti s tvorbou VŠKP použity, jaký je optimální rozsah této části graduačního textu a jaký musí být způsob zpracování a řazení jednotlivých položek seznamu;
- jak vhodně formulovat části Úvod a Závěr VŠKP vzhledem k jejich klíčové úloze v odborném textu;
- které jsou další povinné části bakalářské práce podle vnitřního předpisu OU.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- vysvětlit, co to jsou kanonické části odborného textu, resp. jaký je konkrétní režim organizace a administrace VŠKP na OU dle předpisu Pokyny pro vypracování;
- definovat, co je předmětem částí Abstrakt, Klíčová slova a Obsah ve VŠKP na OU a objasnit, jak je správně vytvořit;
- charakterizovat podobu, obsah a vnitřní členění části Seznam použité literatury;
- vysvětlit, jak vhodně formulovat části Úvod a Závěr VŠKP vzhledem k jejich klíčové úloze v odborném textu;
- vyjmenovat další povinné části bakalářské práce podle vnitřního předpisu OU.

Klíčová slova kapitoly: Kanonické části odborného textu, Abstrakt, Klíčová slova, Obsah, Seznam použité literatury, Úvod, Závěr, vnitřní předpis OU.

Průvodce studiem

Jako tzv. kanonické části odborného textu jsou zpravidla označovány ty, které zadavatel (editor, vydavatel či v případě graduačních prací instituce atp.) od

autora jako nutnou součást jeho materiálu požaduje. Podléhají současně přísnému normativnímu předpisu. Autor musí přijmout a respektovat kánon – normu – předpis, a to jak ve smyslu počtu a typu předepsaných částí, jejich pořadí a hierarchie, tak i formálních parametrů (zejména pak délky udávané nejčastěji počtem znaků či normostran). Porušení kánonu je významným přečinem, který vede od návrhu k přepracování textu do stanoveného formátu až k jeho negativnímu hodnocení či dokonce zamítnutí. Konkrétní podoba kánonu a metodika represivního postupu v případě jeho nesplnění autorem se přitom případ od případu různí. Zpracovává-li autor vědecký či odborný text, je nutno se předem informovat o předpisu, v rámci jehož režimu bude práce přijata, vydána či jinak zveřejněna a následně jej maximálně respektovat. V případě VŠKP administrovaných na OU jsou tímto předpisem Pokyny pro vypracování (podrobně již viz výše kapitola 1).

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 4 hodiny.

6.1 Části Abstrakt, Klíčová slova, Obsah

Téměř každý prezentovaný odborný text bývá uvozován stručným shrnutím obsahu materiálu, které nazýváme Abstrakt (případně Shrnutí, Souhrn, Resumé, výjimečně pak dokonce Synopse, Přehled či Nástin), umístěvaném zpravidla na začátku práce. Jde o mimořádně důležitou část odborného textu, v níž autor musí stručně a jasně představit podstatu svého textu, a to formou, která by byla co nejvšeobecněji akceptovatelná. Správně napsaný Abstrakt umožňuje čtenáři rychlé a snadné seznámení se s textem jako celkem, které dále ústí do rozhodnutí, zda bude práci opravdu studovat, protože jej zajímá a je pro něj potřebná, anebo bude odložena, protože nevyhovuje jeho momentální informační potřebě. Obrazně řečeno, část Abstrakt plní funkci „katalogizačního lístku“, a jako taková má obsahovat všechny podstatné informace, zachovávající v maximálním zestručnění obsah celého textu. Abstrakt je zcela samostatný a vlastně nezávislý útvar koherentní povahy, který musí být formálně a především obsahově logicky strukturován. Jako takový bývá také zpřístupňován v různých databázích, přehledech či bibliografiích prací podobného zaměření jako veřejná prezentace ale i reprezentace celého odborného materiálu. S Abstraktem se tak logicky jako jednou z prvních částí graduačního textu seznamuje i oponent a jeho podoba (formální i obsahová) významným způsobem anticipuje očekávání, která mají být podrobným studiem práce naplněna. Význam Abstraktu je tedy pro přijetí textu důležitý a zpravidla také podléhá režimu překladu do cizího jazyka (u VŠKP na OU výlučně do angličtiny). Praxe

jednotlivých vědeckých oborů stanovuje vlastní úzus, co musí či co by měla část Abstrakt obsahovat (oblast přírodních věd se přitom značně liší od oblastí humanitní a umělecké).

Základní principy tvorby Abstraktu v bakalářských pracích na KHv PdF OU lze shrnout do následujících bodů:

- celek je vytvářen autorem, a to až při fázi finalizace vlastního textu – je třeba nahlížet na vlastní text nejen s absolutním autorským porozuměním ale i s nadhledem a odstupem;
- vlastní text VŠKP práce a její Abstrakt musí být nejen v souladu obsahovém, v logickém členění a posloupnosti problémů, ale i v jazykovém stylu;
- do Abstraktu se zahrnují pouze základní a nejdůležitější informace, generalizuje se, kombinuje a konstruuje – formulování této části je činností tvůrčí, nelze jen mechanicky přejímat nebo dokonce kopírovat souvislé části textu práce;
- koncepce Abstraktu by měla minimálně obsahovat, resp. jasně definovat: problém, cíl(e), metody, výsledky a závěry graduačního textu – do koncepce Abstraktu je však vhodné dále vkomponovat i upozornění na originální či jedinečné části práce (např. na výzkum, přílohy, možné návaznosti);
- rozsah části v bakalářských pracích by měl tvořit optimálně jediný odstavec čítající cca 10 – 15 řádků, každému problému (viz předešlý bod výčtu) by tedy měla být věnována jedna věta;
- jde-li o VŠKP většího rozsahu či o zpracování tématu výjimečného zjevu, může být, vyžaduje-li to situace, Abstrakt rozsáhlejší – v tomto případě je ale vhodné členit jej do více samostatných odstavců;
- plynutí Abstraktu je v ideálním případě lineární (sleduje logický postup vlastního textu práce) a současně i maximálně informativní.

Klíčová slova jsou druhým podstatným prvkem odborného textu, který slouží k rychlé a snadné orientaci čtenáře. V principu pro něj platí pravidla deklarovaná výše pro část Abstrakt. Klíčová slova v konkrétním výčtu se často zadávají do databází, kde jsou tzv. zaindexována a stávají se součástí režimu vyhledávačů. Musejí být proto plně v responsi s textem, k němuž se váží. Jde o slova či slovní spojení, která plní v textu funkci termínů, jsou součástí názvu práce, oddílů, kapitol a jsou ve vlastním textu nejčastěji používány. Pro zjednodušení si lze představit internetový vyhledávač, do něhož zadáváme parametry zboží, které chceme

zakoupit, pouze správně zadaná klíčová slova vedou k produktu, jež požadujeme. Slova by měla být uváděna především v základních tvarech a ve tvarech užívaných v termínech. Součástí Klíčových slov mohou být i vlastní jména (zejména v pracích biografické povahy) či názvy institucí (v případě, že bylo zkoumáno např. konkrétní školní prostředí). V případě některých odborných textů navrhuje vydavatel či editor dokonce databáze klíčových slov, s nimiž má autor pracovat, toto však není případ VŠKP na OU. Zde je bází výlučně vlastní autorský graduační text. Počet slov, která by měla část Klíčová slova obsahovat, není limitován, optimálně by mělo jít maximálně o desítku pojmů. Nutností je předklad části do angličtiny. Zde je třeba dát mimořádný pozor na možné terminologické posuny oproti češtině či oborovému úzu a také na korektnost překladu (ve smyslu etiky). Vlastní jména a toponyma se nepřekládají.

U rozsáhlejších odborných textů je nutně požadována zadavatelem část Obsah. Formální režim je v případě VŠKP na OU přesně stanoven předpisem Pokyny pro vypracování (podrobně již viz výše podkap. 1.3), který obsahuje nejen vlastní Šablonu, do níž je originální Obsah práce vkládán, ale určuje i místo, kam má být v textu vlastní graduační práce vložen (ostatně toto se týká všech kanonických částí VŠKP na OU). Pro práci s částí Obsah platí následující pravidla:

- je vytvářena průběžně a je modifikován v průběhu vlastního psaní (tedy nikoliv až při finalizaci textu) – zaručuje totiž nejen rychlou orientaci v textu, ale je především indikátorem logické posloupnosti problémů, jejich nadřazenosti, podřazenosti a vázanosti, a to v rámci koherentně zpracovaných oddílů, kapitol, podkapitol a dalších částí práce;
- kontinuálně s tvorbou textu je nutné aktualizovat stránkování – číselné údaje o rozsahu vznikající práce a jejích konkrétních kapitol a podkapitol je třeba podrobovat permanentní revizi, délka práce a její proporce musejí být přiměřené a vyvážené;
- při finalizaci graduační práce věnujeme kontrole části Obsah mimořádnou pozornost, uvedené titulky musí být v absolutním souladu s titulky uvedenými v textu, a to včetně stránkování;
- optimálně by se měla část Obsah u bakalářských prací zobrazovat jako jednostránkový přehled, tříštění textu do četných oddílů, kapitol, podkapitol nebo dokonce menších celků není u tohoto typu prací obvyklý a ani žádoucí;

- jednotlivé přílohy VŠKP se do Obsahu nevypisují, část obsahuje pouze titulkový odkaz Seznam příloh včetně strany, na níž již detailně rozpracovaný rozpis přílohového materiálu nalezneme;
- do grafického nastavení uvedeného v Pokynech pro vypracování se nevstupuje, pokud to ovšem nevyžaduje povaha práce (např. zdůvodněná zpřehledněním členění), dojde-li k takovému porušení Šablony je vhodné tuto skutečnost zohlednit v Části úvod včetně podrobného zdůvodnění provedené změny.

6.2 Část Seznam použité literatury

Seznam použité literatury (neboli bibliografie) podléhá opět režimu stanovenému v Pokynech pro vypracování pro všechny graduační práce realizované na OU. Řadíme ho vždy na konec díla a je závaznou součástí každého odborného textu (autor prokazuje, že zná problémovou literaturu k tématu a orientuje se v ní). Bibliografický záznam, s nímž dle předpisu pracují VŠKP realizované na OU, ovšem není v plném souladu s platnou citační normou a vlastně ani hudebněpedagogickým oborovým územ. Přesto jej chápeme jako závazný (univerzitní předpis však zajišťuje to nejpodstatnější – zápis přináší dostatečnou informaci o titulech, které byly zkráceně citovány ve vlastním textu či i v poznámkách jako přímý vnitřní odkaz na část Seznam použité literatury).

Do seznamu je třeba zařadit všechny prameny a literaturu, které byly v souvislosti s tvorbou VŠKP použity. Tedy právě a jen ty, které byly použity, nic nesmí chybět ani nesmí být použito smyšlených odkazů, kterými má být uměle „navýšena“ relevantnost práce. Rozsah bibliografie by měl být přiměřený typu textu, jeho velikosti, závažnosti a také aktuálnosti tématu. S narůstajícím významem textu VŠKP počet titulů v bibliografii stoupá (u bakalářských prací se očekává výčet čítající desítky odkazů včetně cizojazyčných a nejaktuálnějších). Jejich řazení není lineární (tedy ne podle toho, jak se ve vlastním textu objevují jako citáty a citace) ale abecední. Určující pro řazení je jméno prvního autora, dále pak spoluautorů. V případě, že je v textu citováno několik děl jednoho autora, pak se položky organizují podle abecedního pořádku názvů jeho prací. Je-li z objektivních důvodů vhodný jiný režim řazení, je nutno tuto věc prokonzultovat s vedoucím práce a v následně pak tuto skutečnost ozřejmit a vyargumentovat v části Úvod. Stejně je třeba postupovat i v případě, že je třeba detailněji členit Seznam použité literatury (např. oddělit prameny od použité literatury, internetové zdroje od tištěných, audioprameny od jiných pramenů atd. nebo vydělit manuskripta či učebnice od ostatních pramenů aj.).

U VŠKP se očekává, že autor prokáže co nejkomplexnější znalost odborné literatury vážící se k tématu, tedy jak primárních (před. monografie, sborníky, odborné časopisy), tak sekundárních informačních zdrojů (před. slovníky, encyklopedie, příručky, příp. i bibliografie), titulů dříve vydaných, ale i těch nejnovějších. Práce se skripty a učebnicemi je vázána tématem bakalářského zadání. Jako primární zdroj informací je standardně neužíváme vzhledem k jejich excerptivní a sumarizační povaze, jsou však na místě tam, kde je cílem VŠKP jejich popis, interpretace, komparace atp. Problematika internetu jako zdroje informací pro VŠKP byla podrobně popsána výše (kap. 4).

Odborný text bez bibliografie je nekorektní a VŠKP nepřijatelná. Za hrubou chybu je považováno např. citování literatury v originálním jazyce vydání, bylo-li pracováno s českým překladem. Nelze pardonovat absenci titulu v bibliografii graduační práce, který je opakovaně citován ve vlastním textu, stejně jako citování pramene, který neexistuje. Oponent je ostatně ve svém písemném hodnocení povinen upozornit na špatnou či neúplnou citaci a chyby v části Seznam použité literatury. Opakovaná vydání díla se uvádějí jen tehdy, plyne-li legitimita z vlastního textu (např. jsou-li v něm jednotlivá vydání diskutována a komparována, protože se významněji odlišují).

Použitou literaturu aspirant vždy průběžně konzultuje se svým vedoucím, příp. konzultanty, respektuje jejich doporučení, měl by použít literaturu stanovenou v zadání bakalářského tématu (pokud tak neučiní, měl by tuto skutečnost zdůvodnit v části Úvod). Jednotlivé tituly podrobuje kritické analýze a komparaci (zejména u českých prací vydaných před rokem 1989 a u internetových zdrojů informací). Primárním zdrojem poučení je odborná literatura, teprve následně tituly odborně popularizační či ryze popularizační povahy.

6.3 Části Úvod a Závěr

Ke psaní částí nazvaných Úvod a Závěr, které jsou nutnou součástí každé bakalářské práce, je možné přistoupit, až když je celý spis hotov. Jejich role v textu je mimořádně důležitá, ba klíčová. Čtenář totiž zpravidla studuje právě tyto dvě části ihned poté, co se seznámí s částmi Abstrakt a Klíčová slova. Při zběžném či tzv. rychlém čtení může dokonce nastat situace, že se čtenář seznámí pouze a jen s těmito částmi. Očekává totiž od nich všechny základní informace týkající se cíle, obsahu, koncepce a výstupů textu. Správné formulování těchto kapitol je tedy velmi důležité pro vytvoření celkového dojmu z textu jako takového. Jde současně vlastně o jediné části odborného textu, kde se od autora očekává jistá míra subjektivity až osobnosti.

Části Úvod a Závěr by neměly obsahovat poznámkový aparát ani grafické materiály, měly by být psány jako souvislý text bez výčtů a tříštění na podkapitoly. Je naopak vhodné funkčně a esteticky vkomponovat do jejich textu krátká a výstižná (úderná, nepřipouštějící zpochybnění) motta či citáty odkazující na autority korespondující s předmětem práce (nejlépe pak jimi obě části otevřít a uzavřít). Autor takto prokazuje nadhled nad problematikou, vlastní text odlehčuje a ztraktivňuje.

Rozsah Úvodu a Závěru by měl vyplynout z celkové délky a charakteru bakalářské práce. Určující rovněž je osobnost autora (od exaktních „málomluvných“ typů až k poeticky laděným orátorům). Při běžném rozsahu cca 35 stran vlastního textu bakalářské práce by se délka každé z částí mohla pohybovat kolem dvou stran.

V části Úvod by pak měly být definovány, rozvedeny, konkretizovány především tyto momenty:

- cíle práce (tedy proč bakalářská práce vzniká – historický a současný stav problematiky a bádání v ní a především aktuálnost řešené problematiky v kontextu času a prostoru – pojetí, přístupu, šetření, komparace teorie s praxí atd.);
- zdůvodnění výběru tématu, jeho jedinečnosti, příp. izolovanosti či zúžení pojetí;
- osobní motivace, návaznosti, kompetence autora k řešení tématu (jeho konkrétní znalosti, dovednosti a postoje), geneze zájmu o téma (pohnutky, vlastní aktivity v problematice atd.) – zde je dokonce mimořádně vhodné použít ich- formu výpovědi;
- specifika a osobitost pojetí bakalářské práce (jakási „moje idea přístupu“), zvláštnosti v pojetí a přístupu (je zde třeba zdůvodnění „nestandardnosti“, omezení, nedostatky práce atd.) – je vhodné případné objektivní výhrady k těmto momentům předem relativizovat, zdůvodnit nebo vyvrátit;
- stručné komentování koncepce a struktury práce (je vhodné především zdůraznit integrativnost a multioborovost práce výčtem oborů, suboborů, věd atd.) – je nutno vstřípit čtenáři, že jde o koncept promyšlený a formálně vyrovnaný;
- kvantitativní a kvalitativní komparace bloků, oddílů, problémů bakalářské práce (je třeba upozornit na nejpodstatnější části textu, nejdůležitější kapitoly atp. a současně zdůvodnit případnou rozsahovou disproporčnost jednotlivých částí práce);
- zdůraznění bonit textu (např. odkazem na hodnotu autentických, originálních či dosud nepublikovaných příloh, odkazem na rozsáhlou, antikvitní či naopak nejmodernější

použitou literaturu především zahraniční provenience, odkazem na originální grafické řešení práce atp.);

- charakteristika metodologie provedených průzkumů, šetření či výzkumů nejlépe členěně dle oddílů, kapitol atd. – zde je možné a vhodné citovat authority, vzorové přístupy a konkrétní práce, kterými se autor při psaní svého textu inspiroval atd. (je nutné respektovat zavedené oborové metodologické modely, charakteristiky a logiku vědy a výzkumu v oblasti muzikologie či hudební pedagogiky);
- původnost, novost a inovativnost bakalářské práce a její případná praktická využitelnost v současné či budoucí hudební či hudebně pedagogické praxi.

Na závěr části Úvod je vhodné skromně podotknout, že autor si je vědom jisté separativnosti, kusosti, neúplnosti či schematičnosti svého textu.

Část Závěr není možné zaměňovat s jakýmsi finálním souhrnem spisu. Nejde o to opětovně opakovat zjištění vzešlá z průzkumu, šetření či výzkumu. Jde o formulaci závěru ve smyslu účelu celého textu a tedy především o konfrontaci naplnění zadání bakalářské práce s jejím konečným tvarem. Tato kapitola by měla být velmi stručná a měla by plnit funkci „generální tečky“ VŠKP. Z hlediska obsahového by tedy měla přinést:

- shrnutí současné situace v problematice a vyústění ve smysluplnost bakalářské práce jako takové (nová zjištění publikovaná v práci a oborová problematika);
- konfrontace stanoveného cíle bakalářské práce s jeho faktickým naplněním (je dále vhodné naznačit, jaké další alternativy problematika přináší, tedy možné plánu do budoucna);
- komentování výstupů práce z hlediska jejich legitimacy (osobní zkušeností, průzkumy, šetřeními, výzkumy atd.);
- definování toho, jaké je autorovo finální zjištění v tématu;
- naznačení provázanosti bakalářské práce s vlastní hudební či hudebně pedagogickou praxí a to především v horizontu budoucnosti;
- u bakalářských prací se navíc očekává, že autor zmíní své další badatelské plány v oblasti zejména ve smyslu dalšího svého studia, např. navázání na téma v potenciálně řešeném diplomovém úkolu.

Na závěr kapitoly je vhodné opět skromně podotknout, že si je autor vědom neukončenosti a vlastně i „neukončitelnosti“ problematiky. Současně je pak třeba navrhnout možné návaznosti práce ve smyslu dalšího směřování výzkumu v tématu či dokonce v celém oboru. Text Závěru je vhodný uzavřít jasně, razantně a efektně, snad jakýmsi přáním, apelem či mementem (např. prostřednictvím řečnické otázky, aposiopese či vhodného citátu).

6.4 Další povinné části bakalářské práce podle vnitřního předpisu OU

Za kanonické části graduačních textů na OU lze podle předpisu Pokyny pro vypracování (podrobně viz výše podkap. 1.2 a 1.3) navíc považovat Čestné prohlášení, Zadání bakalářské práce a Poděkování s prohlášením o autorizaci. V předpisu je určena jejich obsahová a formální podoba a místo (včetně pořadí v řazení), kam mají být v textu VŠKP vloženy. Jsou povinnou součástí materiálu a na určených místech musejí být autorizovány datovaným vlastnoručním podpisem. Datum by mělo být v relaci s odevzdáním práce.

Každý fyzicky odevzdaný výtisk musí být datovaně podepsán na dvou místech (v Čestném prohlášení a v Poděkování s prohlášením o autorizaci). Předkladatel svým podpisem nezpochybnitelně ztvrzuje, že se seznámil a identifikoval s oběma prohlášeními. Do formátu a obsahu Čestného prohlášení a prohlášení o autorizaci bakalář – aspirant po stránce obsahové nijak nezasahuje.

Součástí práce se stává také Zadání bakalářské práce, které je generováno na základě vypsání tématu administrátory. Student si jej osobně vyzvedne na sekretariátu KHv PdF OU ne dříve než cca týden po zadání. Při finalizaci textu VŠKP se protokol o zadání kopíruje a student jej musí vložit do graduačního textu jako dvě stránky fotokopie (tedy nejen pevně svázat do vlastního textu práce, ale i scanovat do elektronické verze, která se vkládá do Databáze VŠKP). Vedoucí práce, resp. především oponent pak jako součást svého hodnocení kontroluje, a v případě nesouladu komentuje, sounáležitost zadání s finálně odevzdaným textem. Dojde-li v průběhu řešení bakalářského zadání k jakékoliv změně oproti původnímu zadání, zapříčiněné čímkoliv, je třeba provést změnu, která se odrazí v novém zadání úkolu (procedura je naznačena výše, viz 1. 3). Režimu změny je podřízena především změna názvu práce a vedoucího práce (resp. i zadávající katedry), příp. významnější změny zásad pro vypracování. Nelze předkládat bakalářský text, který není v souladu se zadáním, tedy např. má jiný název, byť by se lišil v jediném slově.

Poděkování jako kanonickou část VŠKP si formuluje bakalář – aspirant sám a dle svého uvážení. Měl by v něm adresně zohlednit, kdo a v čem byl jeho práci přínosem. Na prvním

místě je vhodné poděkovat právě vedoucímu graduační práce (je vhodné toto poděkování rozvést), dále pak jsou jmenováni všichni, kteří zdar bakalářského zadání podpořili (od dalších konzultantů, přes zprostředkovatele informací, instituce a jejich zástupce, respondenty dotazníků atd. až k rodině autora). Poděkování může být formulováno emotivně. Je vlastně jediným místem odborného graduačního textu, kde je subjektivita na místě a žádoucí. Rozsah části Poděkování zpravidla čítá několik řádků. Jmenný výčet (např. všech spolupracovníků nebo účastníků výzkumu) nadměrně zatěžující prostor není možný.

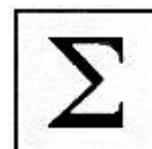
Shrnutí kapitoly

Jako kanonické části odborného textu jsou zpravidla označovány ty, které zadavatel od autora jako nutnou součást jeho materiálu, požaduje. Podléhají současně přísnému normativnímu předpisu. Konkrétní podoba kánonu a metodika represivního postupu v případě jeho nesplnění autorem se přitom případ od případu různí. V případě VŠKP administrovaných na OU jsou tímto předpisem Pokyny pro vypracování.

Téměř každý prezentovaný odborný text bývá uvozován stručným shrnutím obsahu, které nazýváme Abstrakt, umístěvaném zpravidla na začátku práce. Jde o mimořádně důležitou část odborného textu, v níž autor musí stručně a jasně představit podstatu svého textu, a to formou, která by byla co nejvšeobecněji akceptovatelná. Abstrakt plní funkci „katalogizačního lístku“, a jako taková má obsahovat všechny podstatné informace, zachovávající v maximálním zestručnění obsah celého textu. Abstrakt je zcela samostatný a vlastně nezávislý útvar koherentní povahy, který musí být formálně a především obsahově logicky strukturován.

Klíčová slova jsou druhým podstatným prvkem odborného textu, který slouží k rychlé a snadné orientaci čtenáře. Klíčová slova v konkrétním výčtu se často zadávají do databází, kde jsou tzv. zaindexovány a stávají se součástí režimu vyhledávačů. Musejí být proto plně v responsi s textem, k němuž se váží. Jde o slova či slovní spojení, která plní v textu funkci termínů, jsou součástí názvu práce, oddílů, kapitol a jsou ve vlastním textu nejčastěji používány.

U rozsáhlejších odborných textů je nutně požadována část Obsah. Formální režim je v případě VŠKP na OU přesně stanoven předpisem Pokyny pro vypracování, který obsahuje nejen vlastní šablonu, do níž je originální obsah práce vkládán, ale určuje i místo, kam má být v textu vlastní graduační práce vložen.

Seznam použité literatury podléhá opět režimu stanovenému v Pokynech pro vypracování pro všechny graduační práce realizované na OU. Řadíme ho vždy na konec díla a je závaznou součástí každého odborného textu. Bibliografického záznamu zde požadovaný není v plném souladu s platnou citační ani oborovou normou, přesto jej chápeme jako závazný. Do seznamu je třeba zařadit všechny prameny a literaturu, které byly v souvislosti s tvorbou VŠKP použity. Jejich řazení není lineární ale abecední. Odborný text bez bibliografie je nekorektní a VŠKP nepřijatelná.

Ke psaní částí nazvaných Úvod a Závěr, které jsou nutnou součástí bakalářské práce, je možné přistoupit, až když je celý text hotov. Jejich role v textu je klíčová. Správné formulování těchto kapitol je tedy velmi důležité pro vytvoření celkového dojmu z textu jako takového. Jde současně vlastně o jediné části odborného textu, kde se od autora očekává jistá míra subjektivity až osobnosti. Části Úvod a Závěr by neměly obsahovat poznámkový aparát ani grafické materiály, měly by být psány jako souvislý text výčtů a tříštění na podkapitoly. Je naopak vhodné funkčně a esteticky vkomponovat do jejich textu krátká a výstižná motta či citáty odkazující na autority korespondující s předmětem práce. Autor takto prokazuje nadhled nad problematikou a vlastní text odlehčuje.

Za kanonické části graduačních textů na OU lze podle předpisu Pokyny pro vypracování navíc považovat Česné prohlášení, Zadání bakalářské práce a Poděkování s prohlášením o autorizaci. V předpisu je určena jejich obsahová a formální podoba a místo, kam mají být v textu VŠKP vloženy. Jsou povinnou součástí materiálu a na určených místech musejí být autorizovány datovaným vlastnoručním podpisem. Datum by mělo být v relaci s odevzdáním práce.

Kontrolní otázky a úkoly

1. Vysvětlete, co to jsou kanonické části odborného textu, a které z nich musí být součástí VŠKP na OU dle předpisu Pokyny pro vypracování.
2. Objasněte, k čemu slouží část Abstrakt, a jmenujte základní principy, podle nichž je vhodné tuto část graduačního textu vytvořit.
3. Definovat, co je předmětem části Klíčová slova.
4. K čemu slouží část Obsah a jaká pravidla je vhodné respektovat při jejím formulování a formátování?
5. Objasněte standardní podobu, obsah a vnitřní členění části Seznam použité literatury.
6. Vysvětlete, jak vhodně formulovat části Úvod a Závěr.

7. Proved'te výčet všech dalších povinných částí graduačních prací podle vnitřního předpisu OU.

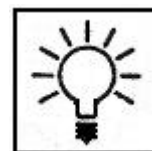
Úkoly k textu

1. Vysvětlíte k jakým situacím (neporozuměním či nedorozuměním) by došlo, kdyby v graduačním textu chyběla některá z kanonických částí.
2. Objasněte, proč je nutné části Úvod a Závěr tvořit až při finalizaci VŠKP, a popište situaci, která by nastala, pokud by autor textu chtěl napsáním právě těchto dvou částí tvorbu svého graduačního textu zahájit.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Otázky k zamyšlení

Následující úkoly se vází k samostudiu konkrétní obhájené VŠKP zavěšené a tedy veřejně přístupné v systému DIPL2. Příkladová graduační práce bude konkretizována vyučující na přednášce předcházející plnění těchto úkolů.

1. Charakterizujte, jak je v textu VŠKP koncipována část Abstrakt. Upozorněte především na chyby, kterých se zde autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb. Identickou analýzu proved'te i u cizojazyčné verze Abstraktu.
2. Objasněte, jak autor vytvořit část Klíčová slova. Upozorněte především na chyby, kterých se při její tvorbě dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb. Identickou analýzu proved'te i u cizojazyčné verze Klíčových slov.
3. Proved'te kritickou analýzu části Obsah. Upozorněte především na chyby, kterých se ve formulaci titulů dopustil. Zkontrolujte formátování této části. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
4. Jakým způsobem autor VŠKP vede režim části Seznam použité literatury? Podrobně analyzujte chyby věcné, obsahové, formální. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
5. Komentujte nejzásadnější chyby, které z hlediska koncepčního vykazuje část Úvod. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
6. Komentujte nejzásadnější chyby, které z hlediska koncepčního vykazuje část Závěr. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
7. Zkontrolujte všechny další povinné části graduačního textu podle vnitřního předpisu OU. Komentujte nedostatky a navrhněte způsob jejich odstranění.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Korespondenční úkoly pro studující v distanční formě studia

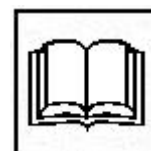
Následující úkoly se váží k samostudiu konkrétní obhájené VŠKP zavěšené a tedy veřejně přístupné v systému DIPL2. Příkladová graduační práce bude konkretizována vyučující prostřednictvím autentického zadání.

1. Charakterizujte, jak je v textu VŠKP koncipována část Abstrakt. Upozorněte především na chyby, kterých se zde autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb. Identickou analýzu proveďte i u cizojazyčné verze části Abstrakt.
2. Objasněte, jak autor vytvořit část Klíčová slova. Upozorněte především na chyby, kterých se při její tvorbě dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb. Identickou analýzu proveďte i u cizojazyčné verze části Klíčová slova.
3. Proveďte kritickou analýzu části Obsah. Upozorněte především na chyby, kterých se ve formulaci titulů dopustil. Zkontrolujte formátování této části. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
4. Jakým způsobem autor VŠKP vede režim části Seznam použité literatury? Podrobně analyzujte chyby věcné, obsahové, formální. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
5. Komentujte nejzásadnější chyby, které z hlediska koncepčního vykazuje část Úvod. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
6. Komentujte nejzásadnější chyby, které z hlediska koncepčního vykazuje část Závěr. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
7. Zkontrolujte všechny další povinné části graduačního textu podle vnitřního předpisu OU. Komentujte nedostatky a navrhněte způsob jejich odstranění.

Řešení těchto korespondenčních úkolů spadá do režimu POT (práce opravená tutorem).

Citovaná a doporučená literatura

KLUGEROVÁ, Jarmila. *Jak vypracovat bakalářskou, diplomovou, rigorózní a diplomovou práci*. 3. přepracované vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. 48 s. ISBN 978-80-7452-004-4.

7 Jazyk a formální zpracování bakalářské práce

V této kapitole se dozvíte:

- že jazyk, v němž jsou graduační práce na OU vypracovány, obhajovány a hodnoceny, je určen akreditačním spisem každého jednotlivého studijního programu, resp. oboru v případě KHv PdF OU jde pak o češtinu;
- jaká pravidla platí pro jazyk odborného textu a jaká jsou jeho specifika;
- o konfrontaci jazykové roviny českých vědeckých prací s cizími jazykovými prostředími a o problematice cizojazyčných překladů v bakalářské práci;
- proč a jak zpracovávat vlastní bakalářský text přímo na počítači v tzv. Šabloně.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- vysvětlit, proč v případě KHv PdF OU je možné vypracovat graduační text v češtině;
- vyjmenovat, jaká pravidla platí pro jazyk odborného textu, a ozřejmit, jaká jsou jeho specifika;
- zasvěceně hovořit o konfrontaci jazykové roviny českých vědeckých prací s cizími jazykovými prostředími a o problematice cizojazyčných překladů v bakalářské práci;
- ozřejmit, proč a jak zpracovávat vlastní bakalářský text přímo na počítači v tzv. Šabloně.

Klíčová slova kapitoly: Jazyk odborného textu, specifika odborného jazyka, formální zpracování textu, cizojazyčné překlady, zpracování odborného textu na počítači.

Průvodce studiem

Jazyk, v němž jsou graduační práce na OU vypracovány, obhajovány a hodnoceny, je určen akreditačním spisem každého jednotlivého studijního programu, resp. oboru (na OU jde v současnosti o jazyk český, anglický, francouzský, španělský, ruský, polský a slovenský). KHv PdF OU má akreditovány pouze studijní obory vyučované v češtině, z toho plyne, že i graduační práce musejí být zpracovány v češtině. Zvláštním případem samozřejmě mohou být texty, které jsou z povahy svého zadání víceborové a dotýkají se cizojazyčných kontextů. Zde je na autoru a vedoucím práce stanovit poměr mezi četností užíváním českého a cizího jazyka, a zejména nastavit smysl a funkčnost

používání „cizojazyčnosti“, resp. „vícejazyčnosti“. Každopádně platí, že cizího jazyka by se mělo užívat pouze a jen tam, kde je jeho výskyt funkční a fungující. Samoúčelné jazykové exhibice a nadužívání cizího jazyka jsou chápány a hodnoceny jako kontraproduktivní.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 4 hodiny.

7.1 Jazyk odborného textu a jeho specifika

Graduační texty jsou ze své povahy texty odborné a je proto nevyhnutné, aby byly psány tzv. vědeckým či odborným stylem psaní. Jazyková úroveň práce je přitom významnou rovinou, která podléhá samostatnému hodnocení, a je-li špatná či nedostačující, pak se tento fakt významně promítá do celkového hodnocení bakalářského textu. Odborný styl psaní má svá specifika a jeho zvládnutí je věcí dlouhodobějšího cviku, tedy tvorby většího množství vlastních textů. Dovednost přesně a smysluplně formulovat prostřednictvím odborného jazyka je specifickou dovedností, která není dána automaticky a ani všem stejnou měrou. Lze se jí však do jisté míry naučit. Tato dovednost současně také nemusí být v souladu s vyšší či dokonce vysokou verbální kompetencí autora. Množství mluvených komunikátů, kterými se oborový student na KHv PdF OU při svém studiu prezentuje, navíc významně převyšuje komunikáty psané. Na počátku tvorby bakalářské práce je tedy mimořádně vhodné pročíst větší množství analogických oborových textů (zde VŠKP), příp. prostudovat některou z mnoha existujících příruček k tvorbě odborných textů.

Problematika jazykové stránky VŠKP není zdaleka jen věcí gramatické a stylistické správnosti. Jde především o dodržování „norem“ vědeckého vyjadřování, které je však navíc značně specifické pro každý vybraný vědecký obor, tedy výrazně variabilní a heterogenní. Zde je třeba od počátku zadání tématu precizně konzultovat s vedoucím práce a nepsat ihned rozsáhlejší texty. Mnohem účelnější je zpracovat precizně kratší odborné pojednání v rámci teoretické části práce a konzultovat nejen jeho obsahové, ale také jazykové parametry (toto doporučení se vztahuje na všechny studenty včetně studentů bohemistiky, jejichž práce sice většinou mají vyšší jazykovou úroveň, rozhodně to však nelze považovat za pravidlo).

Vědecký či odborný styl je stylem výlučným, je nástrojem rozvoje a prezentace poznání, zdůrazňuje a posiluje vědeckou rovinu sdělení. Je třeba mít na paměti, že vědecký či odborný styl vyjadřování je velmi náročný zejména pro určující kritéria přesnosti, určitosti a pojmovosti. Text VŠKP je vždy textem odborným, nikoliv naučným, popularizačním ani učebním. Na straně druhé není nutné a vlastně ani možné oprostít studentské autorské

graduační texty od osobitého stylu, který zrcadlí tvůrce. Je však nevyhnutné najít mezi oběma rovinami potřebnou rovnováhu. Základním pravidlem přitom je, že píšeme texty určené oborovým specialistům, počítáme tedy s jejich odbornou erudicí, sečtělostí, zkušenostmi a praxí. Jako základní pravidla psaní vědeckým či odborným stylem je třeba respektovat čtyři následující:

- hierarchizace – uvažování v hierarchiích významových i jazykových;
- srozumitelnost, jasnost a přehlednost;
- jednoznačnost, určitost, přesnost;
- objektivnost, neosobnost, věcnost.

Nejčastějších chyby, které se v graduačních textech vysokoškolských studentů objevují, umožňují stanovit ještě mnohé další principy panující v oblasti jazyka VŠKP. K těm nejpodstatnějším pak patří:

- užíváme českého spisovného jazyka a dodržujeme pravidla českého pravopisu (konfrontace s odbornými jazykovými příručkami a konzultace s bohemisty jsou žádoucí nejen u problematických jevů);
- není vhodné užívat osobní vyjadřování s užíváním nevhodného slova „já“ – pracujeme s 1. osobou plurálu či 3. osobou singuláru, osobní zrcadlení není možné v teoretických oddílech práce, je naopak vhodné v částech Úvod a Závěr, příp. v praktických oddílech, pokud jde o popis vlastních zkušeností či fungování v praxi;
- v textu nelze svévolně měnit osobu, číslo a čas sloves – toto se samozřejmě nevztahuje na funkční užívání citátů, citací apod.;
- je třeba preferovat poučené užívání termínů a v oboru zaběhlých spojení;
- je nutné vystříhat se používání jazykových prostředků beletrizujících, emočních a afektových, poetizujících, archaismů, vulgarismů, otázek (přímých i řečnických), přímé řeči, zvolání, citoslovcí, aposiopese, metafor atp.;
- je třeba eliminovat komplikovaná souvětí a rozsáhlé výčty;
- potřebné je třídění myšlenek podle jejich důležitosti a vzájemných vazeb a zabraňování opakování (při opětovném uvádění informace vždy užíváme principu vnitřního odkazování);

- odkazy na informace, které budou teprve následovat či na přílohu, která jmenovaná fakta dokladují, je třeba precizně avizovat stranou, kapitolou, podkapitolou či číslem přílohy (opět dle principu vnitřního textového odkazu);
- text VŠKP je nutné promyšleně členit;
- poznámkový aparát podléhá jednotnému jazykovému stylu;
- je třeba jasně rozlišovat informace, příp. popis od interpretace a hodnocení (v rámci hodnocení musí být jasné, zda jde o věc obecného náhledu či o subjektivní postoj autora);
- klíčové části textu, stejně jako Úvod a Závěr práce je možné „kolorovat“ mottý a citáty (ideálně poetizujícími a emoce vzbuzujícími), tyto však musí mít přímou věcnou vazbu k dané textové pasáži a především k ideji práce jako celku;
- jazykovou kultivovanost textu významně zvyšuje eliminování a náhrada slovesa „být“ a jeho tvarů, stejně jako snaha neopakovat slova (nejen v rámci věty, souvětí či odstavce, ale i v rámci větších textových celků).

Jazykovou rovinu graduačních textů je nevyhnutné podrobit precizní kontrole a to hned na několika frontách a opakovaně: ideálně alespoň trojí kontrole (autorem, kontrole oborovým odborníkem a bohemistou). Automatická kontrola pravopisu a gramatiky počítačem je zcela nedostačující.

7.2 Problematika cizojazyčných překladů v bakalářské práci

Významným jevem současnosti v oblasti vědeckých prací a vědeckého způsobu vyjadřování je, že jejich jazyková rovina je významně konfrontována s cizojazyčnými prostředími, zejména pak s angličtinou. Jazyk českého odborného vyjadřování proto ztrácí svou homogenitu a je ovlivňován jak v rovině stylistické, tak v oblasti úzu kompozičního. Je to dáno mj. tím, že věda funguje „skrze hranice“ a práce s cizojazyčnými texty (jsou zde myšleny originální verze nikoliv překlady) by neměla být ani ve VŠKP opomíjena.

Žádoucí konfrontace odborné problematiky se zahraničními analogiemi, vzory, modely však přináší hned několik rizik: může vést k terminologickému zmatení či nežádoucím posunům, nabourává či destruuje přirozené plynutí textu v češtině, posouvá a zpravidla zvyšuje nároky na autorskou odpovědnost za dešifraci textu.

Východisko je evidentní, preferujeme český jazyk před cizojazyčnými pasážemi, na významové posuny v poznámkách upozorňujeme, nesoulad komentujeme a vysvětlujeme. U citací platí, že kratší citáty ve známých jazycích (tj. angličtina, němčina) zpravidla není nutné

překládat. V ostatních případech jednoznačně preferujeme překlad. Je věcí úvahy autora, zda v textu uvede cizojazyčné znění pasáže a v poznámce pak její českou verzi, nebo zda užije obojího v přímém sledu za sebou, příp. zda se omezí pouze na přeloženou verzi textového oddílu. Důležité však je, aby v celé práci podléhala tato praxe jednotné normě, aby byla zaručena věcná správnost a přesnost překladu a aby bylo evidentní autorství (je třeba explicitně uvést, a to v poznámce při prvním užití cizojazyčnosti či v části Úvod, kdo je překladatelem). Je třeba dbát také na to, aby cizojazyčné citace příliš nezatěžovaly text a nečinily jej tak špatně srozumitelným nebo nečitelným. Pokud se autor rozhodne tyto pasáže oddělit od ostatního textu graficky (v rámci stylů nejčastěji kurzívou), nesmí být text příliš graficky roztrášen a zvolený styl by měl být vázán pouze na tuto praxi.

Samostatným problémem jsou pak povinné cizojazyčné části odborného textu jako takového. Z kanonických částí VŠKP na OU jde pak jen o anglické znění čelní strany práce (včetně názvu graduačního textu) a částí Abstrakt a Klíčová slova. Zde platí, že překlad pořizujeme až při finalizaci textu, že česká a anglická verze se musejí plně shodovat, a především, že anglické znění musí být jazykově a obsahově správné. Otročským doslovným překladem totiž často dochází k úsměvným významovým posunům či nonsensům. Překlad je proto vždy třeba konzultovat nejen s jazykovým poradcem, ale především s oborovým specialistou (problematika užívání odborných termínů totiž zpravidla není lingvistům, příp. rodilým mluvčím známa).

7.3 Zpracování bakalářské práce na počítači

Běžnou praxí současnosti v oblasti vědeckých textů je, že nevznikají tzv. rukopisy, ale práce se od počátku rodí a modifikují na počítači. V případě, že existuje formální předpis pro zpracování textu, je pak velmi vhodné psát materiál již přímo v určeném formátu. Pro vlastní tvorbu graduačních textů předkládaných na OU je proto vždy třeba, a to již od formulace prvních kapitol, pracovat se závazným předpisem určujícím vizuální podobu práce, která je studentům zprostředkována jako tzv. Šablona (podrobně viz výše podkap. 1.2). Formátování je to specifické a třeba mu jako systému grafické organizace plně přivyknout. Umožňuje samozřejmě využívat řady kapacit počítačové práce s textem. Do šablony však nelze svévolně zasahovat, změna nastavení by byla hodnocena jako významný nedostatek bakalářské práce.

Po formální stránce je třeba předložit text graficky upravený, korektní a úhledný. Doporučuje se proto průběžná kontrola a cizelace. Konkrétní typografická úprava je významně dána formátem Šablony (zejména je stanoveno a přednastaveno základní písmo hlavního textu, úprava nadpisů, formát části Obsah, stránkování a formát stránky, způsob

citací v části Seznam použité literatury), současně však umožňuje dílčí variantnost (např. úprava nadpisu dílčích kapitol a především subkapitol, způsob odsazení textu, prezentace výčtů, vyznačování částí textu ad.). Zde je vhodné konzultovat formát se školitelem a jasně hned na počátku stanovit, v jakém grafickém režimu bude text psán. Určující je tedy zde především Šablona, dále pak reprografický úzus a snaha autora všemi prostředky zpřehlednit text a učinit jej čtivým.

Finální korekce ve smyslu formátování textu (zejména odstranění ukončenosti řádků spojkami, číslicemi, pomlčkami atd., posouvání odstavců ve smyslu eliminace tzv. sirotků a vdov – neúplných řádků na začátku a konci stránek, posuny začátků oddílů na samostatné stránky, kompletace příloh a výčtů atd.) se neprovádějí průběžně, naopak až těsně před konečným uzavřením textu do blokovaného formátu, jeho tiskem a nasazením do DIPL2.

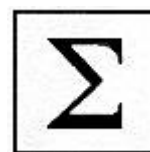
Obligátním problémem tvorby graduačních textů na počítači je jejich zálohování. Základním pravidlem je, že „*žádné množství záloh není moc*“. Dlouhodobá praxe směřuje k následující metodice:

- při každodenním psaní je třeba průběžně práci ukládat a nespoléhat se na mechanické periodické nastavení počítače;
- po skončení každé denní práce je důležité celý text uložit nejen v pracovním počítači, ale i ve dvou externích zdrojích;
- „staré“ verze textu je vhodné nemazat ani nepřepisovat, ale archivovat, aby bylo možno se k nim kdykoliv vrátit;
- přílohy (textové, vizuální, auditivní, audiovizuální) jsou zpracovávány odděleně od vlastního textu, jsou k němu přidány až při finalizaci, i tyto je třeba pečlivě zálohovat;
- finální verzi materiálu nevyhnutelně zálohuje i v uzavřeném formátu vypálením na CD či DVD.

Ztráta či znehodnocení již napsaného textu, zpracovaných příloh, pramenů či literatury, v krajním případě celého hotové práce je při tvorbě důležitých textů běžnou a stále opakovanou praxí. Obezřetnost a prevence je proto vždy na místě.

Shrnutí kapitoly

Jazyk, v němž jsou graduační práce na OU vypracovány, obhajovány a hodnoceny, je určen akreditačním spisem každého jednotlivého studijního programu, resp. oboru. KHv PdF

OU má akreditovány pouze studijní obory vyučované v češtině, cizího jazyka by se tak mělo užívat pouze a jen tam, kde je jeho výskyt funkční a fungující.

Graduační texty jsou ze své povahy texty odborné a je proto nevyhnutné, aby byly psány tzv. vědeckým či odborným stylem psaní. Jazyková úroveň práce je přitom významnou rovinou, která podléhá samostatnému hodnocení, a je-li špatná či nedostačující, pak se tento fakt významně promítá do celkového hodnocení bakalářského textu. Odborný styl psaní má svá specifika a jeho zvládnutí je věcí dlouhodobějšího cviku, tedy tvorby většího množství vlastních textů. Problematika jazykové stránky VŠKP není zdaleka jen věcí gramatické a stylistické správnosti. Jde především o dodržování „norem“ vědeckého vyjadřování, které je však navíc značně specifické pro každý vybraný vědecký obor, tedy výrazně variabilní a heterogenní. Vědecký či odborný styl je stylem výlučným, je nástrojem rozvoje a prezentace poznání, zdůrazňuje a posiluje vědeckou rovinu sdělení. Je třeba mít na paměti, že vědecký či odborný styl vyjadřování je velmi náročný zejména pro určující kritéria přesnosti, určitosti a pojmovosti. Jazykovou rovinu graduačních textů je třeba podrobit precizní kontrole, a to hned na několika frontách a opakovaně.

Významným jevem současnosti v oblasti vědeckých prací a vědeckého způsobu vyjadřování je, že jejich jazyková rovina je významně konfrontována s cizojazyčnými prostředími, zejména pak s angličtinou. Jazyk českého odborného vyjadřování proto ztrácí svou homogenitu a je ovlivňován jak v rovině stylistické, tak v oblasti úzu kompozičního. Je to dáno mj. tím, že věda funguje „skrze hranice“ a práce s cizojazyčnými texty by neměla být ani ve VŠKP opomíjena. Samostatným problémem jsou pak povinné cizojazyčné části odborného textu jako takového. Zde platí, že překlad pořizujeme až při finalizaci textu, že česká a anglická verze se musejí plně shodovat a především, že anglické znění musí být jazykově a obsahově správné.

Běžnou praxí současnosti v oblasti vědeckých textů je, že nevznikají tzv. rukopisy, ale práce se od počátku rodí a modifikují na počítači. V případě, že existuje formální předpis pro zpracování textu, je pak velmi vhodné psát materiál již přímo v určeném formátu. Pro vlastní tvorbu graduačních textů předkládaných na OU proto vždy třeba, a to již od formulace prvních kapitol, pracovat se závazným předpisem určujícím vizuální podobu práce, která je studentům zprostředkována jako tzv. Šablona. Po formální stránce je třeba předložit text graficky upravený korektně a úhledně. Finální korekce ve smyslu formátování textu se neprovádějí průběžně, naopak až těsně před konečným uzavřením textu do blokového formátu, jeho tiskem a nasazením do DIPL2.

Kontrolní otázky a úkoly

1. Jaká jsou základní pravidla pro psaní vědeckým či odborným stylem.
2. Vyjmenujte chyby, které se z hlediska užívání jazyka nejčastěji opakují ve VŠKP.
3. Vysvětlíte, proč je vhodné administrovat, zpracovávat a finalizovat graduační text na počítači.
4. K čemu slouží tzv. Šablona určená pro vypracování VŠKP na OU?

Úkoly k textu

1. Vytvořte příklady, kdy je možné na OU vypracovávat, obhajovat a hodnotit VŠKP v jiném jazyce než českém.
2. Popište, jakým způsobem lze zálohovat nově vytvořený text VŠKP pro jeho bezpečné uchování.
3. Navrhněte optimální počet kopií, které jsou dostačující pro bezpečné uchování VŠKP.

Otázky k zamyšlení:

Následující úkoly se váží k samostudiu konkrétní obhájené VŠKP zavěšené a tedy veřejně přístupné v systému DIPL2. Příkladová graduační práce bude konkretizována vyučující na přednášce předcházející plnění těchto úkolů.

1. Kriticky zhodnoťte jazyk VŠKP. Upozorněte především na nejčastější chyby, kterých se zde autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
2. Vyberte cizojazyčné pasáže, které graduační text obsahuje, a zaměřte se na ně jednak z hlediska kvality obsahového a formálního zpracování a pak také z hlediska kvality jazykové.
3. Zhodnoťte úroveň formálního zpracování textu VŠKP. Upozorněte především na nejčastější chyby, kterých se zde autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Korespondenční úkoly pro studující v distanční formě studia

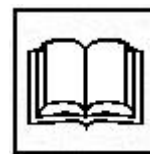
Následující úkoly se váží k samostudiu konkrétní obhájené VŠKP zavěšené a tedy veřejně přístupné v systému DIPL2. Příkladová graduační práce bude konkretizována vyučující prostřednictvím autentického zadání.

1. Kriticky zhodnoťte jazyk VŠKP. Upozorněte především na nejčastější chyby, kterých se zde autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.
2. Vyberte cizojazyčné pasáže, které graduační text obsahuje, a zaměřte se na ně jednak z hlediska kvality obsahového a formálního zpracování a pak také z hlediska kvality jazykové.
3. Zhodnoťte úroveň formálního zpracování textu VŠKP. Upozorněte především na nejčastější chyby, kterých se zde autor dopustil. Navrhněte optimální řešení pro odstranění těchto chyb.

Řešení těchto korespondenčních úkolů spadá do režimu POT (práce opravená tutorem).

Citovaná a doporučená literatura

HORNÝ, Stanislav. *Počítačová typografie a design dokumentů: průvodce světem tvorby dokumentů*. 1. vyd. Praha: Grada, 1997. 279 s. ISBN 80-7169-487-7.

KAPOUNOVÁ, Jana. *Formální úprava diplomové práce*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 1998. 20 s. ISBN 80-7042-141-X.

LIŠKA, Václav. *Zpracování a obhajoba bakalářské práce*. 2. vyd. Praha: Professional Publishing, 2010. 93 s. ISBN 978-80-7431-021-8.

MICHALÍK, Petr, ROUB, Zdeněk, VRBÍK, Václav. *Zpracování bakalářské a diplomové práce na počítači*. 3. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2009. 67 s. ISBN 978-80-7043-828-2.

8 VŠKP v systému státních závěrečných zkoušek na PdF OU

V této kapitole se dozvíte:

- co je předmětem a jaký je obsah státní závěrečné zkoušky dle tzv. Vnitřních předpisů OU;
- jaká je procedura hodnocení odevzdané bakalářské práce prostřednictvím písemných dokumentů – stanoviska vedoucího práce a posudku oponenta;
- proč a jak má student dále pracovat s posudky a co je podstatou přípravy na veřejnou obhajobu VŠKP;
- jak vhodně prezentovat bakalářskou práci při veřejné obhajobě;
- vše zásadní o programu a konkrétním průběhu veřejné obhajoby VŠKP na KHv PdF OU.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- vyjmenovat, co je předmětem a jaký je obsah státní závěrečné zkoušky dle tzv. Vnitřních předpisů OU;
- vysvětlit, jaká je procedura hodnocení odevzdané bakalářské práce a prostřednictvím jakých písemných dokumentů k ní dochází;
- objasnit, proč a především jak má student dále pracovat s posudky a co je podstatou jeho přípravy na veřejnou obhajobu VŠKP;
- definovat, jak vhodně prezentovat bakalářskou práci při veřejné obhajobě;
- charakterizovat, jaký je program a konkrétní průběh veřejné obhajoby VŠKP na KHv PdF OU.

Klíčová slova kapitoly: Systém státních závěrečných zkoušek na KHv PdF OU, stanovisko vedoucího práce, posudek oponenta, práce s posudky, příprava na obhajobu VŠKP, prezentace bakalářské práce, veřejná obhajoba.

Průvodce studiem

Studijní a zkušební řád OU, součást tzv. Vnitřních předpisů OU, který nabyl účinnosti dnem 1. září 2011, mimo jiné definuje v části třetí, článku 9 základní

formy kontroly studia na OU. Vedle zápočtu, zkoušky a souborné postupové zkoušky je to také státní závěrečná zkouška s obhajobou bakalářské nebo diplomové práce, státní rigorózní zkouška, státní doktorská zkouška a obhajoba disertační práce.

V článku 14 (Státní závěrečná zkouška a státní rigorózní zkouška) je pak uvedeno: „Státní závěrečná zkouška je zkouškou, která se skládá z těchto odděleně klasifikovaných částí: a) obhajoba bakalářské nebo diplomové práce, b) další části vymezené studijním programem a studijním oborem.“ Vypracování a odevzdání bakalářské, resp. diplomové práce v určeném termínu je přitom jednou ze základních podmínek konání státní závěrečné zkoušky. U dvouoborového studia je tato podmínka určující, pokud se oborové zaměření kvalifikační práce vztahuje k dané části státní závěrečné zkoušky (pokud student vypracoval kvalifikační práci na KHv PdF OU, může vykonat státní závěrečnou zkoušku na této katedře nebo student dosud nevypracoval kvalifikační práci na druhém studijním oboru – nehudebním – státní závěrečnou zkoušku pak může vykonat pouze na KHv PdF OU, na druhém oboru pak až po řádném odevzdání VŠKP).

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 4 hodiny.

8.1 Stanovisko vedoucího práce a posudek oponenta

Poté, co je bakalářská práce odevzdána, následuje procedura jejího hodnocení, která spočívá ve finální revizi textu vedoucím práce a v podrobném prostudování práce oponentem. Na KHv PdF OU přiděluje oponenta ke každé práci vedoucí katedry po poradě s tajemníkem. Respektují přitom zejména oborovou souvztažnost oponenta s tématem práce a pracovní kapacitu akademiků. Oponent přitom vypracuje písemný posudek a vedoucí práce písemné stanovisko, obě zpravidla ve dvou, resp. třech vyhotoveních. V posudku a stanovisku je vždy výslovně deklarováno, zda hodnotitel „doporučuje“ či naopak „nedoporučuje“ práci k obhajobě, u doporučujícího hodnocení zde musí být navíc stanoven návrh klasifikace a to explicitně známkou „výborně“, „velmi dobře“ nebo „dobře“. Vedoucí práce kontroluje autenticitu předloženého textu prostřednictvím DIPL2 a ve svém hodnocení musí explicitně uvést, že materiál prošel touto revizí. Činí tak větou „VŠKP ověřena v systému Theses.“ (problematika byla podrobně popsána v podkap. 1.4)

Posudek i stanovisko jsou zveřejněny nejpozději pět pracovních dnů před obhajobou v systému DIPL2. Písemné verze obou dokumentů s originálními podpisy posuzovatelů jsou po obhajobě uloženy jednak jako součást protokolu o státní závěrečné zkoušce v dokumentaci

studenta a jednak jsou volně vloženy do originálního tisku práce, která je archivována na KHv PdF OU. Případné třetí výtisky hodnocení jsou předány při obhajobě studentovi.

Pokud nedojde k naplnění předepsané procedury vložení práce, posudku a stanoviska do systému DIPL2, nemůže být zahájena obhajoba práce a tedy ani oborová státní závěrečná zkouška.

Specifická situace nastává ve třech následujících případech:

- text nebyl doporučen k obhajobě jedním z hodnotitelů – obhajoba proběhne, odmítnutí textu je zahrnuto do celkového hodnocení obhajoby;
- graduační materiál byl zamítnut oběma hodnotiteli (rozumí se vedoucím práce i oponentem současně) – vedoucí katedry po konzultaci s vedoucím práce určí, jak má být text přepracován, a stanoví nový termín jejího odevzdání, případné třetí zpracování téhož tématu však již není přípustné;
- práce nebyla při obhajobě obhájena – student může konat další část státní závěrečné zkoušky, jíž je VŠKP součástí, opravná obhajoba se koná v nejbližším možném termínu (student respektuje doporučení komise, která většinou požaduje úpravu práce či její kompletní přepracování).

Určující pro finální hodnocení graduačního materiálu je pak rozhodnutí komise po proběhnutí obhajoby, která zohledňuje nejen stanoviska obou hodnotitelů, ale také průběh obhajoby jako takové. Graduant tak může svým výkonem významným způsobem (v pozitivním i negativním slova smyslu) ovlivnit výsledné hodnocení svého textu. Rozhodnutí komise je plně autonomní.

Vedoucí práce ve svém písemném stanovisku k předložené práci formuluje především skutečnost, zda bakalář – aspirant splnil zadání bakalářského úkolu. Definuje problémy, které text přináší, vyzdvihuje jeho bonity. Součástí stanoviska vedoucího práce většinou bývá i ryze osobní hodnocení vlastní pracovní činnosti studenta, jeho zájmu či nezájmu o řešené téma, reflexe vzájemné spolupráce atd. Vedoucí práce rovněž avizuje případné stávající či budoucí návaznosti textu na další publikační či prezentační aktivity bakaláře – aspiranta (na KHv PdF OU především v odborném hudebně pedagogickém tisku, v hudebně publicistických časopisech a na tradiční každoroční jarní studentské odborné konferenci).

Posudek oponenta se zpravidla naopak zabývá pouze textem bakalářské práce jako takovým. Obsahuje jednak formální charakteristiku materiálu (počet stran textu, počet stran vlastního výkladu, četnost a rozsah příloh, formát příloh atd.) a jednak jeho kritické

kvalitativní hodnocení. Oponent si všímá cíle a obsahu práce, koncepce a proporčnosti textu, metodologie provedených šetření, průzkumů či výzkumů a všech formálních náležitostí odborného textu. Hodnotí i jazyk práce a její technickou úpravu. Nedostatky a chyby příkladuje (odkazuje na konkrétní stránky, cituje, parafrázuje atd.) a následně rozporuje či opravuje. Navrhuje opatření, která by zamezila opakování těchto nedostatků a chyb v případném budoucím diplomovém textu. U nevyhovujících prací navrhuje způsob, kterým by měl být podle jeho soudu materiál přepracován.

Forma a rozsah stanoviska vedoucího práce ani posudku oponenta nejsou předepsány. Mohou být zpracovány jako přehledná hodnotící tabulka a formulovány velmi stručně, heslovitě, nebo naopak jako rozsáhlé a značně podrobné několikastránkové analytické hodnotící dokumenty. Obě hodnocení také zpravidla obsahují otázky, které mají být u obhajoby VŠKP autorem zodpovězeny, nebo polemické úvahy, jejichž cílem je přivést bakaláře – aspiranta k účinné autoreflexi a sebekorekci.

Zcela mimořádná situace nastává, je-li při kontrole plagiátorství předloženého materiálu zjištěna podobnost s jinou již obhájenou VŠKP. Údaj o nejvyšší míře podobnosti textu (vyčíslený procentuálně) doplněný odkazy na analogické texty a jejich zcela konkrétní části je přístupný pouze vedoucímu práce (kontrola probíhá elektronickou cestou prostřednictvím systému THESES a je zcela nezpochybnitelná). Tento pak musí posoudit, zda je předložený text plagiátem či ke shodě došlo z jiného důvodu. Argumentace se pak stává nutnou součástí písemného hodnocení vedoucího práce. Z důvodů, které mohou vést k textovým analogiím souvislejších pasáží či dokonce celků a které přitom není možné hodnotit jako záměr plagiátorství, patří např. následující: autor kvalifikační práce hojně a nekompetentně cituje obecné dokumenty, autor používá přemíru citací své vlastní již obhájené graduační práce (zpravidla bakalářské v případě diplomových prací) – k obojímu podrobně již výše 1. 4, autor předkládá nový dílčím způsobem předpracovaný text, který nahrazuje dříve zamítnutou VŠKP atp. Posuzování shody a argumentace plagiátorství je velmi důležitou a citlivou záležitostí. Prokázané zcizení duševního majetku formou „krádeže“ graduačního textu je chápáno jako hrubé porušení etiky, které vyvolá následně zcela oprávněné restrikce a drakonická opatření.

8.2 Studentova práce s posudky a příprava na obhajobu práce

Po zveřejnění stanoviska vedoucího práce a posudku oponenta k odevzdané graduační práci zahajuje student přípravu na obhajobu. Seznámí se především s kritickými výhradami v hodnoceních, s nesouhlasy a s otázkami, kterou mohou posudky obsahovat. Je

samozřejmostí, že dostuduje případně doporučenou literaturu, provede revizi chyb ve svém textu, dohledá absentující informace, na které je v hodnocení upozorněn atd.

Pokud s výhradami nesouhlasí, považuje je za marginální, irelevantní či mylné, připraví si k obhajobě věcnou argumentaci, kterou své postoje zaštití a kritiku eliminuje či vyvrátí. Nejde o to, podřídit se bezvýhradně tlaku kritiky, pokud není na místě, ale prokázat odbornou a osobnostní zralost aspiranta. Argumentace však musí být kultivovaná, opřená o relevantní doklady. V případě, že aspirant kritiku přijímá, očekává se od něj, že toto konstatování při obhajobě zazní spolu s vysvětlením, proč k daným chybám či nepřesnostem došlo. V případě obhajoby bakalářského textu je pak nanejvýš vhodné navrhnout opatření, které by opakování analogických nedostatků v dalších graduačních textech zabránilo.

Stává se, že aspirant v některých momentech plně neporozumí obsahové stránce posudků. Je pak jediné správné požádat o individuální konzultaci vedoucího práce či oponenta a věc s nimi podrobně prodiskutovat. Improvizovaná konzultace k posudkům není předmětem obhajoby ani neformálních rozhovorů v kuloárech.

8.3 Prezentace bakalářské práce při její veřejné obhajobě

Prezentace bakalářské práce při obhajobě je klíčovou částí celé procedury. Bakalář – aspirant má stručně, srozumitelně a atraktivně představit svůj text. Od akademického roku 2010/2011 musí být na KHv PdF OU při každé prezentaci použito aplikace PowerPoint (tj. u všech obhajovaných prací bakalářských, magisterských i doktorských). Je vhodné dodržet následující doporučený standard a nepřesáhnout předepsaný časový limit pro prezentaci cca 5 minut. Maximální počet listů, které by měla prezentace obsahovat je osm. Sedm z nich je pak závazných:

- první list tzv. maska práce (obsahově jde o čelní stranu bakalářské práce);
- druhý list – stručná anotace práce (obsahově je vhodné se držet části Abstrakt VŠKP);
- třetí list, příp. dva listy dle rozsahu a charakteru textu (pak se počet listů navyšuje) – v bodech koncepce práce (vyvozená z obsahu bakalářské práce), očekává se stručné slovní komentování jednotlivých oddílů, kapitol, přílohových materiálů, pramenů, použité literatury atd.;
- čtvrtý list – v bodech charakteristika metodologie provedených šetření, průzkumů či výzkumů (zejména u prací s výzkumnými výstupy);
- pátý list – shrnutí práce, resp. závěry graduačního textu;

- šestý list – poděkování (jednak všem, kteří se na bakalářské práci jakkoliv spolupodíleli, a jednak komisi za pozornost věnovanou aspirantu – bakaláři při vlastní prezentaci);
- nepovinný list sedmý je určen pro sdělení specifická a originální, pokud je charakter předloženého materiálu vyžaduje (např. tabulky, grafy, fotografie, notové zápisy, faksimile, filmové projekce či animace atp.).

Konkrétní grafické provedení PowerPoint prezentace není předepsáno. Je však třeba připravit prezentaci v obsahově korektním a formálně uceleném, čitelném, nepřehruštěném a jazykově vytříbeném tvaru tak, aby byla komisi při seznámení se s bakalářským textem nápomocna. Aplikace je současně oporou i bakaláři – aspirantu při slovním komentáři, čtení textu z jiného materiálu není vhodný. Prezentaci si student přináší s sebou k obhajobě na externím zdroji (CD, DVD, USB), těsně před obhajobou ji předá jmenovanému technikovi, který ji instaluje a zviditelní na dataprojektoru.

8.4 Průběh obhajoby bakalářské práce

K obhajobě bakalářské práce se student nepřihlašuje, nýbrž je o době a místě jejího konání informován písemnou pozvánkou. Současně obdrží i instrukce k doporučenému standardu aplikace PowerPoint pro prezentaci (viz výše podkap. 8.3). Je vhodné přijít k obhajobě v cca půlhodinovém časovém předstihu oproti času, na nějž byl aspirant pozván, a současně počítat s možným zdržením vlastní obhajoby, neboť reálný časový průběh každé z prezentací a následných diskusí k textu není možné přesně odhadnout. Zvláště u problémových materiálů, které ze své povahy vyžadují detailní analýzu a zpravidla vyvolají bouřlivou reakci komise, může dojít k významné časové prodlevě v původně stanoveném plánu průběhu obhajob. Řádově i v desítkách minut.

Do systému DIPL2 je vedle vlastní graduační práce, posudku vedoucího práce a stanoviska oponenta vložen také záznam o průběhu a výsledku obhajoby. Vlastní procedura zápisu průběhu obhajoby do systému je na KHv PdF OU prováděna sekretářkou katedry a kontrolována vedoucím katedry, zápis přitom obsahuje doslovný přepis záznamu průběhu obhajoby tak, jak byl zpracován do studentovy dokumentace předsedou komise pro obhajobu, včetně celkového hodnocení známkou.

Vlastní obhajoba VŠKP je veřejně přístupná (s výjimkou uzavřeného jednání komise o výsledném hodnocení), je vedena předsedou komise a má zpravidla následující program:

- komisi je představen aspirant a název jeho graduační práce;
- aspirantu jsou představeni jednotliví členové komise tvořené jmenovanými akademiky KHv PdF OU (členem komise je vždy minimálně buďto vedoucí práce nebo oponent, čímž je zaručena skutečnost, že alespoň jeden ze členů komise detailně zná obsah obhajovaného textu);
- aspirant je vyzván, aby představil komisi svůj graduační text prostřednictvím PowerPoint prezentace a on tak učiní (stručně, věcně, systematicky dle doporučeného standardu viz výše 8. 3), nezapomene se zmínit o osobní motivaci k řešenému tématu a také o všech podstatných návaznostech, který jeho osobní vklad do problematiky zviditelňují a přínos jeho práce pro něho samotného, pro obor či praxi zvyšují;
- předsedou či členy komise jsou přečteny příp. u rozsáhlejších textů jen komentovány obě hodnocení, důraz je kladen na kritické momenty posudků a položení otázek k obhajobě;
- aspirant reaguje na posudky (viz podkap. 8.2);
- následuje volná rozprava o předložené bakalářské práci či šířeji o řešeném tématu jako celku – jde o část mimořádně důležitou, protože právě zde autor textu může, resp. musí prokázat potřebnou odbornou znalost problematiky a oborový nadhled.

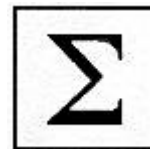
Komise očekává, že rozprava bude věcná a stručná, že bude nesena v korektním duchu a že vystupování aspiranta bude noblesní. Celý akt je chápán jako významná společenská událost, čemuž podléhá i dress code (neformální oblečení a nekorektní vystupování kohokoliv z přítomných je zcela neakceptovatelné).

Předseda shrne výsledky volné rozpravy, poděkuje aspirantu i všem zúčastněným za aktivní účast na obhajobě. Vyzve komisi k tajnému rokování o hodnocení obhajoby a výsledné známce. Komise dojde ke konsensu, který zohledňuje nejen vlastní úroveň předložené bakalářské práce a obě písemná hodnocení (posudek a stanovisko), ale také kvalitu aspirantovy prezentace, smysluplnost a celkovou úroveň obhajoby. Hodnocení známkou, které je následně (většinou po bloku několika samostatně proběhnuvších obhajob VŠKP) aspirantu oznámeno (opět formou veřejného slyšení), je definitivní a je zaprotokolováno. Klasifikovaná obhajoba bakalářské práce je jednou z odděleně hodnocených částí studentovy státní závěreční zkoušky.

Výsledná známka obhajoby graduačního textu tak může a nemusí být v relaci s navrhovaným hodnocením zapsaným v obou posudcích. Promyšlenou, dobře zpracovanou a

bezchybnou prezentací vlastního textu VŠKP spolu s erudovaně vedenou diskusí tedy může student významně ovlivnit kvalitu celkového hodnocení obhajoby a korigovat nebo dokonce zvrátit klasifikaci navrženou vedoucím práce a oponentem. Je proto nutné věnovat vlastní proceduře obhajoby maximální pozornost.

Shrnutí kapitoly

„Státní závěrečná zkouška je zkouškou, která se skládá z těchto odděleně klasifikovaných částí: a) obhajoba bakalářské nebo diplomové práce, b) další části vymezené studijním programem a studijním oborem.“ Vypracování a odevzdání bakalářské, resp. diplomové práce v určeném termínu je přitom jednou ze základních podmínek konání státní závěrečné zkoušky.

Poté, co je bakalářská práce odevzdána, následuje procedura jejího hodnocení, která spočívá ve finální revizi textu vedoucím práce a v podrobném prostudování práce oponentem. Oponent přitom vypracuje písemný posudek a vedoucí práce písemné stanovisko, obé zpravidla ve třech vyhotoveních. V posudku a stanovisku je vždy výslovně deklarováno, zda hodnotitel „doporučuje“ či „nedoporučuje“ práci k obhajobě, u doporučujícího hodnocení zde musí být navíc stanoven návrh klasifikace a to explicitně známkou „výborně“, „velmi dobře“ či „dobře“. Vedoucí práce kontroluje autenticitu předloženého textu prostřednictvím DIPL2 a ve svém hodnocení musí explicitně uvést, že materiál prošel touto revizí.

Vedoucí práce ve svém písemném stanovisku k předložené práci formuluje především skutečnost, zda bakalář – aspirant splnil zadání bakalářského úkolu. Definuje problémy, které text přináší, vyzdvihuje jeho bonity. Součástí stanoviska vedoucího práce většinou bývá i ryze osobní hodnocení vlastní pracovní činnosti studenta, jeho zájmu či nezájmu o řešené téma, reflexe vzájemné spolupráce atd. Posudek oponenta se zpravidla naopak zabývá pouze textem bakalářské práce jako takovým. Obsahuje jednak formální charakteristiku materiálu a jednak jeho kritické kvalitativní hodnocení. Forma a rozsah stanoviska vedoucího práce ani posudku oponenta nejsou předepsány.

Po zveřejnění stanoviska vedoucího práce a posudku oponenta k odevzdané graduační práci zahajuje student přípravu na obhajobu. Seznámí se především s kritickými výhradami v hodnocení, s nesouhlasy a s otázkami, kterou mohou posudky obsahovat. Je samozřejmostí, že dostuduje případně doporučenou literaturu, provede revizi chyb ve svém textu, dohledá absentující informace, na které je v hodnocení upozorněn atd.

Prezentace bakalářské práce při obhajobě je klíčovou částí celé procedury. Bakalář – aspirant má stručně, srozumitelně a atraktivně představit svůj text. Od akademického roku 2010/2011 musí být na KHv PdF OU při každé prezentaci použito aplikace PowerPoint. Je vhodné dodržet následující doporučený standard a nepřesáhnout předepsaný časový limit pro prezentaci cca 5 minut. Maximální počet listů, které by měla prezentace obsahovat je osm. Sedm z nich je pak závazných. Konkrétní grafické provedení PowerPoint prezentace není předepsáno. Je však třeba připravit prezentaci v obsahově korektním a formálně uceleném, čitelném, nepřehrušeném a jazykově vytříbeném tvaru tak, aby byla komisi při seznámení se s bakalářským textem nápomocna.

K obhajobě bakalářské práce se student nepřihlašuje, nýbrž je o době a místu jejího konání informován písemnou pozvánkou. Současně obdrží i instrukce k doporučenému standardu aplikace PowerPoint pro prezentaci. Vlastní obhajoba je veřejně přístupná, je vedena předsedou komise. Komise očekává, že rozprava bude věcná a stručná, že bude nesena v korektním duchu a že vystupování aspiranta bude noblesní. Celý akt je chápán jako významná společenská událost, čemuž podléhá i dress code. Komise v tajném jednání dojde ke konsensu, který zohledňuje nejen vlastní úroveň předložené bakalářské práce a obě písemná hodnocení (posudek a stanovisko), ale také kvalitu aspirantovy prezentace, smysluplnost a celkovou úroveň obhajoby. Hodnocení známkou, které je následně aspirantu oznámeno, je definitivní a je zaprotokolováno. Klasifikovaná obhajoba bakalářské práce je jednou z odděleně hodnocených částí studentovy státní závěreční zkoušky.

Kontrolní otázky a úkoly

1. Objasněte, jakými základními způsoby je na OU kontrolováno studium.
2. Z jakých povinných částí se skládá státní závěrečná zkouška na OU a jakým způsobem je klasifikována?
3. Popište proceduru hodnocení odevzdané graduační práce na OU.
4. Co by mělo obsahovat písemné stanovisko vedoucího bakalářské práce?
5. Vymezte obsah posudku oponenta VŠKP na OU.
6. Popište, co by měl bakalář – aspirant zahrnout do procesu přípravy na obhajobu své graduační práce.
7. Vysvětlete, co je cílem prezentace VŠKP při její veřejné obhajobě.
8. Charakterizujte osnovu prezentace bakalářské práce při veřejné obhajobě na KHv PdF prostřednictvím aplikace PowerPoint.
9. Jaký je průběh obhajoby graduační práce na KHv PdF OU?

10. Z čeho vzniká výsledná známka, tedy klasifikace VŠKP?

Úkoly k textu

1. Jaké informace z hlediska autora graduační práce jsou v písemném stanovisku vedoucího VŠKP pro celkové hodnocení tedy klasifikaci nejdůležitější.
2. Jaké informace z hlediska autora graduační práce jsou v písemném posudku oponenta VŠKP pro celkové hodnocení tedy klasifikaci nejdůležitější.
3. Jmenujte zásadní nedostatky či chyby, kterých by se aspirant – bakalář neměl při veřejné obhajobě své práce dopustit.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Otázky k zamyšlení

Následující úkoly se váží k samostudiu konkrétní obhájené VŠKP zavěšené a tedy veřejně přístupné v systému DIPL2. Příkladová graduační práce bude konkretizována vyučující na přednášce předcházející plnění těchto úkolů.

1. Podrobně VŠKP podrobnému kritickému čtení a vytvořte bodovou osnovu, na základě které by měl oponent práce formulovat svůj písemný posudek. Ve své kritice se zaměřte na všechny podstatné momenty, které oponent sleduje (zůžtkujte poznatky a vědomosti získané studiem všech předešlých kapitol tohoto studijního textu). Upozorněte především na nejvýznamnější chyby a vyzdvihněte největší klady analyzovaného textu.
2. Navrhněte optimální řešení pro odstranění chyb, které byly v předešlém úkolu označeny za zásadní.
3. Na základě kritické analýzy navrhněte hodnocení analyzovaného textu (tj. doporučte či nedoporučte VŠKP k obhajobě a explicitně stanovte známku). Svůj návrh zdůvodněte.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Korespondenční úkoly pro studující v distanční formě studia

Následující úkoly se váží k samostudiu konkrétní obhájené VŠKP zavěšené a tedy veřejně přístupné v systému DIPL2. Příkladová graduační práce bude konkretizována vyučující prostřednictvím autentického zadání.

1. Podrobně VŠKP podrobnému kritickému čtení a vytvořte bodovou osnovu, na základě které by měl oponent práce formulovat svůj písemný posudek. Ve své kritice se

zaměřte na všechny podstatné momenty, které oponent sleduje (zúžitkujte poznatky a vědomosti získané studiem všech předešlých kapitol tohoto učebního textu). Upozorněte především na nejvýznamnější chyby a vyzdvihněte největší klady analyzovaného textu.

2. Navrhněte optimální řešení pro odstranění chyb, které byly v předešlém úkolu označeny za zásadní.
3. Na základě kritické analýzy navrhněte hodnocení analyzovaného textu (tj. doporučte či nedoporučte VŠKP k obhajobě a explicitně stanovte známku). Svůj návrh zdůvodněte.

Řešení těchto korespondenčních úkolů spadá do režimu POT (práce opravená tutorem).

Citovaná a doporučená literatura

LIŠKA, Václav. *Zpracování a obhajoba bakalářské práce*. 2. vyd. Praha: Professional Publishing, 2010. 93 s. ISBN 978-80-7431-021-8.

9 Praktická doporučení pro tvůrce bakalářských prací

V této kapitole se dozvíte:

- že úzus procedury zadání, tvorby, finalizace a obhajoby VŠKP se liší od textu k textu, od pracoviště k pracovišti, od oboru k oboru a že je vždy nutné respektovat oborový kontext a úzus, přesto však existuje několik klíčových principů, které fungují jako „nadoborové“ axiomy.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- definovat klíčové principy fungující při realizaci graduačního zadání jako „nadoborové“ axiomy.

Klíčová slova kapitoly: Tvůrce bakalářské práce, praktická doporučení pro tvorbu.

Průvodce studiem

Na závěr je třeba zdůraznit několik základních doporučení pro tvorbu vlastního graduačního textu.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi půlhodinu.

Jak bylo opakovaně uvedeno v celém předešlém textu, jehož smyslem je provést budoucí aspiranty – bakaláře procedurou přípravy, tvorby a obhajoby VŠKP, úzus procedury se liší od textu k textu, od pracoviště k pracovišti, od oboru k oboru. Je však samozřejmě možné a vhodné upozornit na několik klíčových principů, které fungují jako axiomy (doporučení, která lze chápat jako univerzálně platná a nediskutovatelná). Mějte proto na paměti především následující „zákony“.

- Vnitřní směrnice k VŠKP na OU jsou sice normativními, ale současně i pružnými materiály, jako takové jsou tedy průběžně revidovány a inovovány a je třeba postupovat vždy výhradně podle jejich nejaktuálnějšího platného znění (viz podkap. 1.2) – nedejte na zákulisní „doporučení“ a „zaručené zkušenosti“ spolužáků, vycházejte z aktuálních předpisů a úzu fakult a kateder.

- V Portálu OU pod odkazy „*Informační systémy – Databáze VŠKP (vysokoškolských kvalifikačních prací) – Pokyny pro vypracování*“ jsou uvedeny všechny formální a procedurální náležitosti k řešení graduačních prací, těmito věcmi nezatěžujte své vedoucí prací ani jejich administrátory – s pověřenými osobami řešte pouze to, co nenajdete explicitně uvedeno ve směrnících, příp. to, co umožňuje fakultativní výklad.
- Je třeba znát a počítat s termíny určující etapizaci procedury tvorby a obhajoby VŠKP, které určuje každoročně nově harmonogram akademického roku (viz podkap. 1.3) – žádejte na svém vedoucím práce rámcovou rozvahu, tedy etapizaci tvorby Vaší práce (zejména tam, kde je součástí praktického oddílu empirický výzkum, šetření, ověření projektu atp.) a počítejte s tím, že vše „*trvá mnohem déle, než si naplánujete*“.
- Změny v zadání VŠKP, které je třeba provést v průběhu řešení graduačního tématu (např. změna názvu práce, vedoucího práce ad.), je třeba provést urychleně, tedy ve chvíli, kdy dojde ke změně, a to pouze prostřednictvím oficiální písemné žádosti (je třeba využít obecný formulář žádosti používané na OU). Tato administrace je pak zpravidla zpoplatněna. Žádost musí obsahovat podrobný popis změny, její precizní zdůvodnění a především stanovisko vedoucího práce včetně stvrzení věci jeho podpisem. Následuje pak jednak procedura administrace změny a jednak většinou i nový proces vypsání zadání VŠKP. Celá procedura změny může být proto časově dosti náročná.
- Systém THESES vyhledává obsahovou shodu v principu ve všech v současnosti zpracovaných VŠKP. Je proto třeba dbát principů etiky vědecké práce a kompetentně pracovat s prameny a literaturou (podrobně viz kap. 4).
- Při tvorbě vlastní bakalářské práce, především pak v první fázi zpracování, kdy se vytváří koncepce celého textu, lze jen doporučit studium tematicky příbuzných či metodologicky analogických VŠKP. Databáze VŠKP na Portále OU a systém THESES jsou tak pro autora nejen mimořádně nosnými zdroji inspirace, ale v rovině kritického čtení i zdroji účinné autokorekce. Pamatujte na to, že graduační text má splňovat kritéria novosti, objevnosti a originality.
- Chceme-li porozumět svému školiteli (např. ve smyslu toho, jakou metodologii v oblasti výzkumu preferuje, jak strukturuje myšlenky atd.), je vhodné prostudovat hned několik VŠKP, které vedl. Logika a metodologie graduačních textů jsou obecnými principy, které jako odborník „*vyznává*“ a které pochopitelně zpravidla

otiskuje do finálních podob všech textů, které má možnost ovlivnit, tedy i do prací bakalářských.

- Průběžné konzultování tématu s vedoucím práce je důležité a potřebné, nelze jej ničím nahradit ani dodatečně „dohnat“. Ztracená podpora vedoucího způsobená laxností a nezájmem aspiranta je jen stěží obnovitelná.
- Vedoucí práce by měl být průběžně informován o všech záležitostech, které do procesu tvorby VŠKP vstupují, nelze jej obcházet ani jednat „za jeho zády“.

Shrnutí kapitoly

Vnitřní směrnice k VŠKP na OU jsou sice normativními, ale současně i pružnými materiály, jako takové jsou tedy průběžně revidovány a inovovány a je třeba postupovat vždy výhradně podle jejich nejaktuálnějšího platného znění. V Portálu OU pod odkazy „*Informační systémy – Databáze VŠKP (vysokoškolských kvalifikačních prací) – Pokyny pro vypracování*“ jsou uvedeny všechny formální a procedurální náležitosti k řešení graduačních prací, těmito věcmi nezatežujeme vedoucí prací ani jejich administrátory. Je třeba znát a počítat s termíny určující etapizaci procedury tvorby a obhajoby VŠKP. Změny v zadání VŠKP, které je třeba provést v průběhu řešení graduačního zadání, je třeba provést urychleně, a to pouze prostřednictvím oficiální písemné žádosti. Systém THESES vyhledává obsahovou shodu ve všech v současnosti zpracovaných VŠKP. Je proto třeba dbát principů etiky vědecké práce a kompetentně pracovat s prameny a literaturou.

Při tvorbě vlastní bakalářské práce, především pak v první fázi zpracování, kdy se vytváří koncepce celého textu, lze jen doporučit studium tematicky příbuzných či metodologicky analogických VŠKP. Chceme-li porozumět svému vedoucímu práce, je vhodné prostudovat hned několik VŠKP, které vedl. Průběžné konzultování tématu s vedoucím práce je důležité a potřebné, nelze jej ničím nahradit. Vedoucí práce by měl být průběžně informován o všech záležitostech, které do procesu tvorby VŠKP vstupují.

Kontrolní otázky a úkoly

1. Vyjmenujte klíčové principy platné pro tvorbu graduačních textů, které chápeme jako doporučení s univerzální platností.

Úkoly k textu

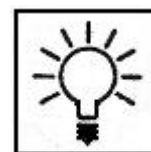
1. Jaká byla Vaše časová úvaha o plnění vlastního graduačního úkolu ve fázi zadání tématu (jednak ve smyslu fázování jednotlivých pracovních úkonů a jednak ve smyslu celkového času, které budete zpracování úkolu věnovat).
2. Vyčíslete, kolik času jste do této chvíle fakticky plnění vlastního graduačního úkolu věnoval(a), a formulujte časový plán další realizace Vašeho bakalářského záměru.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Otázky k zamyšlení

1. Formulujte další klíčové principy platné pro tvorbu graduačního textu, které považujete na základě vlastní zkušenosti s přípravou a psaním bakalářské práce za důležité a které jste nenalezli v této kapitole.
2. Prostudovali jste studijní text Rukověť tvorby bakalářské práce, navrhněte o jakou problematiku důležitou pro autory VŠKP realizovaných na KHv PdF OU by měl být tento studijní materiál doplněn.

Řešení těchto úkolů bude předmětem diskuse na přednášce.

Korespondenční úkoly pro studující v distanční formě studia

1. Formulujte další klíčové principy platné pro tvorbu graduačního textu, které považujete na základě vlastní zkušenosti s přípravou a psaním bakalářské práce za důležité a které jste nenalezli v této kapitole.
2. Prostudovali jste studijní text Rukověť tvorby bakalářské práce, navrhněte o jakou problematiku důležitou pro autory VŠKP realizovaných na KHv PdF OU by měl být tento studijní materiál doplněn.

Řešení těchto korespondenčních úkolů spadá do režimu POT (práce opravená tutorem).

Citovaná a doporučená literatura

- obhájené VŠKP, které jsou aktuálně zavěšeny a tedy veřejně přístupné v systému DIPL2 na <http://www.osu.cz>

